

HESIODES

TEOGONIJA
DARBI UN DIENAS

L 96-7
3

L 84h
96-7
3

HĒSIODS

TEOGONIJA
DARBI UN DIENAS

RĪGA

BALTA

1995

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

~~96-2-648~~
030 3064942

UDK-p 839.8-95
He 707

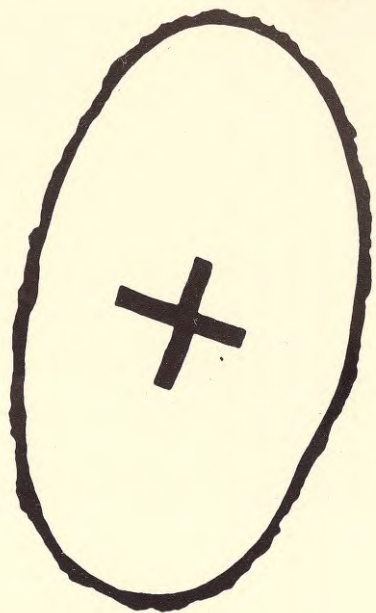
AUGUSTA ĢIEZENA atdzejojums
Ābrama Feldhūna redakcija
Ā. Feldhūna paskaidrojumi un pēcvārds
Māksliniķis **Ilmārs Blumbergs**

GRĀMATA IZDOTA AR VALSTS KULTŪRAS PROJEKTU KONKURSA ATBALSTU

ISBN 9984-9017-2-6

© «Balta» 1995
© A. Ģiezena atdzejojums
© Ā. Feldhūna redakcija, paskaidrojumi un pēcvārds
© I. Blumberga mākslinieciskais iekārtojums un gleznojumi

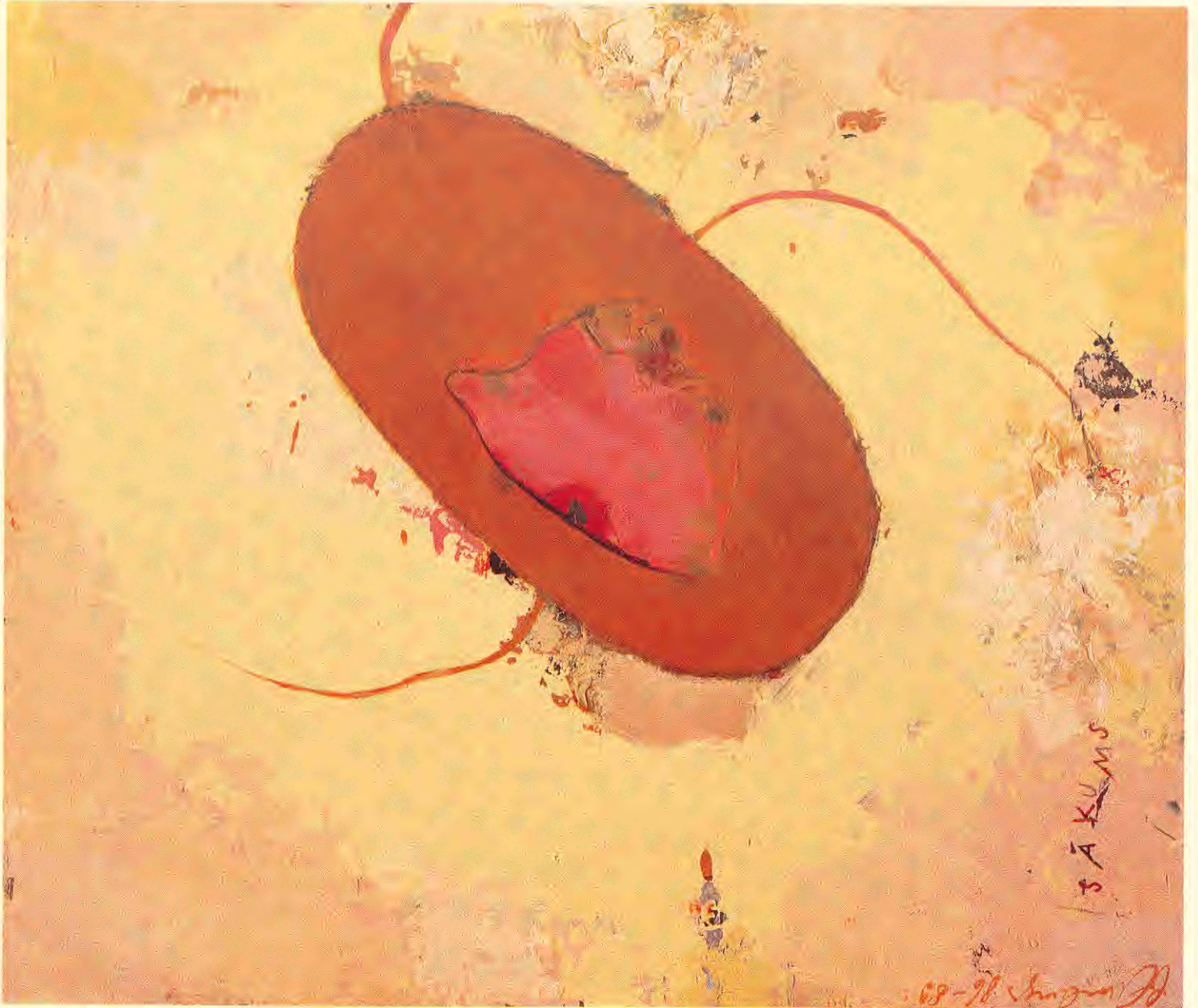

Augusta Ģiezena dzīves laikā izdoto viņa tulkoto antīkās literatūras pieminekļu vidū paši nozīmīgākie ir dižie grieķu un romiešu eposi – Homēra «Iliāda» un «Odiseja» un Vergīlija «Eneīda».

A. Ģiezenam nebija lemts pieredzēt visu viņa veikto tulkojumu iznākšanu. Vairāku neizdotu darbu manuskriptus nenogurdināmais antīkās literatūras pieminekļu latviskotājs pirms nāves uzticēja glabāšanai Mišīna bibliotēkai, to vidū arī Hēsioda, vecākā Eiropas dzejnieka, episko sacerējumu – «Teogonija» un «Darbi un dienas» – atdzejojumus, kas tagad ierauga dienas gaismu. Līdz ar to mums A. Ģiezena atdzejojumā pieejami visi antīkās pasaules arhaiskā un klasiskā laikmeta lielās formas episkie sacerējumi.

A. Ģiezens diemžēl nav paspējis Hēsioda eposu atdzejojumu redakcionāli novest līdz galam. Par to liecina arī tas, ka «Teogonijas» atdzejojums palicis autogrāfā. Redaktoram, kam jāsavatavo izdošanai kāds darbs pēc autora nāves, šāds uzdevums brīžiem rada lielas grūtības. Izdarot kādu labojumu, redaktoram, kas jūt pietāti pret mūžībā aizgājušo autora veikumu, ik reizi rūpīgi jāapsver, vai šāds labojums būtu bijis autoram pa prātam. Nešaubīdamies izdarīju labojumus, ko prasīja oriģinālteksta atveides precizitāte, t. i., labojumus, ko dikteja pietāte pret Hēsiodu, taču maksimāli centos saglabāt A. Ģiezena stilu. Tā kā esmu bijis visu A. Ģiezena pēckara laikā izdoto atdzejojumu redaktors, man ir pamats cerēt, ka atdzejotājs, ja viņam būtu bijis lemts pieredzēt sava Hēsioda darbu atdzejojuma izdošanu, manuskripta sagatavošanas procesā sadarbojoties ar redaktoru, tagad izdarītos labojumus būtu atzinis par nepieciešamiem.

T
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
126
133

1870-1871

(5) T

OF 25

6434

T
120
129
130
131
132
133
134
135

DIE VI

DAAA

HIPERIONO

W.E.A.W.

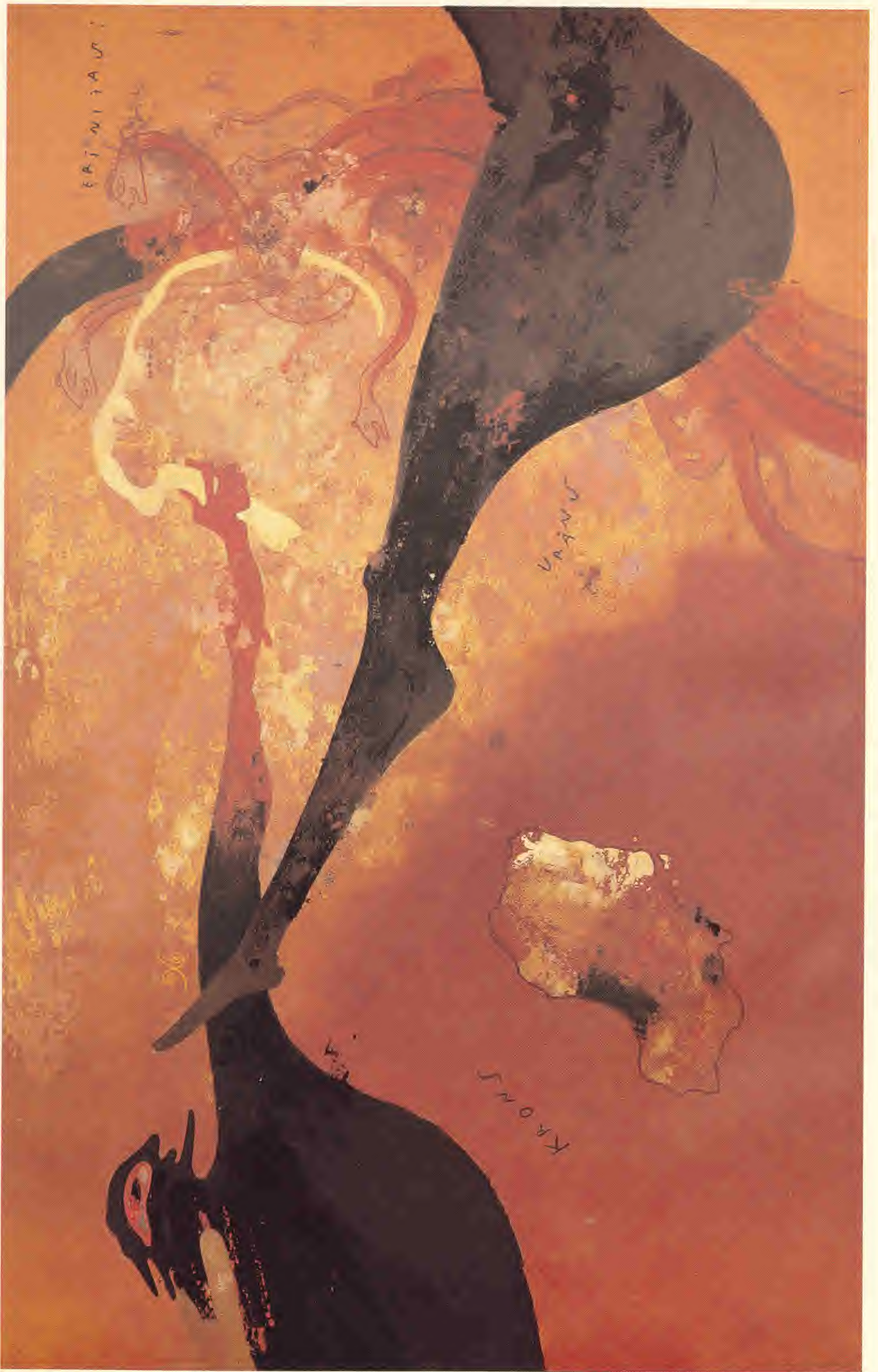
Robert Rauschenberg

KIKLOPS

SIMPSON

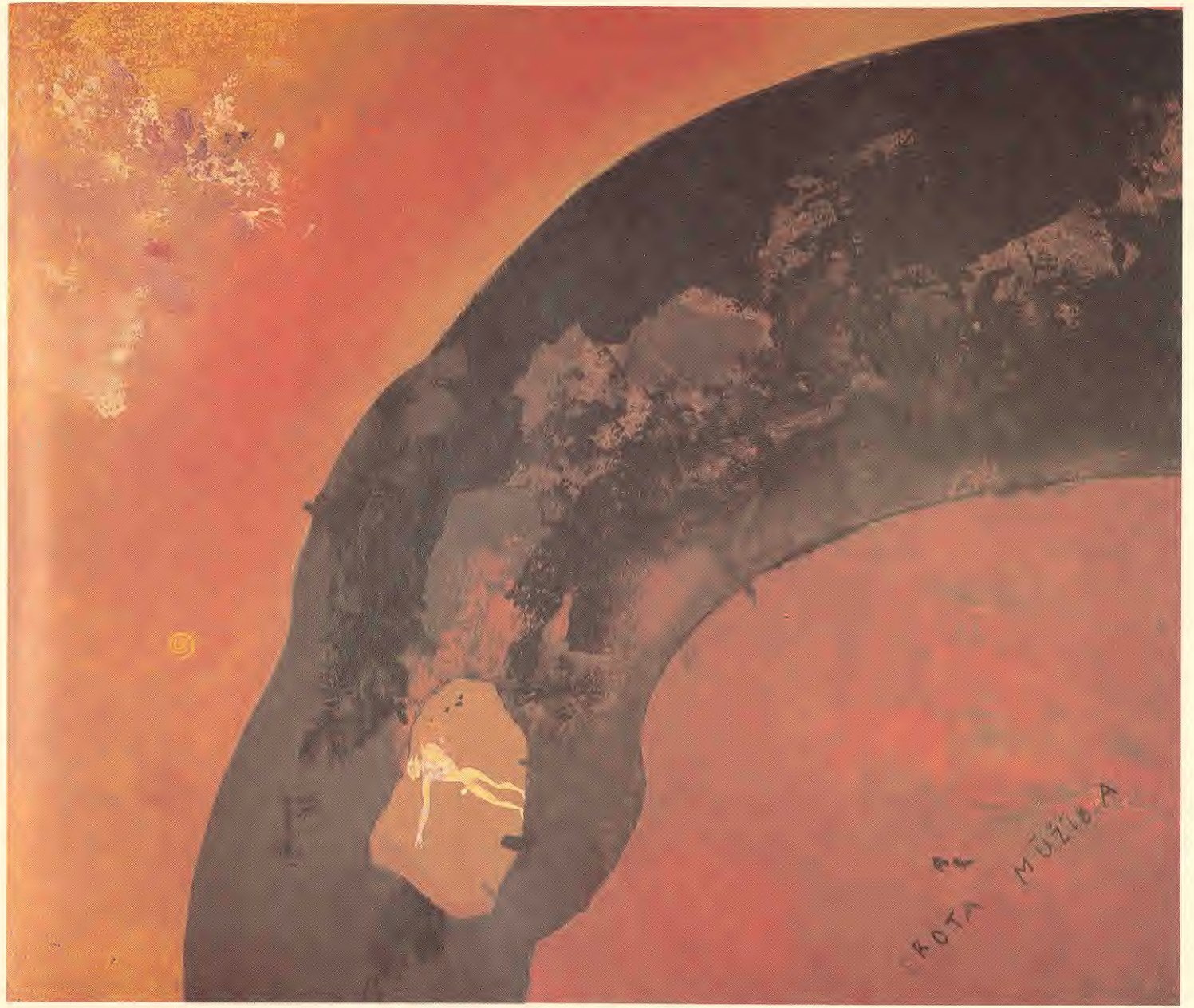
Hans Bellmer 1962

EPI NI T A U S

VAGNU

KRON S

T
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182

T
190
191
192
197
200

AFFODITE

66-78

T 310
311
312
313
383
389
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

96-2-698

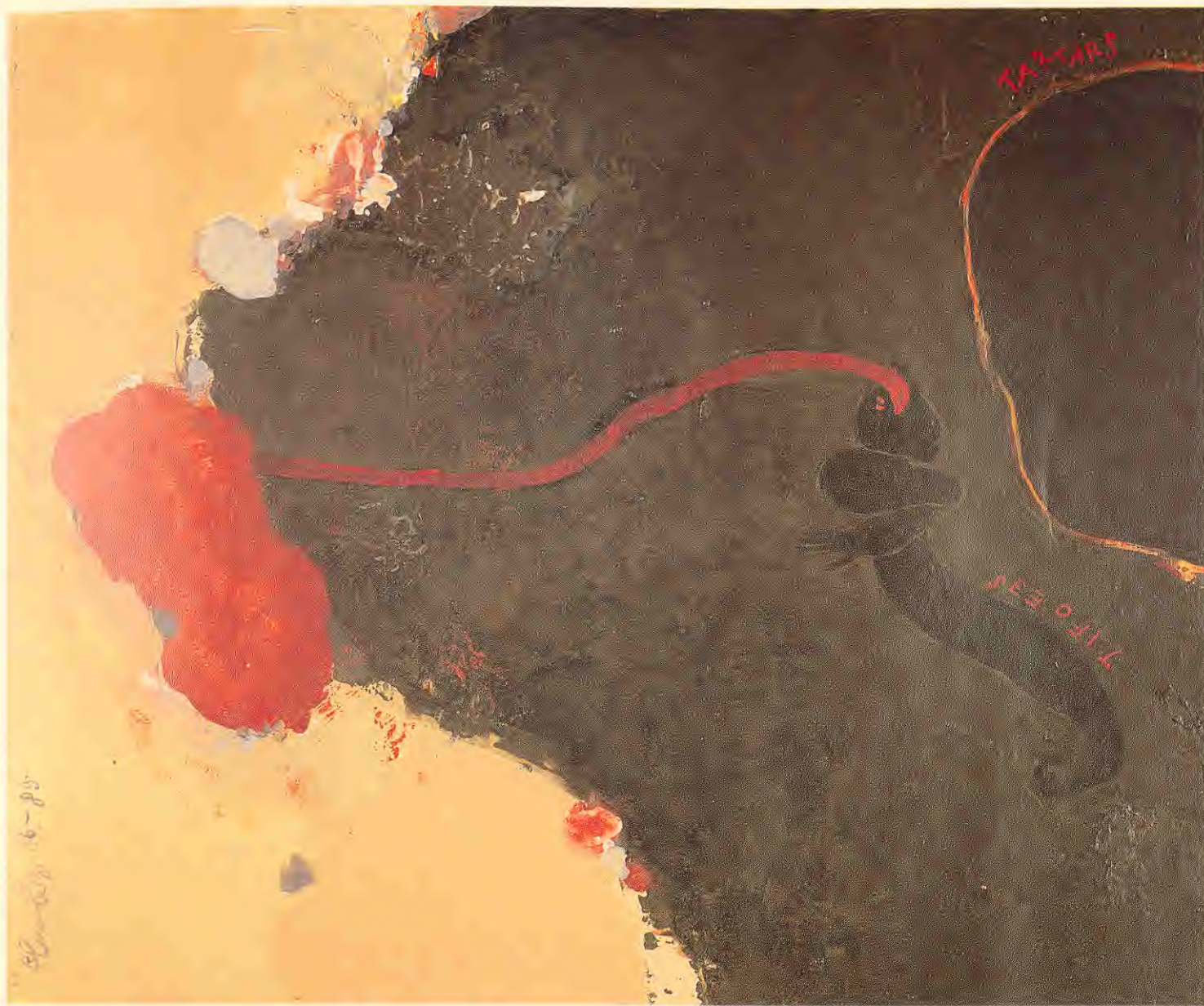

T
457
458
478
479
480
481
482
483
484
496
635
636
637
638

T 820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869

T
562
563
564
565
566
567
568
569
DD
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59

T
521
522
523
524
525

1952

AGS

1952

HEFAJST

B

T
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
DD
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81

PRIME TEST

PANDORA MUA

DD
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105

DD
86
87
88
89

P. RO. METE. 35

T
319
320
321
322
323
324

MA ZAI, BRAZIL

DD
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218

T 225
226
227
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
DD 10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41

ATLANTIS

TARTARUS

[Signature]

T
517
518
519
520

DD
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126

DD
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142

DD
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155

DZELZS LAIKMIETS

DD
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199

DD
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199

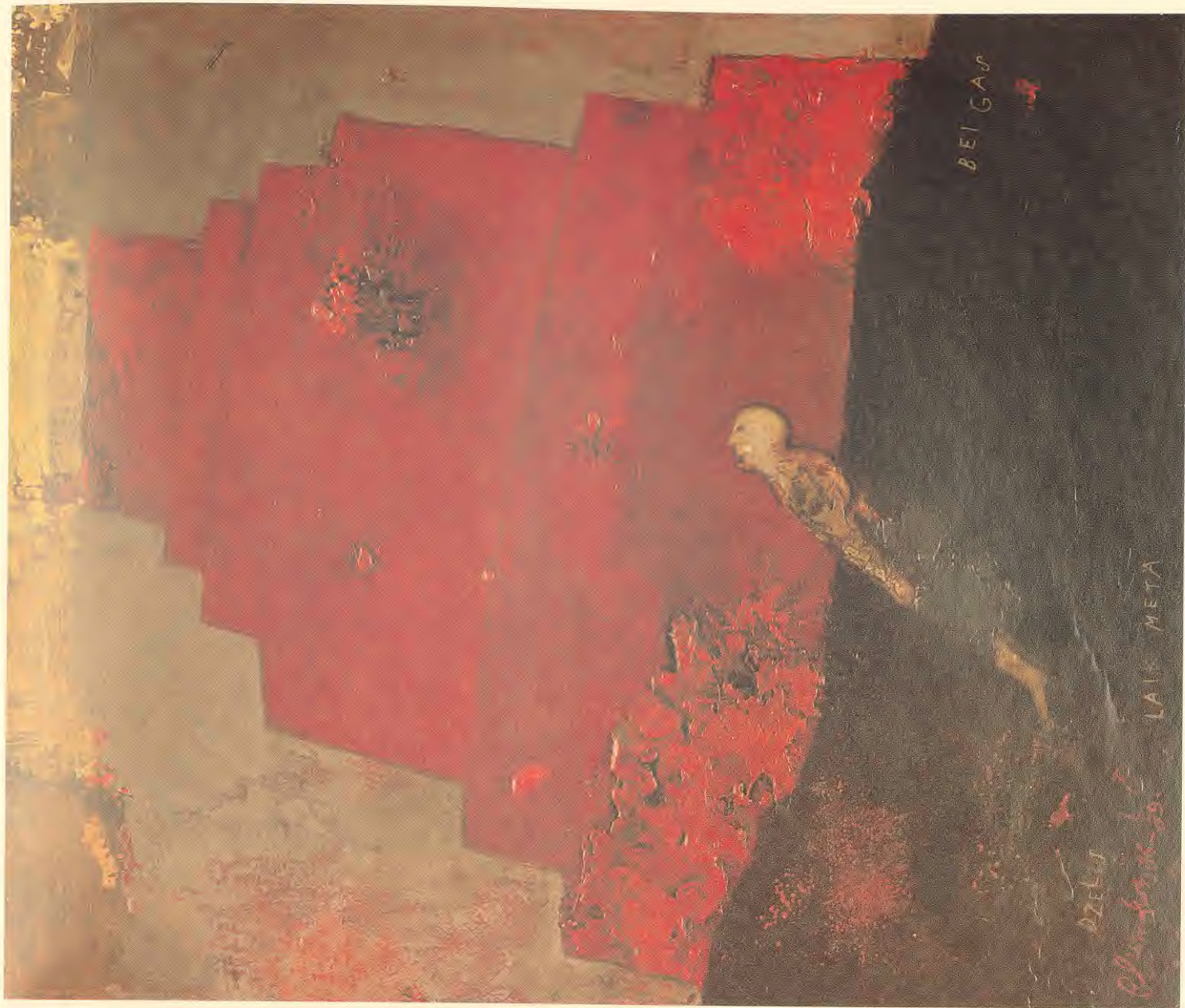

D. & E. Z. P. LAIK ME TA
GAYIEN II

DD
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199

PIETRO ANTONI

DD
220
221
222
223
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246

VIENTIANE

VIENTIANE

V I E N N E
R V I E N N E

DD
265
266
267
268
269

DD
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285

19 06 4 30

1852 JULY 18
1852 JULY 18

PATINBA IFFIA

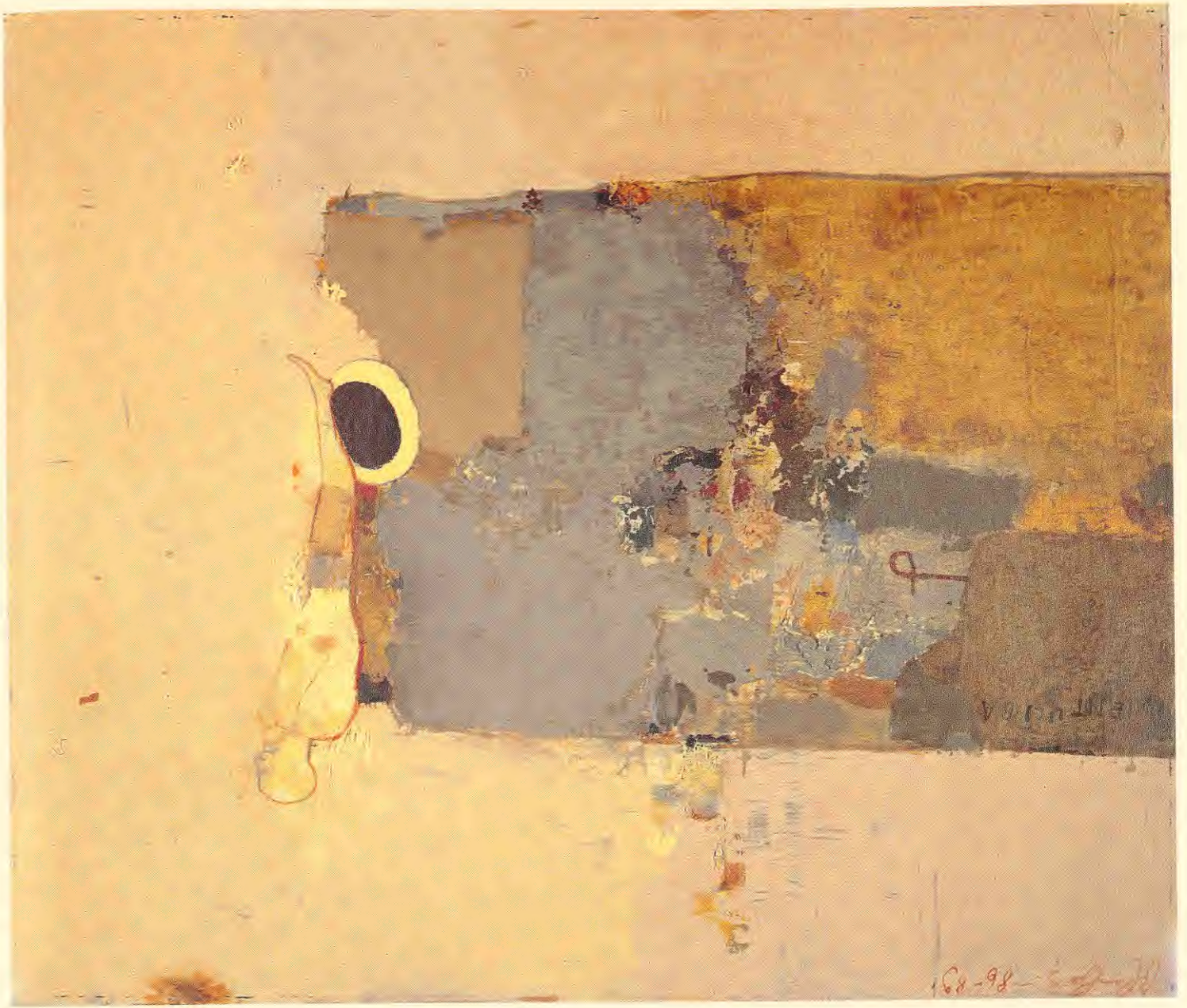
DD
397
398
411
412

WIEN TULIBA

DD
825
826
827
828

Blanchy 26
89

L. M. Blythe

011002

T
108
109
110
111
112
113
114
115

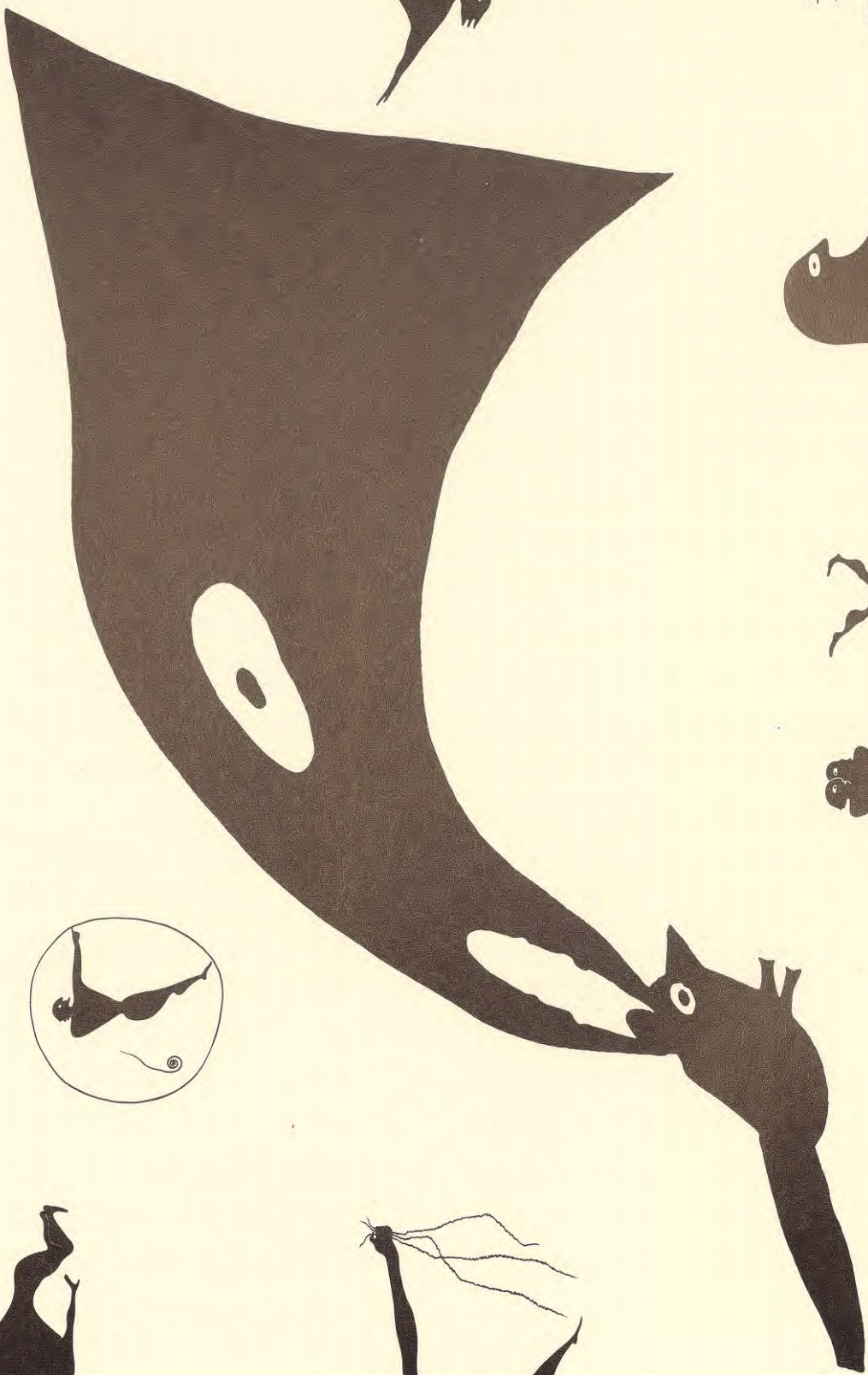
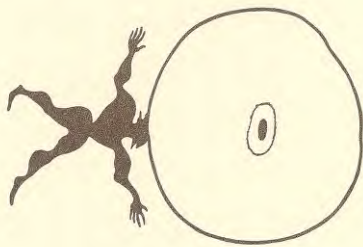
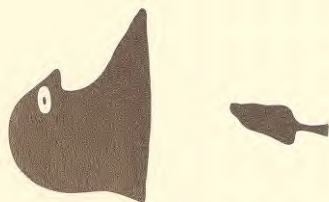
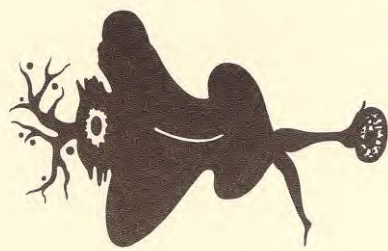
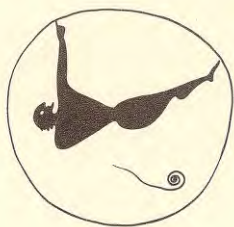
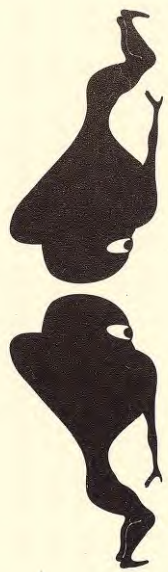

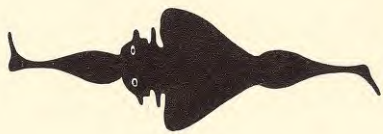
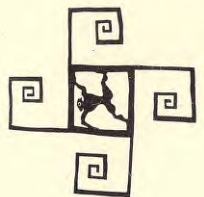
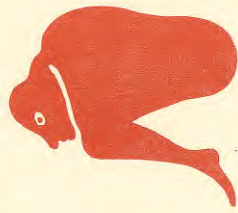
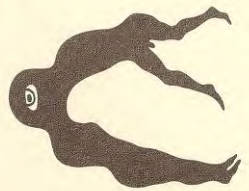
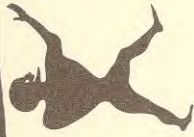
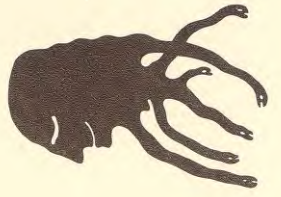
NA V BELGAS

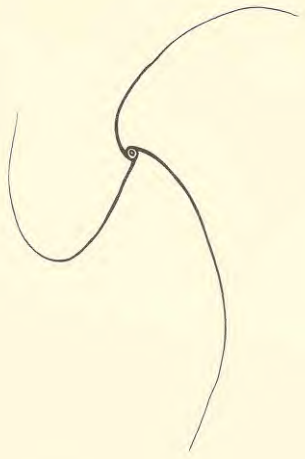

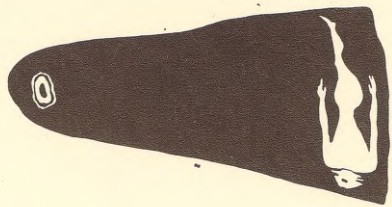
Handwritten signature or text, possibly 'P. ...'

Ciparu norādes pie gleznojumiem
apzīmē rindas, kuras ir
savīļņojušas un rosinājušas
pašu mākslinieku.

TEOGONIJA

Mūzas Helikonietes, ar jums mēs sākam šo dziesmu!

Helikons varenais, augstais ir Mūzu mitekļis svētais;

Tumšajam avotam apkārt ar viegli slīdošām kājām

Viņas tur rotaļās iet un ap Kronīda ziedokli dižo.

5 Noskalujošas ķermeņi maigo sev Permēsas vilņos,

Dzidrajā Hipokrēnē vai svētās Olmejas straumē,

Brīnišķos rotaļu koros tās vijas uz kalngala augstā

Brīnumdaiļas un mīlas un rosīgi virpuļo dejās.

Tad viņas dodas ceļā un, slēpušās miglājā biezā,

10 Apkārt staigā pa naktīm un skandina brīnišķas dziesmas,

Teikdamas Aigīdas nesēju Zevu un cildeno Hēru,

Argosā slāvēto dievi, kam zelta sandales kājās,

Atēnu, spulgaci dievi, visvarenā Zevtēva meitu,

Foibu Apollonu, Artemīdu, bultraidi straujo,

15 Poseidonu, dimdinātāju, kas zemi tur skaujās,

Temīdu cienīgi kautro, Afrodīti skaitajām skropstām,

Hēbi zelta vainaga rotā un Dioni daiļo,

Ēosu, Hēliju dižo un Selēni, mirdzošo dievi,

Lēto, lapetu arī un līdzī tam viltprāti Kronu,

20 Melno Nakti un Gaju, Okeāna vareno spēku,

Beidzot pārējos visus no mūžīgi esošo saimes.

Tās arī Hēsiodam reiz mācīja brīnišķas dziesmas,

Kad viņš pie Helikona, pie svētā, ganija avis.

Valodu sākdamas pirmās ar mani, tā sacīja dieves,

25 Augstā Olimpa Mūzas un Aigīdas nesēja meitas:

2 **Helikons** – Mūzām un Apollonom svēts kalnājs Boiōtijā.

3 **Avotam** – Aganīpei, kas nosaukta pēc upes dieva Permēsa meitas.

4 **Kronīds** – Krona dēls, Zevs.

5 **Permēsa** – upe, kas, tāpat kā Olmeja (sk. 6), dzimst Helikonā.

6 **Hipokrēne** (Zirgavots) – avots, kas esot radies no spārnotā Pēgasa kājas spērtiena.

11–20

Aigīda – Hēfaista darinātais Zeva vairogs, ko reizēm lieto arī Apollons, bet ipaši Atēna. **Zevs** – grieķu augstākais dievs; **Hēra** – grieķu augstākā dieve, Zeva sieva; viena no tās galvenajām kulta vietām atradās Argosā (sk. 12) Peloponēsas austrumos; **Atēna** – Zeva jaunavīgā meita, zinātņu un amatu veicinātāja, arī kara dieve; **Foibs Apollons** – Zeva un Lēto dēls, saules gaismas dievs, ka tāds bieži identificēts ar Hēliju; pareģojumu, arī makslu un zinātņu dievs, Mūzu vadonis; **Artemīda** – Apollona diviņmāsa, jaunavīgā dabas un medību dieve, bieži identificēta ar Mēness dievi Selēni; **Posei-**

dons – jūras un citu ūdeņu dievs; **Temīda** – titāne (titāni – Gajas un Urāna bērni, dievu paaudze, ko nomainīja Olimpa dievi ar Zevu priekšgalā; sk. arī 207–208 un paskaidrojumu 207–210), taisnības un likumīgas kārtības dieve;

Afrodīte – mīlas un skaistuma dieve; **Hēbe** – Zeva un Hēras meita, mūžīgās jaunības dieve, dievu vīndēve Olimpā; **Dione** – Zeva un Hēras meita, mūžīgās Hēras; **Eosa** – rītausmas dieve; **Hēlijs** – Saules dievs (sk. arī **Foibs Apollons**); **Selēne** – Mēness dieve (sk. arī **Artemīda**); **Lēto** – titāne, dzemdēja Zevam Apollonu un Artemīdu; **Iapets** – titāns; **Krons** – titāns; **Gaja** – visas dzīvības radītājas Zemes dieve; **Okeāns** – titāns, Okeāna upes dievs; pēc grieķu senākajiem priekšstatiem, Okeāns ir upe, kas apņem Zemes rīpu.

- “Gani, salašņas tādi, jums tikai vēders ir prātā!
Mākam mēs stāstīt daudz melu, kas taisnībai līdzīgi liekas,
Mākam, ja tikai mēs gribam, jums arī taisnību vēstīt.”
Dižā Zevtēva meitas tā sacīja valodā veiklās.
30 Nolauzušas no ziedoša laurkoka brīnišķu zaru,
Pasniedza to man par zizli un iedvesa dievišķu balsi,
Lai es dziesmās gan nākotni paust, gan pagātni spētu,
Mūžīgi esošos laimīgos dievus man likdamas slavēt,
Pieminēt pašas arvien, gan sākot, gan nobeidzot dziesmu.
35 Taču kālab lai runāju šobrīd par kokiem un klintīm?
Tad nu lai sākam ar Mūzām, kas Olimpa augstajās mītnēs
Priecina Zevtēva raženo prātu ar brīnišķām dziesmām,
Vienbalsis pauzdamas skaņās it visu, kas notiek patlaban,
Notikis un noticis agrāk, un nepagurst viņām tur lūpas
40 Skandināt meldijas saldās. Un Zevtēva, rībinātāja,
Krāšņie mitekļi smaida, kad dievu mīlīgās dziesmas
Atskan visapkārt un tālu tās atbalso sniegotais Olimps,
Mūžīgo mītnes. Bet Mūzas, kad plūst viņām dievišķās skaņas,
Augsto dievību saimi ar dziesmu slavina pirmo,
45 Sākumā pašā ko radīja Gaja ar Urānu plašo,
Un arī dievus, kas cēlās no viņiem un labu mums dāvā.
Zevu, dievu un cilvēku tēvu, tad atkal, no jauna
Iesākot dziesmu un arī to beidzot, šis dievietes slavē –
Ka no dieviem pats augstākais viņš un dižākais spēkā.
50 Tālāk, arī vēl cilvēku cilti un gigantus stīproš
Teikdamas, ieliksmo Zevtēva prātu uz Olimpa kalna
Mūzas – Olimpa dieves un Aigīdas nesēja meitas.
Viņas Pīerijas kalnos reiz dzemdēja Kronīdam Zevam
Mnēmosīne, kas tobrīd Eleitēras nogāzes kopa,
55 Lai tās ar dziesmām liek ciešanas aizmirst un izkļiedē rūpes.
Deviņas naktis Zevs, padoma devējs, tur apskāva viņu,

27–28 Sal. Homēra “Odiseju”, XIX, 203, kur par Odiseju sacīts: “Tā te viņš stāstīja melus, un taisnībai šķita viss līdzīgs.” “Teogonijas” vārsmas 27–28, pēc filologu domām, ietver slēptu polemiku ar Homēru, kam Hēsiods tāda gadījuma pārmet ticamības trūkumu. No 28. vārsmas var secināt, ka Hēsiods uzskata sevi par vienu no tiem, kam Mūzas vēsti taisnību.

30 Laurkoks ir svēts Apollonam, dzejas iedvesmotājam.

35 Paruna, kuras nozīme nebija vairs īsti saprotama jau senātnē un kuru mēģināts izskaidrot dažādi. Visticamāk, ka tā attiecināma uz lieku runāšanu par kaut ko maznozīmīgu.

50 Giganti – milži, kas radušies no Gajas un sakroplotā Urāna (sk. 178–186) asins pilieniem.

53 Pīerija – novads Maķedonijas dienvidrietumos, Mūzu dzimtene.

54 Mnēmosīne (Atmīna) – titāne, kas Zevam dzemdēja deviņas Mūzas. **Eleitēras** pakalni pieder pie Kitairona kalnāja (starp Atiku un Boiotiju).

- Tālu no pārējiem dieviem tās gultā svētajā kāpdams.
Kad nu ritēja gads un notika gadskārtu maiņas,
Dilstošiem mēnešiem līdzī kad pagāja diena pēc dienas,
Deviņas meitas tā dzemdēja viņam ar līdzīgām tieksmēm –
Prātā viņām tik dziesmas, maz rūpju par pārējo visu –
Gaužām tuvu pie sniegotā Olimpa virsotnes augstās;
Viņām tur mitekļi krāšņi un mirdzoši rotaļu kori,
Tuvu pie viņām ir Haritu mītnes un Himera mājas,
Līksmi kur dziro. No lūpām plūst viņām tīkamas skaņas –
Dziedot par likumiem, viss kam ir pakļauts, par tikumiem cēliem,
Dieviem kas piemīt, un brīnišķās balsis tām saskaņā saistās.
Tad tās uz Olimpu devās ar prieku par brīnišķo balsi,
Skandinot dievišķas dziesmas, bet melnā zeme visapkārt
Gavilēja, tām dziedot, un takti dunēja soļi,
Viņas kad steidzās pie tēva, kas valda debesu tronī,
Turēdams pārkonu rokā un raidīdams zibeni spožo,
Kopš viņš pār tēvu, pār Kronu, ar spēku uzvaru guvis,
Gudri mūžīgiem dalījis visu un piešķīris godus.
Tā nu dziedāja Mūzas, kas Olimpa mitekļos mājō,
Deviņas raženas meitas, ko radījis diženais Kronīds, –
Melpomene un Polihimnija, Eiterpe, Kleio,
Terpsihora un Urānija, un Taleja līdzās,
Erato, Kalliope – par visām ir pārāka viņa,
Tāpēc ka allaž tā cienītos valdniekus pavada visur.
Kuru šis varenās Zevtēva meitas grib godā celt augstā,
Kuru no valdnieku vīriem, tam piedzimstot, uzlūko laipni,
Tam ar saldenu rasu tās tūdaļ apslaka mēli,
Lai tad no lūpām arvien plūst tīkami vārdi. Tad visa
85 Tauta vērs skatu pret viņu, kad tiesu taisnīgi spriedis,
Vērojis likumus stingri. Tāds, tautas sapulcēs nācis,
Varenās ķildas bez klūdas prot ātri un prasmīgi izšķirt.

64 **Haritas** – trīs dailes dieves (sk. 908–909 un paskaidrojumu). **Himers** – kaislu mīlas ilgu dievs.

73 Ciņā pret titāniem.

77–79 Tikai vēlinā Romas perioda literatūrā Mūzām piešķirtas diferenciētas funkcijas – zināmas mākslas un zinātnes jomas: **Kleio** – vēsture, **Eiterpei** – flautas spēle, **Melpomenei** – traģēdija, **Polihimnijai** – dejas un mūzika, **Talejai** – komēdija, **Terpsihorai** – liras spēle un dejas, **Urānijai** – astronomija, **Erato** – liriskā dejas, **Kalliopei** – episkā dejas.

- Tāpēc jau valdnieki arī ir gudri, lai varētu atkal
Laukumā atjaunot tiesības vīram, kas netaisni cietis,
Laukumā pārliecinādami ļaudis ar laipnīgiem vārdiem.
Kad viņš uz sapulci dodas, šo ļaudis ar bijību dziļu
Apsveic kā dievu, un apspriedē viņš ir pārāks par visiem.
Tādas dāvanas svētas ir mirstīgiem devušas Mūzas;
Protī, no Mūzu saimes un arī no tālmeša Foiba
- 95 Dziedoņi rodas virs zemes un kitaras skandinātāji,
Valdnieki toties – no Zeva. Tas laimīgs patiešām, pret kuru
Laipnas ir Mūzas, un valoda salda no lūpām plūst tādām.
Ja kam ciešanas smagas ir ievainojušas sirdi
Un viņu nomāc rūpes un darbes, bet dziedonis tobrīd,
100 Mūzu kalps, par darbiem, ko veikusi senlaiku vīri,
Un par laimīgiem dieviem, kas Olimpā dzīvo, sāk dziesmas,
Tūdaļ tad aizmirst viņš ciešanas savas un rūpestus sirdi
Nejūt, jo dieviešu balvas it ātri māk izdziedēt viņu.
Sveikas, Zevtēva meitas, man piešķiriet mīlīgas dziesmas,
105 Slavējiet dievu dzimumu svēto, kas neiznīkst mūžam,
Slavējiet bērņus, ko radīja Gaja un zvaigžņotais Urāns,
Tos, kuri piedzima drūmajai Niktei un sālainam Pontam!
Teiciet, kā radušies dievi vispirms un kā radusies zeme,
Arī upes un bezgala jūra, un šalcošās bangas,
110 Spoži mirdzošās zvaigznes un augšā debesis plašās,
Kādi tālāk ir cēlušies dievi, kas labu mums dāvā,
Kā tie dalīja varu, kā piešķīra godus ikkatram,
Kā tie sāka vispirms uz daudzaizu Olimpa dzīvot!
Teiciet to visu man, Mūzas, kas Olimpa mājokļos mītat,
115 Visu no sākuma paša un sakiet, kas radies pats pirmais!
Paša sākumā radies ir Haoss, bet vēlāk pēc viņa
Gaja platajām krūtīm – uz mūžīgiem laikiem tur droša
Mītne dievībām visām, kas sniegotā Olimpā dzīvo,

89 Laukumā – aģorā, kur notiek tautas sapulces.

94 Tālmētis Foibs – Apollons, tāpat kā viņa māsa Artemīda, ir prasmīgs loka šāvējs.

105–115 Šajās vārmās dzejnieks dara klausītājam zināmu, ka viņš izklāstis gan teo-
goniju, gan kosmogoniju.

107 Nikte (gr. Nyx, gen. Nyktós) – Nakts; Ponts – jūras personifikācija.

116–120 Tikai ar 116. vārsu sākas "Teogonijas" pamattemata izklāsts. Paša sāku-
mā radies ir Haoss – ša teikuma interpretācija rada grūtības. Grieķu liet-
vārds chāoos saistīts ar darbības vārdu chainein – atverties, atplesties – un
apzīmē tukšumu, bezgalīgu vai migļveidīgu pamatmatēriju, jebkurā gadī-
85

- Arī krēslainais Tartars jo dziļi zem platceļu zemes,
120 Vēl arī Erots, pats skaistākais dievs no nemirstīgajiem, –
Visiem mūžīgiem dieviem un visiem mirstīgiem ļaudīm
Krūtīs viņš saprātu apmāj un aizkavē padomu gudru.
Melnā Nakts un Ereba tumsa no Haosa radās,
Naktij piedzima Ēters un arī mirdzošā Diena,
125 Tos viņa dzemdēja, kļuvusi grūta no Ereba mīlas.
Radija Gaja vispirms sev apjomā līdzīgu pašai
Urānu, zvaigžņoto jumū, lai pilnīgi segtu tas viņu
Un lai dieviem arvien par drošu sēdekli būtu;
Kalnus vēl radīja augstos, lai būtu mitekļi jauki
130 Dievietēm nimfām, kas kalnāju aizās un ielejās dzīvo.
Radija arī vēl brāzmainos vijņus un bezaugļu jūru –
Pontu bez tīkamas mīlas, bet dzemdēja vēlāk, kad bija
Gūlusies Urānam blakus, Okeānu, plūstošo straumi,
Koju, Iapetu, Kreju, vēl arī Hiperīonu,
135 Temīdu, Reju un Teju, tad Mnēmosini pēc viņām,
Foibi zeltainu vainagu galvā un Tētiju mīlo;
Vēlāk pēc pārējiem visiem tā dzemdēja viltprāti Kronu,
Briesmīgāko no bērniem, kas ienīda vareno tēvu.
140 Dzemdēja viņa pēc tam vēl kiklopus, pārgalvjus spīvos, –
Brontu, Steropu, arī vēl Argu, vareno drosmē, –
Zevam tie pērkonus deva un arī zibeņus kala.
Tie gan visādā ziņā ir līdzīgi mūžīgiem dieviem,
Kaut arī viena tik acs tiem pieres vidū ir likta.
“Kiklopu” vārdā tos dēvēja visi, jo viņiem patiešām
145 Vienīgā acs kā apaļa ripa bij ielikta pierē,
Taču tiem darbos daudz izdomas bija, daudz prasmes un spēka.
Arī vēl citas no Gajas un Urāna cēlušās vasas –
Augstprāši drausmīgu spēku, trīs skaitā – tos netikas minēt:
Briarejs, Gijs un Kots, jo sevišķi lepnīgi bērni.

jumā – Visuma sākotnējo bezveidīgo stāvokli (mūsdienu nozīmē “haoss” pirmoreiz lietots Ovidija “Parvertību” sakuma). Mulsina izteicējs: tulkojuma radies ir precīzi atveido oriģināla **lelgēnetol**. Bet, ja nu Haoss ir radies, tad jāvaicā, kas bijis pirms tā. Ir zināms nostāsts par to, ka šādu ļautājumu par šo vārsmu savam skolotājam uzdevis, vēl zēns būdams, Epikūrs. Skolotājs atbildējis, ka atbildēt uz to neesot gramatiķa (t. i., filologa), bet filozofa uzdevums (**Seksts Empīriķis**. “Pret matemātiķiem”, X, 19; **Dionģens Lāertietis**. “Slaveni filozofu dzīve, uzskati un ieteikumi”, X, 2). Daži komentatori uzskata, ka **lelgēnetol** šeit lietots “bija” nozīmē. Lai būtu kā būdams; dzejnieks nezina, no kā radušies Haoss un Zeme, bet neapgalvo, ka tie radušies no nekā. **Tartars** šeit neapzīmē bezdibeni Aidā – noziedznieku soda vietu, kur Zevs notrieca arī titānus (sal. 721–731), bet pašu Aidu, pazemes valstību. **Erots** – mīlas dievs kā dzīvības radītājs princips. Mīla kā darbigis kosmogonisks elements sastopama arī feniķiešu mitoloģijā.

Haosa, Gajas un Erota telos var saskatīt telpas, matērijas un kustības filozofisko jēdzienu mitoloģiskos priekštečus.

123–125 **Erebs**, kas apzīmē pazemes valstības tumsu, ir, īpatnēji kā Tartars, cits Aida, pazemes valstības, apzīmējums. Kā Nakts virs tas uzskatāms vienīgi par poētisku figūru; kā personifikācija tas citur grieķu mitoloģijā nav sastopams. **124** Tas, ka **Ēters** un **Diena** dzimst no Nakts, atbilst grieķu uzskatam par to, ka primārais ir tumsa, no kuras rodas gaismā. Arī Vecajā derībā Dievs rada gaismu no tumsas.

126–127 **Gaja**, kas kā pirmatmīgais sievišķīgais elements dzemdē savu viru **Urānu**, saskatāmas matriarhāta reminiscences.

130 **Nimfas** – dabas dievības, ko iedomājas dzīvojam kalnos, avotos, strautes, kokos, jūrā.

139–140 Šie **kiklopi** (apalači), skaitā trīs, nav identiski ar Homēra minētajiem. Viņu vārdi – **Bronts**, **Sterops** un **Args** – apzīmē attiecīgi pērkonu, zibeni un rūsu. Homēra kiklopi turpreti domājami kā milžu cilts Rietumos.

- 150 Katram no viņiem simt roku no pleciem stiepās uz priekšu
Bezveidīgas, un piedesmit galvu ikkatram vēl arī
Slējās augšup virs platajiem pleciem un locekļiem stipriem;
Nepārspējami bija tie spēkā, pēc auguma – milži.
Kuri no visiem bērniem, kas Urānam radās un Gajai,
155 Bija visbriesmīgākie, tie kļuva jo nīstami tēvam
Jau no sākuma paša. Un, tiklīdz kāds dzima, viņš tūdaļ
Slēpa ikvienu pēc kārtas, tiem neļaudams ieraudzīt gaismu,
Gajas klēpī, un sajuta prieku par nekrietno darbu
Urāns. Ar iekšieni pilno tad vaidēja milzīgā Gaja,
160 Ciezdama sāpes, un viltība ļauna tai iešāvās prātā.
Tāpēc no pelēkās dzelzs ar steigu veidoja viņa
Lielu un varenu sirpi; par mācību mīļajiem bērniem,
Iedrošinādama viņus, tā sacīja skumušu sirdi:
“Bērni, kas man no cietsirža tēva, ja esat ar mieru
165 Paklausīt mātei, mēs tūdaļ pat varam par rīcību ļauno
Atriebties tēvam, jo pirmais viņš darījis negantus darbus!”
Teica tā viņa. Tie satrūkās visi, un nebija drosmes
Runāt nevienam. Tad varenais Krons, šis viltprātis dižais,
Atbildot cienītai mātei, tā sacīja drosmīgu sirdi:
170 “Māte, to visu tev apsolu labprāt un esmu ar mieru
Tūdaļ darīt šo darbu, jo zēl nepavisam nav mūsu
Neliēša tēva – viņš pirmais ir darījis negantus darbus.”
Teica tā viņš, un milzīgā Gaja nu iegavilējās,
Kronu ieveda slēpnī un viņam ielika rokā
175 Asu, zobainu sirpi, un viltīgu padomu deva.
Ieradās milzīgais Urāns un Nakti atveda līdzī;
Iededzies mīlā, viņš apskāva Gaju un izpletās plaši
Viņai visapkārt. Tad dēls ar kreiso roku no slēpņa
Sagrāba viņu un tvēra ar labējo zobaino sirpi
180 Milzīgi garo, un vīrišķo loekli mīļajam tēvam

- Noplāva milzīgā steigā, un tūdaļ to atpakaļ meta
Pāri pār galvu. Ne veltīgi gluži tas atstāja roku –
Visas asiņu lāses pēc tam, cik noplūda viņam,
Kopā savāca Gaja. Un gadu ritumā radās
- 185** Varenās Erinijas no tām un giganti dziļie,
Mirdzošos ieročos visi, ar gariem metamiem šķēpiem,
Arī vėl nimfas, ko pasaulē plašā par melijām dēvē.
Atgriezis vīrišķo locekli tēvam ar dzelzaino sirpi,
Tālu no zemes to aizmeta Krons uz brāzmaino jūru;
190 Ilgāku laiku to dzenāja bangas pa jūru, un baltas
Sacēlās putas no mūžīgā miesas. Tad radās šais putās
Jaunava daiļa un traucās vispirms uz Kitērām svētām,
Bet no turienes devās uz viņu apņemto Kipru.
Dieve cienītā, daiļā tur izkāpa krastā, un viņai
195 Uzdīga zāle zem kājām. To dievi un cilvēki visi
Dēvē par Afrodīti, jo radusies viņa no putām,
Un par "Kitereju", jo nokļuva Kitēru salā,
Vai par "putās dzimušo dievi ar vainagu krāšņo",
"Kiprogeneju", jo dzima tā viņu slacītā Kiprā,
200 Arī par "Kaunummīli", jo radās no kaunuma viņa.
Erots gāja tai līdzī, bet Himers tai sekoja daiļais,
Tikko kā dzimusī dieve kad mūžīgo sapulcē nāca.
Viņai no sākuma paša ir gods un pienākums sevišķs
Piešķirts starp mirstīgiem ļaudīm un nemirstīgajiem dieviem –
205 Jaunavu mīlīgie čuksti un priecīgie smieklī, un viltus,
Saldā tīksme un sirsnīgā mīla, un glaimīgais maigums.
Pārējiem visiem tēvs, rādams tos, "titānu" iesauku deva –
Saviem bērniem, ko varenais Urāns pats radījis bija;
Mēdza tas sacīt, ka viņi aizvien pēc nekrietnā tiecas,
210 Ļaunu vien dara un tāpēc vēl saņems reiz pelnītu sodu.
Drausmīgo Likteni dzemdēja Nakts un briesmīgo Galu,

185 Erinijas – atbriebes dieves.

187 Melijas – koku, precizāk – ošu nimfas (gr. **melia** – osis). Tās līdzās Erinijām un gigantiem te minētas laikam tapēc, ka no oša koka izgatavoja navējošus ieročus – šķēpus.

191–192 Homēram Afrodīte ir Zeva un Diones meita ("Iliāda", V, 370–371). **Kitēras** – sala pie Peloponēsas dienvidkrasta. Te atradās ievērojama Afrodītes kulta vieta.

193–194 **Kipras** salā atradās viena no galvenajām Afrodītes kulta vietām. Tapēc bieži lietots Afrodītes pievārds ir Kipriete.

196–200 Afrodītes vārds te saistīts ar lietvārdu **aphrós** – putas. Taču šī etimoloģija ir visai nedroša. Pastāv arī citi etimoloģijas skaidrojumi, kas Afrodītes vārdu saista gan ar grieķu, gan semītu valodu elementiem. Dieves kulta ienācis Grieķijā no Austrumiem. Afrodītē apvienojas semītu dievbās Astartes un Mazāzijas Dievu mātes Kibeles iezīmes. Afrodītes epitētu skaidrojums ir tautas etimoloģijas elementi.

207–210 **Pārējie visi** ir 133. – 137. vārsnā minētie 12 Gajas un Urāna bērni. Dzeinieka dotais etimoloģiskais skaidrojums, saistot apzīmējumu "titāni" ar darbības vārdu **titainein**, kam tiek piedēvēta citur literatūrā neaplicinātā nozīme "tiekties", filoloģiski nav pamatojams. "Titāns", iespējams, ir trākiešu cilmes vārds.

211 **Briesmīgais Gals** – Domāta varmācīgā nāve, nāve pirms dabas nolikta laika.

- Tālāk Nāvi un Miegu, un Sapņu cilti vēl arī;
Pēlēju Momu pēc šiem un ciešanu nesēju Postu,
Nekāpiot gultā pie kāda, Nakts dieve dzemdēja tumšā,
215 Hesperīdas vēl arī, aiz dzižā Okeāna straumes
Auglīgos kokus kas sargā un zelta ābolus krāšņos;
Arī vēl Moiras un Kēras, kas nepielūdzami soda,
[Lahesi, Atropu, Kloto, kas visiem mirstīgiem ļaudīm,
Tikko kā dzimuši viņi, lemj laimes un nelaiimes dienas,]
220 Vērīgi seko gan dievu, gan cilvēku nekrietniem darbiem.
Tikmēr nerimstas īgnumā nīknā šīs dievietes cēlās,
Kamēr nesoda bargi ikvienu, kas noziedzies smagi;
Nemesīdu pēc tām par sodību mirstīgiem ļaudīm
Dzemdēja postīgā Nakts, tad arī vēl Krāpšanu, Kaisli,
225 Vecumu, grūtību pilno, un Erīdu, spītīgo prātā.
Savukārt Erīda drūmā nu radīja mokinlo Likstu,
Aizmirstību un Badu, un Skumjas, asaru pilnās,
Arī vēl Karus un Kaujas, un Cīņas, un Slepķavu darbus,
Dažādus Strīdus un Domstarpības, un Melīgas runas,
230 Bezlikumību un Āti – tās abas ir radnieces tuvas
Beidzot Horku, kas mirstīgiem ļaudīm visvairāk virs zemes
Ciešanas rada, ja kāds ar nolūku zvērējis aplam.
Savukārt Ponto tad Nēreju radīja taisno un krietno,
Vecāko bērnu no visiem – to tāpēc dēvē par veco –,
235 Nemaldīgs, labsirdīgs viņš ir arvien un likumus arī
Neaizmirst mūžam, un sirdī ir taisnīgs un laipnīgs pret katru.
Taumantu dzižo vēl radīja Ponto un Forkiju stipro,
Cieši pieklāvies Gajai, un Kēto sārtajiem vaigiem,
Eiribiju vēl arī – sirds cieta kā dzelzs tai ir krūtīs.
240 Arī Nērejam dzima no dievietēm tīkamas meitas
Bezaugļu jūras viņšos; no Dorīdas, košmates daiļās,
Visaptvērējas straumes Okeāna meita kas bija:

213 Moms ir jaunprātīgais pelšanas kāres – mēlnesības dēmons.

215 Hesperīdas iedomājās Galējos Rietumos (gr. **hespēra** – vakars, rietumi); sal. 275.

216 Šos zelta ābolus Gaja uzdāvāja Hērai, tai apprecoties ar Zēvu.

217–222 Moiras ir likteņdieves ar diferencētām funkcijām, kas atspoguļojas viņu vārdos: **Kloto** ir Vērpēja, kas vērpi dzīvības pavedienu, **Lahese** – Lozētāja – piešķir cilvēkam viņa mūža likteni, **Atropa**, – Nenovēršamā – nogriež dzīvības pavedienu. **Keras** šeit ir cits apzīmējums Erīnijām.

218. un **219.** vārsmu uzskata par vēlāku iespraudumu (sal. arī 904–906). Tas neapšaubāmi attiecas uz Moirām, nevis Kēram, kā būtu jāsaprot, saglabājot minētās divas vārsmas.

223 Nemesīda (Sadalitāja) – atmaksas dievība.

225 Erīda – ķildas dieve. Taču eposā "Darbi un dienas", 11–24, Hēsiods runā par divām Erīdām, no kurām viena cilvēkiem kaitīga, otra – svētīga.

230 Āte – noziedzīga apmārtība.

231 Horks – zvēresta dievs.

237–239 Pārējo Ponto bērnu vārdi etimoloģiski norāda uz dažādām jūras ipašībām un parādībām: **Taumants** (sal. darbības vārdu **taumāzein** – brīnīties) – uz brīnumaino, **Forkijs** – plūsmu, **Kēto** (sal. **kētos**, kas apzīmē dažādus lielus jūras dzīvniekus – valjus, haizivis u. tml.) – uz jūrā mītošajiem neradījumiem, **Eiribija** (sal. **eurys** – plašs un **bia** – spēks, vara) – uz plašumu un varenumu.

240–264 Piecdesmit Nereidu it kā sauso uzskaitījumu grieķis uztvēra pavisam citādi nekā mūsu atdejojuuma lasītājs, kas, neprazdamis sengrieķu valodu, nespēj izjust šo ipašvārdu poētisko skanejumu. Visi Nereidu vārdi ir "runājoši", un tie aptver dažādažādas viņu resp. jūras ipašības un ar to saistītās parādības.

- Protoja, Eikrante, Sao un Amfitrite tām līdzī,
Eidore, Tetīda, Galēne arī un līdzī tām Glauke,
245 Kímotoja un Speio, un Toja, un Halija skaistā,
Melita dailā un Eilimene, un Agave mīlā,
Erato, Pāsīteja un Eineike rožainām rokām,
Doto un Proto, un Dinamene, vēl Ferūsa arī,
Nēsaja, Aktaja vēl un līdzī tām Protomedeja,
250 Daiļvaldze Galateja un Dorīda, Panope arī,
Hipotoja un Hiponoja ar rožainām rokām,
Vēl arī Kímodoke, kas kopā ar Kímatolēgi
Un ar Amfitriti, potītēm smalkām, spēj remindāt viegli
Bangas miglainā jūrā un straujo viesuļu elpu;
255 Kímo un Ēione, Halimēde vainaga rotā,
Smaidīgā Glaukonome un arī vēl Pontoporeja,
Leiagore un Eiagore, un Lāomedeja,
Pūlinoja un Autonoja, un Lísianasa,
Arī Eiarne, augumā staltā un brīnišķā skatā,
260 Psamate mīlīgi jaukā un Menipe dievišķi dailā,
Nēso, Eipompe, Pronoja arī, tām Temisto līdzī,
Nēmerte beidzot, kā dievišķais tēvs tā prātīga bija.
Visas viņas ir krietnā un cildenā Nēreja meitas,
Piecdesmit skaitā pavisam un teicamas rokdarbu prasmē.
265 Elektru, dziļštraumju upes Okeāna meitu, par sievu
Aizveda Taumants, un Irīdu nasko tā dzemdēja viņam,
Košmates Harpijas Okipeti un Aello arī;
Abas tik strauji kā viesuļu vētras un steidzīgie putni
Laizas ar ātrajiem spārnēm un traucas līdzīgi laikam.
270 Grājas ziedošiem vaigiem tad Forkijam dzemdēja Kēto;
Jau no dzimšanas bija tās sirmas, un tāpēc par Grājām
Mūžīgie dievi tās sauc un ļaudis, kas staigā pa zemi, –
Pefrēdo krāšņajā tērpā un Enio safrāna pepļā;

Dzīvi piemēri:

Uz jūras vēltēm attiecas **Doto** (sal. darbības vārdu **didónai** – dot) un **Eidores**, kā arī Nereīdu mātes **Dorīdas** (sal. **dōron** – dāvana, velte) vārds. Nereīdu saistību ar vilņiem pauž vārdi ar elementu **kím-** (**kýma** – vilnis, banga): **Kímo**, **Kímotoja** (sal. **thoós** – ātris, straujš), **Kímodoke**, **Kímatolēge** (sal. darbības vārdu **lēgein** – apvaldīt, likt rimties). Vairāku Nereīdu vārdi saistīti ar elementu **hip-** (**híppos** – zirgs): **Hipo**, **Hipotoja**, **Hiponoja**, **Menipe**. Tām pamatā varētu būt dažādas asociācijas – auļojoša zirga ritmisko kustību salīdzinājums ar vilņu ritmu un priekšstats par to, ka jūra nes kuģus (sal. tālāk **Ferūsas** vārda skaidrojumu) tāpat kā zirgs jātnieku; taču atcerēsimies arī, ka zirgs ir Poseidonam svēts dzīvnieks. Uz Nereīdu – jūras labvēlību pret kuģniecību attiecas **Pontoporeja** (sal. **póntos** – jūra un **poréia** – brauciens, ceļojums), **Eipompe** (sal. **eu** – labs un **pompē** – pavadīšana, atgriešanās), **Ferūsa** (Nesēja), **Sao** (sal. **sōs** – vesels, neskartis), **Eilimene** (sal. **eu** – labs un **límēn** – osta). Jūras labvēlību pret cilvēkiem izsaka arī **Eiarne** (sal. **eíarnos** – bagāts aišu ganāmpulkiem): laikam domātas jūras ūdeņu apskalotās piekrastes ganības. Jūras varenumu raksturo **Dinamene** (sal. **dýnamis** – spēks, vara), plašumu – **Panope** (sal. **pán** – viss un **ópsis** – skats), sāļainumu – **Halija** (sal. **hals** – sāls, dzejiskā valodā arī – jūra), krāsu – **Glauke**, **Glaukona** (sal. **glaukós**, kas apzīmē dažādas krāsu nianšes – gaišzilo, gaišzaļo, zili pelēko u. tml.) un **Galateja** (sal. **gála** – piens) rāmumu – **Galēne** (kā sugas vārds gr. **galēnē** apzīmē rāmo jūru). Jūras sakaru ar krastu, ar zemi pauž **Psamate** (sal. **psámathos** – piekrastes smiltis), **Aktaja** (sal. **aktē** – stāvs jūras krasts), **Ēione** (sal. **ēiōn** – krasts), **Speio** (sal. **speios** – grota), **Nēso**, **Nēsaja** (sal. **nēsos** – sala). Uz jūras dievībām dažkārt piedēvētajām pareģošanas spējām norāda **Pronoja** (sugas vārds **prónoia** nozīmē paredzēšanu, arī gādību) un **Nēmerte** (sal. **nemertēs** – nekļūdīgs, patiesīgs).

Mitoloģijā un dzejā visbiežāk minētas **Tetīda**, kam pievērsa uzmanību gan Zevs, gan Poseidons, bet kas tomēr kļuva par mirstīga cilvēka – Ftijas valdnieka Pēleja sievu, Ahilleja māte, un **Amfitrite**, Poseidona sieva.

266 **Irīda** – varavīksnes dieve, arī dievu ziņnese.

267 **Harpijas** šeit ir viesuļu dēmoni.

270 **Grāja** (**graía** – veca sieviete, sirmgalve). Parasti mitoloģijā minētas trīs Grājas, kurām ir viena kopeja acs un viens kopejš zobns. Grājām ir svarīga loma mitā par Perseju, kas viņas piespieda tam palīdzēt cīņā pret Medūzu.

273 **Pepls** – uz pleciem sasprausts sieviešu tērps, biežāk valkājams ar jostu.

- Gorgonas arī, kas dzīvo aiz dzižā Okeāna straumes,
275 Cieši nakts robežai tuvu, kur Hesperīdas dzied liegi, –
 Steino un Eiriali, un Medūzu, cietušo smagi;
 Tikai šī mirstīga bija, bet pārējās mūžīgas – vecas
 Nekļuva tās; šai vienai reiz Tumšmatis piegūlās blakus
 Mauriņa maigajā zālē starp ziedoņa krāšņajām puķēm.
280 Bet, kad Persejs tai galvu no kakla ar zobenu šķīra,
 Dižais Hrišaors radās no tās, zirgs Pēgass tam līdzī.
 Tā viņu sauca, jo šis pie Okeāna avotu ūdens
 Piedzimis bija, bet otru – pēc zelta zobena rokās.
 Taču zirgs aizlaidās strauji no zemes, no ganāmo mātes,
285 Projām pie mūžīgiem dieviem un dzīvoja Zevtēva pilī,
 Gudrajam Kronīdam nesdams tur zibšņus un pērkona dārdus.
 Hrišaors radīja Gērioneju, kam bija trīs galvas,
 Piegūlies Kallirojai, Okeāna cildenā meitai.
290 Taču Hērakla spēks šo notrieca cīņā gar zemi
 Viņņu apņemtā Eritejā pie greizkāju vērsiem
 Tajā dienā, kad dzina viņš spīdīgos platpieri vērsus
 Projām uz Tīrintu svēto Okeāna ūdenim pāri
 Un kad nogāza Ortu un vērsganu Eiritionu
 Tālu tumšajā kūtī aiz dzižā Okeāna straumes.
295 Viņa dzemdēja arī vēl citu briesmoni drausmu,
 Kas ne mūžīgiem dieviem, ne cilvēkiem līdzīga nebij,
 Dievišķo Ehidnu baismo tur plaši izdabotā alā –
 Jaunava spulgace bij tā pa pusei ar rožainiem vaigiem,
 Bet arī derdzīga čūska pa pusei jo šausmīga, liela,
300 Raiba un ēdelīga – zem zemes slēptuvēm svētām.
 Te, pašā apakšā, viņai ir mājoklis alā zem klintīm
 Tālu no mūžīgiem dieviem un tālu no mirstīgiem ļaudīm;
 Dievi atļāva viņai šē tīkamā mitekli dzīvot.
 Slēpās Ehidna baismā zem zemes arimu kalnos,

274 Gorgonas – sal. gorgós – briesmīgs, drausmīgs.

276 Medūzu, cietušo smagi – t. i., kurai nākotnē bija lemts smagi ciest, jo viņu nogalināja Persejs.

278 Tumšmatis – Poseidons.

280 Persejs – Zeva un Argosas valdnieka Akrisija meitās Danaijas dēls. Cīņā pret Medūzu viņš izvairījās no tās stindzinošā skatiena, vērodams to spogujattēla vara vairoga.

281–283 Hrišaors – Zeltzobenis (sal. chryśós – zelts un áor – zobens), iespējams, ka ar to domāts zibens, kas minēts 286. vārsnā sakarā ar Pēgasu. Hesiots saista Pēgasa vārdu ar pēgē – avots, bet mūsdienu etimologi uzskata, ka šā ipašvārda pamatā ir ipašības vārds pēgós – stiprs, teicams (zirga epitets Homēra eposā).

289–294 Vērsu atņemšana Gērionejam ir Hērakla desmitais varondarbs, kas viņam bija jāveic Mikēnu valdnieka Eiristeja uzdevumā. Eriteja – mitiska sala pasaules pašā rietummalā. Uz to, domājams, norāda arī salas nosaukums, kas asociējas ar saules rietu (sal. erythrós – sarts). Tīrinta – Eiristeja valdījumos ietilpstoša pilsēta Argolidā, dienvidos no Mikēnām. Orts – Ehidnas un Tifāona (Tifoeja) atvase (sk. 304–309). Gērioneja suns.

295 Viņa gramatiski attiecināms kā uz Kalliroju (288), tā uz talu iepriekš (270) minēto Kēto. Komentatori dod priekšroku otrajai versijai, jo citādi Ehidnas tēvs būtu Hrišaors, bet maz ticams, ka mitoloģija viņam būtu piedēvējusi tādu atvasi. Forkijs tai ir piemērotāks tēvs.

297 Ehidna dēvēta par dievišķu tāpēc, ka ir nemirstīga (sk. 305).

304 Arimi – leģendāra tauta Mazāzijas rietumos.

- 305 Jaunava nemirstīgā, kas mūžam nekļuva veca.
Tieši tur, ļaudis kā stāsta, reiz Tifāons, drausmīgais spītnieks,
Pārgalvis, saistījies mīlā ar jaunavu spulgajām acīm;
Kļuvusi grūta no viņa, tā dzemdēja cietsirdžus bērņus:
Ortu, suni, vispirms tā dzemdēja Gērionejam,
310 Otrreiz dzemdēja viņa tad neuzveicamo, baismo
Kerberu, Aīda sargu ar vara balsi; šim sunim
Briesmīgam piedesmit galvu, viņš nežēlīgs, nezina kauna.
Treškārt dzemdēja viņa vēl ļaunuma perinātāju –
Lernes hidru, ko baltroce Hēra reiz uzauzīnāja,
315 Kaisdama negantās dusmās pret dižo Hērakla spēku.
Taču Kronīda dēls to gāza ar briesmīgo šķēpu –
Amfitrioniāds Hērakls ar cildo Iolāju kopā –
Tā, kā tam Atēna lika, kas dāvā uzvaras balvas.
Vēl tai Himaira dzima, kas postīgo uguni dvesa, –
320 Drausmīga, augumā liela, ar veikliām kājām un stīpra;
Rēgojās viņai trīs galvas: bij viena kā gaišacim lauvam,
Otra kā kazai, bet trešā kā varenam pūķim vai čūskai,
Priekšpusē lauva un viducī kaza, bet aste kā pūķim;
Uguns svelmaino liesmu tā baismi splāva no rīkles.
325 Pēgass ar drosmīgo Bellerofontu to nogalināja.
Tā arī dzemdēja postīgo Fīku par sodību Tēbām,
Saistoties mīlā ar Ortu, un arī vēl Nemejas lauvu;
Hēra, Zevtēva cildenā sieva, to uzauzīnāja
Un tam ļaudīm par postu uz Nemeju pārcelties lika.
330 Lauva, dzīvodams tur, tad uzbruka mirstīgo ciltīm,
Valdīja Nemejas Trētā un arī Apesonta kalnā,
Kamēr Hērakla spēks to beidzot notrieca pišļos.
Pēdīgi dzemdēja Kēto, ar Forkiju saistoties mīlā,
Lielu un briesmīgu čūsku, kas, slēpdamās dziļi zem zemes
335 Tālu pasaules malā, tur zelta ābolus sargā.

306 **Tifāons** (jeb **Tifoejs**) – simtgalvu milzis, Gajas un Tartara atvase (sk. 821–822). Kā sugas vārds šis nosaukums apzīmē viesuļvētru. Sal. 869–880.

314 **Lernes hidras** nogalināšana bija Hērakla otrais Eiristeja uzdevumā veiktais varoņdarbs.

317 **Amfitrioniāds** – Hērakls ir Zeva dēls, viņa māte Alkmēne – Tēbu valdnieka Amfitriona sieva, pie kuras Zevs ieradās Amfitriona izskatā. Amfitrions tātad ir Hērakla "oficiālais tēvs"; un Hērakls tāpēc dēvēts par Amfitrioniādu, t. i., Amfitriona dēlu. **Iolājs** ir Hērakla diviņubrāļa Ifīkla (taču tā tēvs ir Amfitrions) dēls, kas viņam kalpo par ratu vedītāju.

323–324 Šis vārsmas jau filologi aleksandrieši atzinuši par vēlāku iespraudumu.

325 **Bellerofonts** – varonis korintietis. Vēlāk Bellerofonts grībēja Pēgasa mugurā sasniegt debesis, bet dabūja galu, nogāzdamies zemē.

326 **Tā** gramatiski var attiekties gan uz Himairu, gan uz Ehidnu. Komentatori, arī vairums seno filologu, dod priekšroku Ehidnai. Tas, ka viņa dzemdē Fīku no Orta, sava dēla, šim pieņemumam nav par traucēkli. **Fīka** (boītoīšu izloksnes forma) – Sfīksa, neradījums ar sievietes galvu un krūtīm un spārnotām ("par sodību Tēbam"), aprīja visus garāmgājējus, kas nesēja atminēt viņas mīklu – kurš radījums sākumā staigājis ar četrām, vēlāk ar divām, beidzot ar trim kājām. Mīklu atminēja Oidips, sacīdams – "cilvēks". Sfīksa tad iemetās bezdibeni.

329 **Nemeja** – vieta Peloponēsas ziemeļaustrumos.

330–332 **Trētis** un **Apesonts** – kalni Nemejas novadā. Nemejas neievainojamā lauvas nožņaugšana bija Hērakla pirmais Eiristeja uzdevumā veicamais varoņdarbs.

335 **Zelta ābolus sargā** – sk. 216 un paskaidrojumu.

Tāda, lūk, bija šī cilts, ko radīja Forkijs un Kēto.

Tētija dzemdēja Okeānam daudz dzelmjainu upju –

Ēridanu atvareim dziļiem un Alfeju, Nīlu,

Strīmonu, Maiandru arī un skaisti plūstošo Istru,

340 Sidrabatvaru Aheloju un Fasīdu, Rēsu,

Heptaporu un Haliakmonu, un Rodiju, Nesu,

Dievišķo Simoentu un Grēniku, Aisēpu arī,

Hermu un Pēneju vēl, un Kaiķas ūdeņus krāšņos,

Sangariju un Parteniju, un Lādonu arī,

345 Eiēnu, Ardēsku vēl un Skamandru, dievišķo upi.

Diženas meitas vēl dzemdēja viņa; virs zemes tās visas

Audzina zēnus par vīriem, bet Apollons, valdnieks, tām palīdz

Kopā ar upēm – šis uzdevums viņām no Zeva. Tās bija:

Iante, Admēte, Peito un Elektra arī to vidū,

350 Dorīda, Primno vēl arī, Urānija dievišķi koša,

Kalliroja un Hipo, un Klimene, Rodeja arī,

Klitija, Pāsīteja un Idija, arī vēl Zeikso,

Pleksaure, Galaksaure un Dione mīlīgu skatu,

Dailava Polidore un Mēlobose, un Toja,

355 Kerkeida, augumā staltā, un Plūto mirdzošām acīm,

Perseīda un laneira, vēl Akaste, Ksante,

Petraja mīlīgu skatu, vēl Eiropa, Menesto arī,

Metīda, Eirinome un Telesto safrāna tērpā,

Āsija, Hrīseīda un Kalipso laipnīgām acīm,

360 Okiroja un Tihe, un Eidore, Amfiro jaukā,

Beidzot arī vēl Stīksa, kas pārāka bija par visām.

Tādas bija, lūk, vecākās meitas, ko Tētija kādreiz

Dzemdēja Okeānam. Bet ir jau vēl arī daudz citu

Okeāninu ar potītēm slaidām, trīs tūkstoši skaitā;

365 Viņas, kuru tik daudz, it visur pa zemi un jūras

Dzīlēm kopīgi staigā, šīs dievu cildenās meitas.

337–345

Tētija – Urāna un Gaijas meita (sk. 136). Tālākajā raibajā upju uzskaitījumā līdzās lielam upēm minētas pavisam nenozīmīgas, bet divaina kartā pilnīgi apietas Boiotijas upes. **Nīlas** vārda pieminējums (338) ir pirmais sengrieķu rakstu pieminēkļos (Homērs "Odisejā", IV, 355, lieto apzīmējumu **Aigyp-tos**). **Alfeja** – Peloponēsas lielāka upe; **Ēridana** tikai vēlāk laika iden-tificēta ar Po upi, bet šeit tā laikam ir mītiska upe, kas vairākkārt minēta teiksmās par argonautiem; **Strīmona** (tag. bulgāru Struma), upe uz Trāķijas un Maķedonijas robežas; **Maiandra** (tag. turku Menderes) – upe Mazāzijā, kas savā lejtecē ļoti likumota (sal. mūsdienu terminu "meandra orna-ments"); **Istra** – Donava; **Fasīda** – mūsdienu Rioni (Gruzijā); **Rēsa** – upe Troādā vai Bitīnijā (Mazāzijā); **Aheloja** – garākā (220 km) Grieķijas upe; **Nesa** – upe Trāķijā; **Rodija** – upe Troādā; **Heptapora** – upe Misijā (Maz-azijā); **Haliakmona** – upe Dienvidmaķedonijā; **Grēnika (Granika)** – upe Misijā, te 334 gadā pr. Kr. Maķedonijas Aleksandrs sakāva persiešus; **Aisēpa** – upe Misijā; **Simoenta** – upe Troādā; **Herma** – upe Friģijā un Lidijā (Mazāzijā); **Peneja** – Tesālījas lielāka upe; **Kaika** – upe Misijā; **Sangarija** – Bitīnijas lielāka upe; **Partenija** – upe Paflagonijā (Mazāzijā); **Lādonga** – upe Arkādijā, Alfejas pieteka; **Eiēna** – upe Aitolijā (Vidusgrieķijā); te Hērakls ar bultu nogalināja kentauru Nesu, kas bija uz mācīes viņa sievai Dēianeirai; **Ardēska** – pēc Hērōdota, Hebras (mūsdienu bulgāru Maricas) pieteka; **Skamandra** – upe Troādā.

346–348

Diženas meitas vēl dzemdēja viņa – Upju nosaukumi grieķu valodā ir vīriešu dzimtes. Tātad līdz šim bija runa par Tētijas dēliem. Okeāna un Tētijas meitas, Okeānidas, bija avotu vai strautu nimfās. **Tās visas audzina zēnus par vīriem** – Uzskatīja, ka ūdens veicina augšanu. Tāpēc jaunekļi zie-doja savus matus kādai upei, resp., tās dievam. Sal. "Iliādā", XXIII, 140–142; "Dievišķais Ahillejs... nogrieza dzeltenos matus, kurus viņš Sperhejas strau-mei bij audzējis kuplus un garus."

349–361

Uz Okeānīdu vārdiem attiecas tas pats, kas iepriekš sacīts par Nereīdu vārdiem. Arī šis uzskaitījums uzbūra grieķiem, kuriem visu šo īpašvārdu nozīme bija saprotama, poētiskus, gleznu priekšstatus. Daži vārdi līdzīgi vai pat analogi Nereīdu vārdiem, piemēram, **Hipo, Dorīda, Eidore** (par šiem sk. paskaidrojumu 240–264), **Polidore** (sal. **polý** – daudz un **dōron** – dāvana) – Dāsnā, **Toja** (sal. **thoós** – ātrs, straujš) – Strauji. **Ksante** (sal. **xánthos** – dzeltens, ruds) ir Dzeltenīgā, **Hrīseīda** (sal. **chrysoós** – zelts) – Zeltainā, **Kalliroja** (sal. **kalós** – skaists un **rhein** – plūst) – Skaisti plūstošā, **Amfiro** (sal. **amphí** – apkārt) – Apkār plūstošā, **Okiroja** (sal. **oklys** – ātrs, straujš) – Strauji plūstošā, **Kalipso** (sal. **kalýptein** – slept) – Sleptā, **Elek-tra** (sal. **eléktōr** – mirdzošs, **elektron** – dzintars) – Mirdzošā, **Kerkeida** (sal. **krékein** – skandināt) – Salcošā, **Iante** (sal. **ion** – vijolīte) – Starp vijolišu plāvām plūstošā, **Rodeja** (sal. **rhōdon** – roze) – Starp rožu krūmiem plūstošā, **Petraja** (sal. **pétra** – klints) – Klintšavote, **Mēlobose** (sal. **mēla** – aitas, kazas un **bōsis** – barba) – Ganāmpulku barotāja, **Āsija** (sal. **asis** – dūpains) – Dūpainā, **Eiropa** (sal. **eurýs** – plašs un **ops** – skatiens) – Kas plaši vīsapkār paveras skatīenam, u. tml. **Stīksa** – viena no pazemes valstības upem. Sal. arī 775–777.

364 Okeānīnas – Okeānīdas.

- Arī citu vēl upju tikpat ar šalcošu straumi –
Tie ir Okeāna bērni, ko dzemdēja Tētija cēlā.
Taču nosaukt tos visus vārdā ir mirstīgām grūti,
370 Vienīgi ļaudis tos zina, kas tuvākā apkaimē mājo.
Teja dzemdēja Hēliju dižo un Selēni spožo,
Arī Ēosu vēl; tā mirstīgiem visiem virs zemes
Atspīd un mūžīgiem dieviem, kas plašajās debesīs dzīvo;
Kļuvusi grūta no Hiperiona, tos dzemdēja viņa.
375 Saistoties milā ar Kreju, Eiribija, cildenā dieve,
Dzemdēja Astraju viņam un arī Pallantu dižo,
Persu vēl arī, kas pārspēja visus ar viltību savu.
Astrajam Ēosa dzemdēja stiprus un drosmīgus vējus –
Zefiru, mākoņu kļiedētāju, un Boreju straujo,
380 Beidzot Notu, kad dieve ar dievu saistījās milā.
Dzemdēja Ēosa, dzimusi agri, tad Gaismnesi, arī
Spoži mirdzošās zvaigznes, kas vainago debesu jumu.
Stiksa, Okeāna meita, ar Pallantu saistoties milā,
Zēlu dzemdēja pili un Nīki potītēm smalkām,
385 Dzemdēja arī vēl Bijū un Kratosu, slavenos bērnus, –
Māja un sēdekļis viņiem arvien netālu no Zeva;
Nesper tie soli nekad, ja dievs tiem neiet pa priekšu,
Mūžam tie kopā ar Zevu, ar bargo dārdinātāju.
To viņam ieteica Stiksa, šī mūžīgā Okeanīda,
390 Todien, kad dievības visas pats Olimpa zibeņu metējs
Kopā pulcēties sauca uz augsto Olimpa kalnu.
Teica viņš: kurš no dieviem ar viņu pret titāniem iešot,
Godu tam neatņems mūžam, bet cieņā būšot joprojām
Tādā ikviens, kāds bijis jau agrāk starp mūžīgiem dieviem.
395 Teica vēl arī, kam nebijis cieņas un goda pie Krona,
To viņš iecelsot godā un cieņā, kā taisnība prasot.
Atnāca pirmā tad mūžīgā Stiksa uz Olimpu plašo

371–372 Teja – titāne (sk. 132–135). Hēlijs, Selēne, Ēosa – sk. paskaidrojumu 11–20.

374–375 Hiperions un Krejs – titāni (sk. 132–134). Eiribija – Ponta un Gajas meita (sk. 237–239 un paskaidrojumu).

379–380 Zefirs – liegais, mitrais rietumvējš. Borejs – ziemeļvējš. Nots – dienvidvējš, resp., šo vēju dievi.

381 Dzimusi agri – Atcerēsimies, ka Ēosa ir rītausmas dieve. Gaismnesis – rīta zvaigzne (Venera).

384–385 Zēls – degsmes, arī sacensības dievība; Nīke – uzvaras dieve; Bija personificē (varmācīgo) spēku, Kratos – varu.

386 Sēdekļis – dievu padomē (sal. 802).

- Kopā ar dēliem, kā mīlāis tēvs tai padomu devis.
Tāpēc to godāja Zevs un piešķīra bagātas balvas –
Iecēla viņu pēc tam par svētāko zvērestu dieviem,
Un lai uz mūžīgiem laikiem tās dēli būtu pie viņa.
Arī pārējiem gluži tāpat, ko solījis bija,
Pildīja viņš, jo pats ir valdnieks un pavēlnieks varens.
Foibe savukārt nāca uz Koja tīkamo gultu;
Dieviete, klūdama grūta, kad saistījās mīlā ar dievu,
Lētoju dzemdēja maigo, kas tērpjas tumsajā peplā,
Vēlīga allaž pret ļaudīm un arī pret mūžīgiem dieviem,
Maiga no sākuma paša, vislaipnākā Olimpa mītnēs;
Asteriju vēl dzemdēja cēlo, ko aizveda vēlāk
Perss sev uz diženo namu, lai sauktu par mīlamo sievu.
Kļuvusi grūta no viņa, tā dzemdēja Hekati; Zevs tai
Piešķīra lielāko godu un dāvāja teicamas balvas:
Lai tai ir daļa vīrs zemes un arī bezaugļu jūrā.
Arī zvaigžņotais Urāns to allaž godāja augstu,
415 Tāpat īpašā cienā to turēja mūžīgie dievi.
Arī vēl tagad ik mirstīgais cilvēks vīrs zemes, kad svēto
Upuri nes viņš, lai salīdzinātos, kā paraža prasa,
Hekati lūgšanās piesauc, un tūdaļ tam pagodinājums
Vieglītēm seko, ja labprāt tā lūgšanas uzklausa dieve,
420 Arī svētību dāvā, jo piešķirta viņai šī vara.
Kas vien kādreiz no Gajas un Urāna laulības cēlies
Un tad ieguvis godu, par visiem tiem viņai ir daļa;
Nespiež šo Kronīds ar varu nekad un neatņem viņai
Godu, ko guvusi viņa pie titāniem, senākiem dieviem;
425 Paliek šai tiesa, kas sākumā pašā tai piešķirta dalot.
Viņa, kaut vienīgais bērns, taču nesaņem mazāku godu,
Mazāku tiesu vīrs zemes vai debesīs augstās, vai jūrā,
Bet gan daudz lielāku vēl, jo augstu Zevs cienīja viņu.

400 Dievi zvēr, piesaucot Stiksu.

402 Pārējiem – Zeva sabiedrotajiem cīņā pret titāniem.

404 Arī Foibe un Kojs ir Gajas un Urāna bērni (sk. 132–136).

410 Perss – sk. 377.

411–452 Speciālajā literatūrā izteikti dažādi minējumi par to, kāpēc tieši Hekatei "Teogonijā" piešķirta tik plaša vieta. Hekate mitoloģijā pazīstama kā Mēness dievība, kura bieži arī identificēta ar Artemīdu un Persefoni un tautas ticējumos figurē kā nakts burvestību dieve, kas uzturas trijzaru ceļu krustojumos, kur ar lāpām un pātagu rokās parādās suņu pavadība un cilvēkiem iedveš šausmas. "Teogonijā" turpreti Hekate ir dieve, kas cilvēkiem nes svētību, viņiem piešķir dažādus labumus un ir augstākajā godā kā cilvēku, tā dievu vidū. Ir izteikta hipotēze, ka himna Hekatei ir vēlāks iespraudums, bet šī hipotēze neizskaidro, kāpēc tieši Hekate tādā veidā tik ļoti izcelta. Iespējams, ka taisnība ir sholīastam – senajam komentatoram: "Hēsiods cildina Hekati, būdams boītiētis, jo tur Hekate turēta godā." Ir zināms, ka Hekates kulta pastāvējis arī daudzos citos pašas Grieķijas un Mazāzijas novados. Tur atrastajos uzrakstos Hekate nereti apveltīta cildinošiem epiteitiem, piemēram, Glābēja (Kotijā Frīģijā), Lielākā palīdzības sniedzēja dieve (Sīdīmos Likijā). Stratonikejā (Karijā) Hekate līdzas Zevam uzskatīta par pilsētas sargdievi. Šķiet visai dabiski, ka himnā noklusētas Hekatei tautas ticējumos piedēvētās šausminošās īpašības. Atzīmējams, ka Homēra eposos Hekate vispar nav pieminēta.

426 Dzejnieks šeit uz dievu pasauli pārnes vērojumu, ka cilvēks, kuram nav ne brāļu, ne māsu, kas viņu varētu aizstāvēt, īpaši pakļauts pārestībam.

- lerodas viņa pie tā, kam ir vēlīga, palīdz tam labprāt;
430 Tautas sapulcēs katrs, ko atbalsta viņa, gūst sekmes.
Dieve, kad varoņu vīri uz drausmīgo karu jož bruņas,
Tūdaļ viņiem nāk talkā, lai katram, kam jūt viņa līdzī,
Uzvaru vēligi dotu un piešķirtu slavu un godu;
Arī tiesā tā sēstas ar cienītiem valdniekiem kopā;
435 Atkal nāk palīgā viņa, kad vīri uz sacīkstēm dodas, –
Vienmēr tad dieviete vīriem ir klāt, sniedz atbalstu viņiem,
Un, kas ar spēku un sparū ir guvis sev tikamu balvu,
Aiznes to mājās ar prieku un vecākiem sagādā slavu.
Labprāt tā jātniekiem palīgā steidzas, kam vēlīga viņa,
440 Arī vēl tiem, kas nopūlas zilā un vētrainā jūrā
Un tur Hekati piesauc un trokšņaino Dimdinātāju.
Viegli bagātu lomu dod viņiem šī dieviete augstā,
Viegli arī to atrauj, ja vēlas, kaut šķiet tas jau tuvu.
Labprāt vairo tā kopā ar Hermeju aplokos mantu –
445 Ragaino ganāmos pulkus un tālu kļīstošās kazas
Līdz ar mīkstvilnas aītām. Ja dieviete sirdī to vēlas,
Dara tā mazu par lielu un savukārt lielu par mazu.
Tātad, kaut Hekate mātei ir bijusi vienīgā meita,
Tomēr daždažādus godus tai piešķira mūžīgie dievi.
450 Kronīds par audzinātāju to iecēla jaunekļiem, kuri
Acīm skātīs pēc viņas reiz Ēosu – daudzvērotāju.
Tā šī no sākuma jaunatni audzē, un tāda šai cieņa.
Krona pakļautā Reja tam dzemdēja pēctečus cildus:
Histiju, Dēmetru laipno un Hēru zeltainām korpēm,
455 Vareno Aīdu arī, kas pazemes mitekļos mājō,
Nejuzdams žēlumu sirdī, un trokšņaino Dimdinātāju,
Padoma devēju Zevu, kas tēvs ir dieviem un ļaudīm, –
Zemi tas drebina plašo ar pērkona grāvieniem dobjiem.
Visus šos bērņus pēc kārtas Krons varenais aprīja tūdaļ,

441 Trokšņaino Dimdinātāju – Poseidonu, kas sacej arī zemesstrīces.

444 Hermejs, dievs, kam mitoloģija piešķir daudz dažādu funkciju (viņš ir dievu ziņnesis, tirdzniecības dievs, ceļinieku patrons, aizvada mirušo dvēseles uz Aīdu utt.), ir arī ganāmpulku sargātājs un kā tāds bieži attēlots ar jēriņu plecos (Labā gana simbols).

448–449 Sk. 426 un paskaidrojumu.

451 T. i., kuri pēc Hekates piedzimšanas ieraudzīs dienas gaismu. **Ēosa**, rīt-
ausma, redz tikai daudz, Hēlljs, saule, – visu (sal., piemēram, "Iliadu", III,
277).

453 Arī **Krons** un **Reja** ir Gajas un Urāna bērni (sk. 132–137). Kronam kultā
nebija gandrīz nekādas nozīmes. Viņu uzskatīja par ražas veicinātāju un,
līdzīgi romiešu Saturnam, par Zelta laikmeta dievu (sk. arī paskaidrojumu
eposa "Darbi un dienas" 169. vārsmai). **Reja**, Olimpa dievu māte, bieži
identificēta ar Mazāzijas dievu māti – auglības dievi Kībeli.

454 **Histija** (joniskā forma) – Hestija, mājas pavarda dieve. **Dēmetra** – labības
dieve, kas tika godāta Eleisinas (22 km rietumos no Atēnām) mistēriju
kultā.

459 Visus šos bērņus.. aprīja tūdaļ – izņemot, kā tālāk uzziņām, Zevu.

- 460 Līdzko tam lika uz ceļiem no mātes svētītā klēpja,
Rūpīgi apsvērdams to, lai cits kāds no Urānioniem
Cildeniem nenāktu valdnieku godā pie mūžīgiem dieviem.
Dzirdējis Krons reiz no Gajas, no Urāna zvaigžņotā arī:
Paša dēls, varenais Zevs, to pieveikšot kādreiz ar viltu,
Lai cik spēcīgs pats būtu, jo liktenis esot tā lēmis.
Tāpēc viņš nomodā bija arvien un, saķēris bērņus,
Aprīja visus pēc kārtas, bet Reja to nespēja pārciest.
Un, kad viņai jau pienāca brīdis, lai dzemdētu Zevu,
Dievu un cilvēku tēvu, tā mīļos vecākus savus
- 470 Sirsnīgi lūdza, Gaju un Urānu, rotāto zvaigznēm,
Viltīgu padomu rast – kā viņa lai slepeni dzemdē
Mīlamo dēļu un kā lai par noziegumu pret bērņiem
Atmaksā tēvam, jo viltprātis Krons tai aprīja visus.
Dzirdēja abi, ko sacīja meita, un, uzklausot viņu,
475 Tūdaļ vēstīja šai, kāds liktenis nākotnē nolemts
Valdniekam Kronam un arī tā dižajam dēlam, un Reju
Sūtīja tūdaļ uz Liktu, uz Krētas auglīgo zemi.
Liktenis esot tai lēmis tur dzemdēt jaunāko dēlu,
Vareno Zevu. To uzņēmšot milzīgā Gaja pie sevis
480 Plašajā Krētā, lai barotu viņu un uzaudzinātu.
Reja nu traucās pa tumšo un steidzīgo nakti un nesa
Viņu uz Dikti vispirms, tad, apskaujot rokām, šo tūdaļ
Paslēpa klinšalā plašā un Zemes svētajā klēpī,
Augstajā Aigaja kalnā, kas apaudzis ēnainiem mežiem.
485 Autos tinusi akmeni lielu, to pasniedza viņa
Valdniekam – Urāna dēlam, kas dieviem bij pavēlnieks agrāk.
Šis to satvēra rokām un paslēpa vēderā savā.
Nelga, viņš nespēja aptvert to prātā, ka palicis viņam
Akmens vietā vēl dēls un neskarts drošībā dzīvo
490 Un ka tam lemts jo drīz viņu pieveikt ar rokām un spēku,

461 Urānioni – Urāna pēcnācēji, titāni.

477 Likta – pilsēta Krētas austrumos.

482 Dikte – idas kalnāja daļa.

484 Aigajs – Kazu kalns. Sal. mitu par Amalteju – nimfu, kas baroja maziņo Zevu ar kazas pienu, vai (mita variants) kazu ar šo vārdu.

486 Kas dieviem bij pavēlnieks agrāk – pirms Zeva.

Atņemt godu un pašam tad valdīt pār mūžīgiem dieviem.

Tā nu šā valdnieka spēki un viņa locekļi spožie

Ātri jo ātri auga pēc tam. Bet, aizritot gadam,

Gajas viltības apmāts un viņas padomam klausot,

495 Atpakaļ atrija pēctečus savus Krons, viltprātis lielais,

Paša dēls ko pieveica vēlāk ar spēku un prasmi,

Izspļāva akmeni pirmo, ko pēdējo aprijis bija;

Cieši nostiprināja to Zevs uz platceļu zemes

Dieviem svētajā Pīto pie Parnāsa nogāzes stāvās,

500 Lai tas par piemiņu turpmāk un brīnumu mirstīgiem būtu.

Tēva brāļus Zevs raisīja vaļā no drausmīgām važām –

Urāna dēlus, ko tēvs reiz saistīja neprātā savā;

Neaizmīrsa tie pateikties viņam par labajiem darbiem,

Dāvāja pārkonus Zevam un spožbalto zibenu šautru

505 Liesmainos starus; pirms tam tos bij slēpusi milzīgā Gaja.

Balstoties droši uz tiem, Zevs dieviem un mirstīgiem pavēl.

Iapets ņēma par sievu sev Klimeni potītēm daiļām,

Jaunavu Okeanīdu, un apgūlās kopīgā gultā.

Vareno Atlantu, drosmīgo garā, tā radīja viņam,

510 Dzemdēja slavenu Menoitiju, Prometeju gudro,

Manīgo, viltību pilno, un bezprāti Epimeteju –

Jau no sākuma paša viņš cilvēkiem atnesa postu,

Zeva radīto jaunavu pirmais sev ņemdams par sievu.

Tālu redzīgais Zevs Menoitiju, ļaundari, lejup

515 Notrieca Erebā dziļā, tam raidīdams zibeni spožo,

Tāpēc ka noziedzīgs viņš un pārāk augstprātīgs bija.

Atlants tur debesis plašās, kā liktenis bargais tam lēmis,

Zeme kur beidzas un Hesperīdas dzied skanīgas dziesmas,

Stāvu, ar galvu tās balstot un nenogurstošām rokām;

520 Tāds bija liktenis, ko Zevs viņam piešķīra, padoma devējs.

Arī Prometeju viņš saistīja, viltīgo prātā,

494 Krons, kam noritais akmens rada grūtības, pēc Gajas padoma iedzer vemjamās zāles.

498–500 Kā vēsti Pausanijs (2. gs. pēc Kr.) "Grieķijas aprakstā", X, 24., 6. priesteri šo akmeni augšpus Delfu tempļa ceļotājiem rādījuši kā svētumu. **Pīto** – vieta Parnāsa kalna dienvidu pakājē, kur atradās Delfi; reizēm, arī šeit, Delfu sinonīms.

501 **Tēva brāļus** – kiklopus (sk. 139–141).

510 Par **Menoitiju** senā mitoloģijas rokasgrāmata, tā saukta "Bibliotēka", teikts: "Menoitjs, ko Zevs kauja ar titāniem notriecis Tartarā." Nekur citur Menoitjs netiek pieminēts. (Pēc mūsdienu pētnieku domām, "Bibliotēka" nav ievērojamā grieķu filologa un vēsturieka Apollodora, 2. gs. pr. Kr., darbs, kā ilgu laiku uzskatīts, bet ir kāda nezināma 2. gs. pēc Kr. autora sacerējums.)

511 **Bezprāti Epimeteju** – sk. arī "Darbi un dienas", 84–89.

513 **Zeva radīto jaunavu** – Pandoru (sk. 570–572).

518 **Hesperīdas** – sal. 215 un paskaidrojumu.

- Neatraisāmām važām un piekala cieši pie staba.
 Tad viņš sūtīja platspārnu ērgli, kas mūžīgās aknas
 Aprija tam, bet tūdaļ no jauna tās atauga viņam
 Pilnībā naktī, cik platspārnu ērglis bij aprijis dienā.
- 525** Pilnībā naktī, cik platspārnu ērglis bij aprijis dienā.
 Nogalināja to daiļkājes Alkmēnes raženā vasa –
 Hērakla spēks – un lapeta dēlu no ciešanām smagām
 Atpestīja, un darīja galu tā drausmajām mokām,
 Ne jau pret Zeva gribu, kurš augstajā Olimpā valda,
530 Bet lai Hērakla slava, šā Tēbās dzimušā vīra,
 Dīžāka liktos kā agrāk ikvienam virs auglīgās zemes.
 Visu tā apsvēra viņš par godu dīžajam dēlam;
 Kaut tam bij īgnums pret Prometeju, viņš atmeta dusmas,
 Ka šis ar vareno Zevu bij dzīries mēroties prātā.
- 535** Kādreiz mūžīgie dievi un mirstīgie salīdzinājās
 Mēkonē; toreiz šis varenu vērsi ar apdomu gudru
 Dalīja daļās un nolika priekšā, lai apkrāptu Zevu.
 Cilvēkiem lika viņš gaļu un iekšas spīdīgiem taukiem
 Vērša ādā un virsū tam uzklāja dzīvnieka kuņģi;
540 Zevam nolika balsenos kaulus ar viltību sirdī,
 Prasmīgi kārtodams visu, un sedza ar mirdzošiem taukiem.
 Tūdaļ dievu un cilvēku tēvs tā sacīja viņam:
 “Iapetionīd, viskrietnākais valdniek no visiem!
 Mīļais, cik viltīgi tu gan šeit salicis esi šīs daļas!”
- 545** Teikdams tā, zoboījās Zevs, kas mūžīgu padomu zina;
 Prometejs, viltprātis gudrais, tam atbildot, sacīja tūdaļ,
 Smaidīdams laipni, bet sirdī vēl lolodams viltīgas domas:
 “Slavenais, varenais Zev, visaugstākais mūžīgo vidū!
 Izvēlies taču to daļu, kas patīkas sirdij un prātam!”
- 550** Teica tā krāpīgi viņš, bet Zevs, kas padomu zina,
 Saprata visu un manīja viltu. Viņš mirstīgiem tūdaļ
 Sirdī nolēma postu, un gaidīt to nenācās ilgi.

522 Un piekala cieši pie staba – Pēc pazīstamākās mīta versijas, Prometejs tika piekalts pie Kaukāza kalna klints.

526–528 Tātad, pēc šeit atspoguļotā mīta varianta, Zevs neatbrīvo Prometeju pašam, bet tikai mīkstina viņa ciešanas (Sal. 614–616). Saskaņā ar vēlāku mīta variantu Hērakls ne vien nogaļina ērgli, bet arī atbrīvo Prometeju no važām.

535–541 Prometejs arī šajā epizodē parādās kā cilvēku draugs, kā to interešu aizstāvis. **Mēkone** – sens Sikionas pilsētas (Peloponēsā) nosaukums. Par salīdzināšanās priekšvēsturi nekas nav pateikts. Domājams, ka tās pieminējums atspoguļo pretestību, ko Peloponēsā sastapa jauno, Olimpa dievu kults.

543 Iapetionīds – Iapeta dēls, Prometejs.

- Tiklīdz ar abējām rokām viņš pacēla vērštāukus baltos,
Dusmās kaisa tā prāts un īgnums tam pildīja sirdi,
Ieraugot balsenos kaulus, kas salikti bija ar viltu.
- 555** Mirstīgo ciltis virs zemes no laika šā mūžīgiem dieviem
Dedzina balsenos kaulus uz smaržīgo ziedokļu liesmām.
Pārlieku iededzies dusmās, tā sacīja Mākoņu krājējs:
“Iapetionīd, par visiem kam atjautas vairāk,
Savu viltu, mans mīlais, vēl neesi paspējis atmest!”
- 560** Teica tā saīdzis Zevs, kas mūžīgu padomu zina.
Tāpēc, krāpšanu šo ne mirkli vairs nespēdams aizmirst,
Nenogurstošās uguns spēku viņš nedeva ļaudīm,
Nabaga mirstīgo cilvēku ciltīm, kas dzīvo virs zemes.
- 565** Taču cildais lapeta dēls to piekrāpa atkal,
Tālu redzamo kvēli un nenogurstošo liesmu
Nartēka dobumā slēpdams. Tas sāpīgi dvēseli krimta
Zibeņu metējam Zevam, un īgnums tam pildīja sirdi,
Tālu redzamo kvēli kad skatīja mirstīgo vidū.
- 570** Tūdaļ pat viņš gādāja ļaudīm šis uguns dēļ likstu.
Slavenais klībkājis Hēfaists no zemes veidoja aši
Kautras jaunavas tēlu, kā Kronīds tam vēlejis bija.
Atēna, spulgace dieve, tai iedeva jostu un ģērba
Sudrabā mirdzošā tērpā, no galvas lejup ar rokām
- 575** Nolaida šķīdrautu greznu – to brīnums patiešām bij skatīt.
Vainagus krāšņus pēc tam ar pļavu svaigajiem ziediem
Pallāda Atēna vija tai apkārt ap košajiem matiem,
Aplika arī ap galvu vēl pieres lenti no zelta,
Slavenais klībkājis Hēfaists ko kādreiz pats pagatavoja,
Prasmīgi veidodams rokām, lai Zevam tā būtu par prieku.
- 580** Tajā bij daudzi un dažādi tēli – tos brīnums bij skatīt –,
Būtnes, ko cietzeme baro un bangainā jūra bez skaita.
Daudzas no tām viņš lika tai iekšā – jo spožs bij to mirdzums –,

556–557 Tātad Prometeja epizode 535–555 ietver zināma grieķu upurrituāla (kaulu upura) mitoloģisku izskaidrojumu. Vispār upurdzīvnieka lielākā un vērtīgākā daļa kalpoja ziedotāju un priesteru uzturam.

567 **Nartēks** – čemurziņu dzimtas augs, kura izkaltaušā stiebra dobumu varēja izmantot kā tvertni, arī kvēlojošas uguns uzglabāšanai.

570–602 Sal. Pandoras mīta variantu eposā “Darbi un dienas”, 55–89.

571 **Klībkājis Hēfaists** – Kad uguns un kalējaroda dievs Hēfaists reiz atbalstīja mati viņas strīdā ar Zevu, tas delu nometa no Olimpa uz Lemnas salu. Kopš šā kritiena Hēfaistam kājas kroplās. Pēc cita mīta varianta, Hēfaistam kājas bija kroplas jau no dzimšanas un pati Hēra tāpēc nosvieda viņu no Olimpa. Sk. arī 927–928 un paskaidrojumu.

- 585 Brīnīšķas, itin kā būtu tām balss un dzīvības elpa.
Bet, kad labuma vietā bij radījis ļaunumu daiļu,
Viņš to aizveda turp, kur dievi un cilvēki bija,
Krāšņajās rotās, ko deva tai Spulgace, Zevtēva meita.
Brīnījās mūžīgie dievi un arī mirstīgie vīri,
Ieraugot pēkšņi šo viltu, kas neatvairāms ir ļaudīm.
590 Cēlušās taču no viņas ir sievietes izlutinātās.
Nekrietnais sieviešu dzimums no viņas un visas to ciltis.
Tikai par sodību lielu tās dzīvo starp mirstīgiem vīriem –
Rocībā vien tās dalīties vēlas, ne trūcumā skarbā.
Gluži tāpat, kā darbīgās bites mēdz mitekļos segtos
595 Trans barot, kas viņām ir biedri vien nekrietnos darbos, –
Augu dienu tās rosās, līdz saule grimst vakarā vēlu,
Cītīgi nopūlas darbā, lai baltās šūnas sev šūtu,
Viņi turpretī aizvien paliek jumtiem segtajos stropos,
Citu pūliņu augļus lai guldītu vēderā savā, –
600 Gluži tā mirstīgiem vīriem par sodību nolīcis sievas
Mākoņu granditājs Zevs, lai nekrietnos darbos tiem biedres
Būtu, un labuma vietā vēl citu ļaunumu deva:
Ja kāds no precībām vairās un sieviešu nelāga darbiem,
Sievu nevēlas apņemt, tas postā vecumā nonāk –
605 Nekopj viņu neviens, kaut līdzekļu netrūktu viņam,
Un, kad viņš nomirst, tad visu tā mantu mēdz kopīgi dalīt
Attālie radi. Kam laulības dzīvi ir liktenis lēmis
Un kam ir piešķirta gādīga sieva ar laipnīgu sirdi,
Tādam no senseņiem laikiem arvienu ļaunums ar labo
610 Pārmaiņus seko. Ja gadās tam sieva ar nejauku dabu,
Dzīvo viņš, krūtīs – sirdī – un dvēselē dziļi ne mirkli
Nerimstot skumjām un bēdām. Tas ļaunums, ko novērst vairs nevar.
Zeva prātu nevienam nav iespējams pievilt vai apiet.
Arī lapeta dēls, pats Prometejs, labdaris lielais,

615 Nespēja glābties no drausmīgām dusmām – to smagajās važās
Saistīja liktenis lemtais, kaut viņam daudz viltības bija.

Kad reiz pret Obriareju sirds iedegās dusmās,
Arī pret Kotu un Giju, viņš sēja tos briesmīgās važās,
Šausmās vērodams milzīgo spēku, to draudīgo skatu,
Augumu baismo, un iegrūda dziļi zem platceļu zemes.
Ciezdami šausmīgas mokas, tie dzīvoja visi zem zemes,
Sēdēja nomalē tālā, kur beidzas pasaule plašā;
Ilgi tur bēdājās viņi, un sāpes tiem nomāca sirdi.

625 Taču tos Krona dēls Zevs un pārējie mūžīgie dievi,
Skaistsprogu Reja ko dzemdēja Kronam, to skāvusi mīlā,
Atveda atkal uz gaismu, kā padomu devusi Gaja.
Viņa skaidri jo skaidri to mūžīgiem pasludināja,
Ka tie ar viņiem reiz uzvaru gūšot un mirdzošu slavu.

Ilgi cīnijās viņi un cieta mokas un bēdas –
630 Dievišķā titānu cilts un Krona pēcteči dižie;
Stājušies citi pret citiem, tie gāja uz drausmajām cīņām:
Vieni lejup no Otrija kalna – tie titāni cildie,

Otri no Olimpa augstā – tie dāvanu devēji dievi,
Skaistsprogu Reja ko dzemdēja Kronam, to skāvusi mīlā.
635 Toreiz tie cīnijās citi pret citiem jo sāpīgās kaujās;
Desmit gadus pēc kārtas bez mitas ilga šīs cīņas;
Taču ķilda vēl nebija galā un atrisināta

Vieniem un otriem – tie līdzīgi bija šo cīņu beigās.
Zevs tad simtročiem visu, kas sirdi spirdzina, deva –
640 Ambrosiju un nektāru, dievi ko paši mēdz baudīt, –
Un nu krūtīs uzreiz tiem vairojās vīrišķā drosme.
Līdzko tie dabūja ambrosiju un nektāru baudīt,
Tūdaļ dievu un cilvēku tēvs tā sacīja viņiem:

“Uzklausiet mani, jūs, Gajas un Urāna dīzenie bērni,
645 Lai es jums varētu vēstīt, ko sirds man ir likusi krūtīs!

617–620 Sal. 154–159. **Obriarejs** – Briarejs (sk. 149).

617–721 Čīna starp divām naidīgām dievu kopām ir izplatīts motīvs daudzu tautu mitoloģijās. Par paralelām Tuvo Austrumu mitoloģijas sk. pēcārda, 150.–151. lpp.

- Pārāk ilgu jau laiku mēs naidīgi citi pret citiem
Dodamies cīņā diendienā, lai varu un uzvaru gūtu,
Dievišķā titānu cilts un Krona radītie bērni.
Savu milzīgo spēku un nepārspējamās rokas
650 Titāniem rādiet, tiem stājušies pretī šai sūrajā cīņā;
Neaizmirstiet jūs draudzību lielo, kas pašiem ir sniegta:
Jūs no spiedīgām važām pēc padoma mana un prāta
Nākuši atkal uz gaismu no tumsības novada drūmā.”
Teica tā viņš; tad raženais Kots tam sacīja tūdaļ:
655 “Mīlais, tu neteic mums jaunu neko! To visu jau arī
Paši mēs zinājām labi, cik prātīgs un apdomīgs esi,
Kļūdams par aizstāvi dieviem, kas pakļauti baismajam lāstam.
Tavas gudrības dēļ no tumsības novada drūmā
Atkal mēs atpakaļ nākuši brīvi no spaidīgām važām,
660 Krona dēls, varenais valdnieks, kaut nebij vairs cerību glābties.
Tāpēc tagad ar drosmīgu prātu un padomu gudru
Sargāsim jūsējo varu un kundzību briesmīgā karā –
Stāsimies titāniem pretī un iesim ar sparū uz cīņu!”
Teica tā viņš. To slavēja dievi, kas labumus dāvā,
665 Dzirdot šā runu. Sirds tūdaļ tiem tīkoja cīņu un karu
Vairāk kā agrāk jebkad. Tad iesāka drausmīgu kauju
Itin visi tai pašā dienā – kā sievas, tā vīri,
Dievišķā titānu cilts un Krona pēcteči cildie,
Vēl arī tie, kurus Kronīds no Ereba veda uz gaismu,
670 Briesmīgi, niknuma pilni un lepni uz milzīgo spēku.
Viņiem visiem no spēcīgiem pleciem simt šausmīgu roku
Stiepās augšup no platajiem pleciem vīriem pa piecdesmit galvu
Rēgojās augšup no platajiem pleciem vīrs locekļiem stipriem.
Nu viņi nostājās titāniem pretī uz cīņu sūro,
675 Tverdami šķautņainus akmeņu blukus ar spēcīgām rokām.
Titāni pretējā pusē tad rindas nostiprināja

-
- Drosmīgu prātu. Jau rādīja spēku un varenās rokas
Pretējās puses, un bezgala jūra tiem šalca visapkārt.
Draudīgi dunēja zeme un vaidēja debesis plašās
680 Drebinātas; tām raustījās līdzī pats varenais Olimps
Mūžīgo triecienu straujos, un smagais satricinājums
Sniedzās līdz Tartara tumsai no soļu donoņas dobjās,
Nebeidzamajiem vaidiem un sviEDIENU briesmīgiem brakšķiem.
Tā šeit tie akmeņus meta, kas radija smeldzīgas sāpes;
685 Abējo balsis jo augstu līdz zvaigžņotām debesīm cēlās,
Pretnieku saucot. Ar kliedzieniem skaļiem tie sanāca kopā.
Nespēja īgnumu savu vairs apvaldīt Kronīds. Tam sirdi
Pildīja milzīgas dusmas, un visi tā varenie spēki
Raisījās vajā. No Olimpa lejup un debesīm nākdams,
690 Nepārtraukti viņš zibeņus meta, un liesmainās šautras
Lidoja cita pēc citas ar pērkona grāvieniem reizē
Tieši no varenās rokas. Bez mitas tad ugunis svētās
Šaudīt šaudījās; auglīgā zeme nu dunēja dobji
Degdama, milzīgie meži tur sprakšķēja tālu jo tālu.
695 Trīcēja visa zeme un dzižā Okeāna straume,
Arī bezaugļu jūra. Jau apņēma svelmaina dvaša
Pazemes titānu saimi, jau pacēlās drausmīgā liesma
Augšup līdz dievišķam gaisam, pat vareno titānu acis
Apzīlba aklas no spilgtajiem zibšņiem un liesmainām šautrām.
700 Haosu pārņēma šaušalīgs karstums. Patiešām, nu šķīta,
Itin kā skaidri var saredzēt acīm un saklausīt ausīm,
Zeme ka saskaras kopā ar augstajām debesīm plašām.
Tieši tik milzīgam jābūt bij troksnim un dārdoņai baismai,
Gaja kad garšļaukus stieptos un Urāns tai uzgāztos virsū;
705 Taisni tāds troksnis tur radās, kad dievi devās uz karu.
Brāza tur viesuļu vēji un uzvijās putekļu stabi.
Pērkonom baismīgi grandot un šķīļoties zibeņu liesmām,

686 **Pretnieku saucot** – Lidzīgi Homēra varoņiem arī dievi kaujā uzrunā savus pretiniekus.

697 Dzejnieks titāniem piešķir apzīmētāju "pazemes"; aizsteidzoties priekšā tālākajam vēstījumam: pēc zaudētās cīņas titāni tiks notriekti Tartarā (sk. 717–721).

- Laidās Zevtēva šautras, no pretnieku nometnēm abām
Skanēja troksnis un klaigas. Te neapprakstāma kņada
Radās no drausmīgās kaujas. Daudz diženu darbu šē veica,
Kamēr šī cīņa jau gāja uz rietu, bet tikmēr vēl visi
Kāvās sīvi jo sīvi un neatkāpās ne soli.
- 710 Iesāka dedzīgu kauju pret titāniem priekšējās rindās
Briarejs, Kots un Gijs, kas nespēja cīnīnā rīmties.
715 Trissimt šķautņainu bluķu tie spēcīgām rokām ar sparū
Raidīja citu pēc cita un aizklāja titānu ciltij
Sauli ar akmeņu šalti; tad brāļi zem platceļu zemes
Nogāza visus un sasēja cieši tur spiedīgās važās
Pretniekus, lepnīgos garā, ar uzvaru guvušām rokām –
720 Tikpat dziļi zem zemes, cik debess augstu no zemes;
Līdzīgā tālumā arī ir zeme no Tartara tumsas.
Vara lakta ja lidotu deviņas dienas un nakts,
Tā no debesīm lejup uz zemi tad desmitā nāktu.
725 Vara lakta ja lidotu deviņas dienas un nakts,
Tā uz Tartaru lejup no zemes tad desmitā nāktu.
Vara sēta ir vilkta tam apkārt; virs izejas pašas
Trijās kārtās plešas tur nakts, bet savkārt tai virsū
Saknes ir platceļu zemei un bangainai bezaugļu jūrai.
Dievišķā titānu cilts tai vietā zem mūžīgās tumsas
730 Paslēpta dziļi, kā Kronīds tiem, mākoņu krājejs, ir lēmis, –
Smacīgā pazemes telpā, vistālākā pasaules malā.
Ārā tur netiek neviens, jo Poseidons aizlicis priekšā
Varkaltus vārtus un arī vēl mūris tur stiepijas visapkārt.
Gijs un Kots tur dzīvo, un Briarejs, drosmīgais garā, –
735 Aigīdas nesējam Zevam tie vērīgi kalpo par sargiem.
Tur ir melnīgai zemei un Tartara baismīgai tumsai,
Bangainai bezaugļu jūrai un zvaigžņotam debesu jumam –
Visam gan sākumi citi pēc cita, gan arī gali.

728 Šāda priekšstata pamatā, iespējams, ir ticība "pasaules kokam", kāds sastopams arī citās mitoloģijās, to vidū eģiptiešu un babiloniešu mitoloģijā. Spīgtākais piemērs ir skandināvu Igdrasilis, varenais osis, kura stumbrs ir pasaules centrs.

- Viss te ir pretīgs un smacīgs un šaušalas iedvēš pat dieviem –
- 740** Milzīgs bezdibenis: kaut staigātu veselu gadu,
Nesasnīgt pamatu tam, kas ienācis būtu pa vārtiem;
Šurp un turp aizrautu viņu tad postīgās viesuļu vētras
Cīta pēc citas; šai baismajā vietā pat mūžīgos dievus
Pārņem šausmas un dairas. Tur atrodas mājoklis drausmais
745 Tumšajai Naktij, visapkārt ar melnajiem mākoņiem segtai.
Visa tā priekšā lapeta dēls tur debesis plašās
Stāvu, ar galvu tās balstot un nenogurstošām rokām,
Nekustēdams no vietas, kur sastopas Diena ar Nakti
Draudzīgi apsveicināties un pārmainās abas uz lielā
750 Varkaltā sliekšņa. Tad viena no viņām kāpj lejup, bet otra
Dodas uz augšu, nekad viņas vienlaikus neuzņem māja;
Viena no viņām arvien, kad atstāj mitekli savu,
Dodas pāri pār zemi, bet otra, paliekot iekšā,
Gaida pārnākam viņu, lai pati tad doties var ceļā.
755 Viena dod mirstīgiem ļaudīm vīrs zemes mirdzošo gaismu,
Otra – postīgā Nakts, kas miglas mākonī slēpjas,
Savās rokās nes cilvēkiem miegu, kas nāvei ir brālis.
Tur arī atrodas miteklis bērniem, kas dzimuši Naktij, –
Miegam un Nāvei, šiem vareniem dieviem; ne mirkli uz viņiem
760 Neraugās mirdzošais Hēlijs ar saviem spožajiem stariem,
Kāpjot debesis augšup vai nākot no debesīm lejā.
Viens no tiem mierīgi staigā pa visu zemi un jūras
Muguru plašo, ir laipnīgs arvien pret mirstīgiem ļaudīm;
Otram turpretī ir dzelžaina sirds un varainās krūtīs
765 Želuma nav. Reiz satvēris kādu no mirstīgiem ļaudīm,
Valā vairs nelaizī, un neieredz viņu pat mūžīgie dievi.
Priekšpusē tur arī pazemes dievam ir skanīgās mājas –
Diženais Aīds tur dzīvo un drausmīgā Persefoneja.
Šausmīga izskata suns pie ieejas vārtiem stāv sardzē,

Deviņus gadus pēc tam viņš vēl atšķirts no mūžīgiem dieviem,
Nedrīkst ne padomē nākt, ne ierasties kopīgās dzīrēs
Veselus deviņus gadus un tikai desmitā gadā

805 Zvērestam lēmuši dievi šo Stiksas senseno valgmi,
Neizsīkstošo mūžos, kas laužas caur šķautņainām klintīm.
Tur ir melnīgai zemei un Tartara baismīgai tumsai,
Bangainai bezaugļu jūrai un zvaigžņotam debesu jumam –
Visam gan sākumi citi pēc cita, gan arī gali.

810 Viss te ir pretīgs un smacīgs un šaušalas iedvēš pat dieviem.
Te ir marmora vārti un arī vēl sliekšnis no vara,
Nesatricināms, garajām saknēm tur nostiprinājies,
Dabiski radies; tā priekšā, no pārējām dievībām šķirta,
Dzīvo titānu cilts aiz Haosa miglāja tālu.

815 Slavenie palīgi arī, kas kalpo Dārdinātājam,
Dzīvo mitekļos savos uz paša Okeāna krasta –
Simtroči Kots un Gijs. Bet Briareju, vareno spēkā,
Brāzmainais Zemdimdis tur par znotu ir pieņēmis savu,
Meitu – mīļo Kimopoleju tam dodams par sievu.

820 Tiklīdz kā padzina Zevs no debesīm titānu cilti,
Radija milzīgā Gaja Tifoeju, jaunāko dēlu,
Ļaudamās Tartara mīlai ar Zelta Kiprietes spēku.
Viņa rokas ir stīpras – tās padara varenus darbus;
Nenogurstošas kājas šim dīženam dievam; no pleciem
Rēgojās viņam simt odžu un pūķu jo derdzīgu galvu.
Draudīgi šaudījās tumšās mēles; šais dievišķās galvās
Zvīļoja acis ugunis spožās zem uzacīm biežām;
Paverot skatienu, galvā ikvienā tam iedegās liesma.

830 Arī no visām šim drausmajām galvām vēl dažādas balsis
Neapprakstāmas dzirdamas bija. Tās skanēja citreiz
Tā, ka dievi tās varētu saprast, bet citureiz atkal

818 **Zemdimdis** – Poseidons. Sal. 441 un paskaidrojumu.

822 **Zelta Kipriete** – Afrodite. Šis jau Homēra bieži lietotais epitets raksturo dieves patiku uz zelta rotām.

830–831 **Tās skanēja citreiz tā, ka dievi tās varētu saprast** – t. i., galvas tad runāja dievu valodā.

- Bija šis balsis kā negantam vērsim, kas niknumā bauro;
Citreiz atkal tās ierēcās skaļi kā drausmīgais lauva,
Citreiz atkal tās rēja kā suns – tik klausies un brīnies! –
- 835** Citreiz šņāca un svelpa, ka dunēja varenie kalni.
Tajā dienā patiešām kas briesmīgs varēja notikt –
Drīz vien viņš valdījis būtu pār dieviem un mirstīgiem vīriem,
Nebūtu dievu un cilvēku tēvs to sapratis modri.
Nogranda skarbi un vareni Zevs; ar milzīgu troksni
840 Drebeja zeme visapkārt un pāri tai debesis plašās,
Jūra, Okeāna straume un Tartara pamati visi,
Drebēja varenais Olimpa kalns zem dievišķām kājām,
Valdniekam ceļoties augšā, un lejā vaidēja zeme.
Tumšzilo jūru tad pārņēma versme no abējām pusēm –
845 Gan no negaisa šautrām, gan arī no briesmoņa uguns,
Gan no viesuļu vētrām, gan arī no spožajiem zibšņiem.
Visur trīcēja zeme un debesu spraiši, un jūra,
Varenas bangas visapkārt pret piekrasti draudīgi brāzās
Mūžīgo triecienos straujos. Viss drebeja, svārstījās baismi.
850 Drebeja izbīlī Aīds, kas valda pār mirušo ēnām,
Titāni arī, ap Kronu kas dziļajā Tartarā dzīvo,
Neizsakāmo burzmu un šausmīgo cīņņu dzirdot.
Visus spēkus tad saņēma Zevs un ieročus tvēra,
Pērkonus, zibeņus spožos un kvēlās negaisa šautras,
855 Palēcies metās no Olimpa lejup un tūlīt it visas
Drausmīgā briesmoņa dievišķās galvas tur nosvilināja.
Un, tiklīdz Zevs bija pārspējis viņu ar triecieniem skarbiem,
Sabruka ļengans viņš pīšļos un vaidēja milzīgā zeme.
Uguns nu lauzās uz āru no valdnieka, zibeņu ķertā,
860 Aptverot mežus un lejas, un klinšu tumštumsās gravas,
Tikko šis jīma. Jo tālu tad iedegās milzīgā zeme
Neizsakāmā svelmē un izkusa pēkšņi kā alva,

- Kausēta tīgelī plašā ar prasmīgu meistaru roku,
Vai kā pelēkā dzelzs, vīscietākā viela no visām,
Kad tā karstajās liesmās top kausēta kalnāja lejās
Zemes dievišķā klēpī ar varenā Hēfaista rokām;
Tobrīd tā izkusa zeme visapkārt no svelošās uguns.
Beidzot ar niknumu sirdī Zevs Tartarā nogāza viņu.
Dzimst no Tifoeja spēcīgi vēji, kas atpūš mums valgmi,
Atskaitot vienīgi Boreju, Notu un Zefiru maigo.
Cēlušies šie no dieviem par svētību mirstīgiem ļaudīm;
Pārējie visi puš veltīgu elpu virs bangainās jūras.
Uzbrāž viņi ar sparū un uzkrīt miglainai jūrai,
Virpuļos griezdamies straujos par sodību mirstīgiem ļaudīm.
Puš tie kaucot gan šurp, gan turp un izklienē kuģus,
Postā jūrniekus grūž. Nav glābiņa tobrīd nekāda
Vīriem pret ļaunumu šādu, kad sastopas jūrā ar viņiem.
Dažubrīd arī uz zemes, uz milzīgās, bagātās puķēm,
Posta tie ziedošos laukus, kas iekopti cilvēku rokām,
Pārkļāj visu ar putekļiem bieziem un virpuļiem ļauniem.
Tikko kā pabeidza laimīgie dievi šo drausmīgo cīņu –
Izšķīra ķildu par varu, pret titāniem lietojot spēku,
Viņi mūžīgo vidū par valdnieku iecēla tūdaļ
Zevu, Olimpa dārdinātāju, kā padomu gudru
Deva tiem Gaja; un taisnīgi visiem viņš dalīja godus.
Mūžīgo valdnieks Zevs par pirmo sievu sev ņēma
Metīdu, gudrāko pašu starp dieviem un mirstīgiem ļaudīm.
Bet, kad jau pienāca laiks viņai Atēnu, spulgaci dievi,
Dzemināt gaismā, Zevs tūdaļ ar viltu un glaimīgiem vārdiem
Piekrāpa dievi un paslēpa viņu pats ķermenī savā,
Gaja kā padomu gudru tam deva un zvaigžņotais Urāns.
Tā viņi ieteica tam, lai cits kāds no mūžīgiem dieviem
Nespētu Zevtēva vietā sev sagrābt valdnieka godu.

869–880 **Tifoejs** tāpat uzskatāms par viesuļu personifikāciju. Sal. paskaidrojumu 306. vārtīmai. **Cēlušies šie no dieviem** – sk. 378–380.

884–885 **Kā padomu gudru deva tiem Gaja** – Gajai, Zemes mātei, "Teogonijā" ir svarīga loma visos pasaules attīstības izšķirējos posmos. Viņa ierosina virietības atņemšanu Urānam, tā radot iespēju titāniem ar Kronu priekšgalā pārņemt varu. Gaja arī pareģo Kronam, ka viņam nākotnē bus jāatdod vara kādam no saviem deliēm, un, kad viņš no tā grib izvairīties, aprījot savus bērņus, izglābj Zevu un palīdz tam ar savu padomu gāzt Kronu un pieveikt titānus. Tagad viņa ne vien iesaka dieviem par valdnieku iecelt Zevu, bet arī kopā ar Urānu tam dod padomu, kā saglabāt varu (sk. 888–891). Visai būtiska šķiet atšķirība starp Homēra un Hēsioda vēstījumu par to, kā Zevs kļuvis par dievu valdnieku: pēc "Iliādas", XV, 187–193, tas turpreti dievi iecel Zevu par dievu valdnieku. "Teogonijas" versija neapšaubāmi pauž lielāku bijību pret Zevu.

887 **Metīda** (gr. **mētis** – gudrība, saprāts) – Okeanīda (sk. 358).

- Liktenis nolēmis bija tai dzemdēt prātīgus bērnus:
- 895** Spulgaci jaunavu pirmkārt, ko dēvē par Tritogeneju, –
Tēvam tā līdzīga bija gan spēkā, gan padomā gudrā.
Bija tai dzemdēt vēl dēlu, kas dieviem un mirstīgiem ļaudīm
Būtu par valdnieku kļuvis ar neuzveicamu spēku.
Taču Zevs paslēpa viņu jau iepriekš ķermenī savā,
900 Dieve lai, būdama tur, tam vēstītu labu un ļaunu.
Otro Zevs paņēma Temīdu gaišo, kas dzemdēja Horas:
Einomiju un Diki, un arī vēl Eirēni maigo –
Rūpējas tās arvien par mirstīgo cilvēku darbiem –
Un tad arī vēl Moiras, kam piešķīra lielāko godu
905 Zevs visgudrais, – tās Kloto un Lahese, Atropa bija;
Mirstīgiem ļaudīm vīrs zemes tās sadala labu un ļaunu.
Eirinome, Okeāna atvase, dzemdēja viņam
Haritas tīkamu skatu, trīs jaunavas košošiem vaigiem –
Aglaju, Eifrosini un arī vēl Taliju mīlo.
910 Uzmetot skatienu kādam, no viņu plakstiņiem izlīst
Ilgas un mīla – tik liegi to skatiens zem uzacīm raugās.
Tad viņš nāca uz gultu pie Dēmetras, visus kas baro;
Baltroci Persefoneju tā dzemdēja viņam, ko mātei
Atņēma Aīdonejs, – Zevs gudrais to atveda viņam.
915 Atkal pret skaitmatī Mnēmosini viņš iekarsa mīlā;
Mūzas piedzima viņai ar zelta saīti ap galvu –
Devīnas; dziesmu prieks un dzīres tām tīkamas bija.
Lēto dzemdēja Apollonu un bultraidi līksmo
Artemīdu – bij dievu saimē vislaipnākie viņi –,
920 Saistoties sirsniņā mīlā ar Aigīdas nesēju Zevu.
Pēdējo paņēma Zevs par sievu sev ziedošo Hēru;
Eileitiju un Hēbi, un Areju dzemdēja viņa,
Saistoties sirsniņā mīlā ar dievu un cilvēku tēvu.
Piedzima pašam no galvas vēl Atēna, spulgace dieve,

895 Spulgace jaunava – Atēna. **Tritogeneja** – Atēnas neskaīdras cīlmes epitets. Iespējams, ka tas saistīts ar Tritonas upi vai strautu Boiotijā, kur, pēc mīta, Atēna ieraudzījusi dienas gaismu.

901–903 Temīda – Cajas un Urāna meita (sk. 131–135), likumīgās kārtības dieve; **Horas** "Teogonijā" ir personificēti tikumiskie spēki: **Einomija** – Likumība, **Dike** – Taisnība, taisnīgā atmaksa, **Eirēne** – Miers; taču grieķu mitoloģijā tās pazīst arī kā cilvēkiem labvēlīgas gadalaiku dieves. Tallo (ziedēšanas dieve), Aukso (augšanas dieve) un Karpo (augļu dieve). Atēnās turēja godā Tallo un Karpo. Te pastāvēja arī miera dieves Eirēnes kulta, taču šo dievi nepieskaitīja Horām.
904 Moiras – 214.–217. vārsnā tās minētas kā Nakts meitas. Sk. arī paskaidrojumu 217–222.

908–909 Haritas – dailes dieves (atbilst romiešu Grācijām). **Aglaja** – Spoža, **Eifrosine** – Prieks, gaišs noskaņojums, **Talija** – Ziedošā. Haritu kulta bija izplatīts visā Grieķijā, bet īpaši nozīmīgs tas bija Orhomenā (Boiotijā).

914 Aīdonejs – Aīds.

915 Mnēmosine – sk. arī 54 un paskaidrojumu.

922 Eileitija – dzemdību dieve; **Arejs** – kara dievs.

924–926 Atēna – sal. 886–896.

- 925 Saucēja drausmīgās cīņās un nepārspējama karā,
Varenā, – cīniņi, kari un kaujas troksnis tai tikās.
Slaveno Hēfaistu dzemdēja Hēra bez kopīgas mīlas,
Degdama greizsirdībā un ķildodamās ar vīru;
Pārāks bija viņš mākslās par visiem debesu dieviem.
930 Bet no Amfitrites un trokšņainā Dimdinātāja
Piedzima dižais, spēkpilnais Trītons; tas bangainās jūras
Dzīļumos dzīvo pie mīlamās mātes un valdnieka tēva
Zelta mitekļos, varenais dievs. – Kiterēja košā
Dzemdēja Arejam, vairogu lauzējam, Fobu un Deimu,
935 Drausmīgos bērņus, kas kļiedēt mēdz kareivju ierindu ciešo
Arejam līdzās, šim pilsētu grāvējam, baismajā karā,
Arī vēl Harmoniju, kas drosmajam Kadmam bij sieva.
Maja, Atlanta meita, pie Zeva kāpusi gultā,
Dzemdēja Hermeju viņam, šo dievu vēstnesi cildo.
940 Semele, Kadma meita, ar Zevu saistoties mīlā,
Dzemdēja slaveno dēlu Dionisu, liksmības pilno,
Mirstīgā nemirstīgo; tie abi tagad ir dievi.
Alkmēne dzemdēja savkārt, ar mākoņu krājēju Zevu
Saistoties sirsnīgā mīlā, tam varenā Hērakla spēku.
945 Slavenais klibkājis Hēfaists uz mājām Aglaju veda
Sev par sievu, kas Haritu vidū visjaunākā bija.
Dioniss zeltainiem matiem Ariadni, gaišmati košo,
Ziedošo Minoja meitu, sev ņēma par tīkamo sievu;
Zevs viņu vērtā tam nemirstīgu un mūžīgi jaunu.
950 Hērakls, daiļkājies Alkmēnes dēls, kad pabeidzis bija
Grūtās, mokpilnās cīņas, sev Hēbi, dievieti daiļo,
Dižā Zeva un zeltkurpju Hēras tikušo meitu,
Ņēma par mīlamo sievu uz sniegotā Olimpa kalna.
Laimīgais, pabeidzis varoņu darbus, pie mūžīgiem dieviem
955 Dzīvo bez rūpēm ik dienas un mūžīgā jaunībā zaļo.

927–928 **Hēfaista** piedzimšanu bez tēva Homērs nepiemin. Viņam Hēfaista tēvs ir Zevs ("Iliādā", I, 579, "Odiseja", VIII, 312).

930 **Amfitrite** – Nereida (sk. 243).

931–933 **Tritons** – zemāka jūras dievība; **Kiterēja** – Afrodite (sk. 192. un paskaidrojumu). "Teogonijas" dzejnieks viņu acimredzot uzskata par Areja sievu. "Odisejā" viņas vīrs ir Hēfaists, kuru viņa krāpj ar Areju (VIII, 266–366). "Iliādā" (XVIII, 382–383) un "Teogonijā" (945–946) Hēfaista sieva ir Harita Aglaja.

934 **Fobs** – Bailēs un **Deims** – Šausmas ir Areja pastāvīgie pavadoņi kaujās.

937 **Harmonija** – Saskaņa. Harmoniju Tēbās godāja kā pilsētas sargātāju dievi vai heroini. **Kadms** – feniķiešu valdnieka Aģenora dēls, mītiskais Kadmejas – vēlākā Tēbu cietokšņa – dibinātājs.

938 **Atlants** – titāna lapeta un Okeanidas Klīmenes dēls (sk. 507–509 un 517–519).

940–942 **Semele**, pēc boiotiešu mīta, pārversta par dievi pēc tam, kad viņas dēls – viņa un liksmes dievs Dioniss – viņu atvedis atpakaļ no Aīda valstības. Parastajā mīta versijā viņa ir mirstīga.

945–946 **Aglaja** – sk. paskaidrojumu 908.–909. vārsmai.

947–948 Pēc pazīstamākās mīta versijas, Ariadne, Krētas valdnieka Minoja meita, palīdzēja Tēsejam, Atēnu valdnieka Aigeja dēlam, pēc Labirintā ieslodzītā nerādījuma – Minotaura – nogalināšanas tikt laukā no Labirinta maldu eļām un devās jaunajam atēnietim līdzī. Taču Tēsejs viņu Naksas salā pameta. Par Ariadni iezēlojās Dioniss un paņēma viņu par sievu.

- Nenogurstošais Hēlijs ar slavenu Okeanīnu
Perseidu radija Kirki un valdnieku Aiētu arī.
Aiēts, gaismneša Hēlija dēls, sev ņēma par sievu
Mūžam plūstošās straumes Okeāna raženo meitu
- 960** Idiju mīļīgiem vaigiem, kā nosprieda mūžīgie dievi.
Mēdeju potītēm skaistām tā dzemdēja viņam, kad vīram
Paklāvās sirsnīgā mīlā ar Zelta Kiprietes spēku.
Dzivojiet sveiki, jūs visi, kas Olimpa mājokļos mītat,
Salas un cietā zeme, un jūras dziļumi sāļie!
- 965** Dziediet tagad par dieviešu cilti, jūs, saldvārdes Mūzas,
Olimpa iemītnieces un Aigīdas nesēja meitas,
Kurām no viņām, kas kāpušas gultā pie mirstīgiem vīriem,
Nemirstīgajām, dzimuši bērni, kas līdzīgi dieviem!
Dēmetra dzemdēja Plūtu, visbrīnīgākā no dievēm,
Kad ar Īasiju, varoni dižo, tā saistījās mīla
Krētas auglīgā zemē uz papuves, apertas trīsreiz, –
Cildo Plūtu, kas staigā pa zemi un plašajām jūrām;
Ja kāds sastapis viņu vai kādam pats nonācis rokās,
To viņš bagātu dara un laimi tam dāvā papildnam.
- 975** Zelta Kiprietes meita Harmonija dzemdēja Kadmam
īno un Semeli vēl, un Agavi skaistajiem vaigiem,
Autonoju, ko Aristajs kuplmatis ņēma par sievu,
Polidoru vēl Tēbās, ko apņēms spēcīgi mūri.
Arī Okeāna meita Kalliroja dzemdēja garā
980 Stiprajam Hrisaoram, ar Zelta Kiprietes spēku
Saiostoties mīlā ar viņu, no mirstīgiem stiprāko vīru –
Gērioneju, ko greizkāju vērsu dēļ Hērakla roka
Viļņu ielenktā Eritejā reiz notrieca pišļos,
Ēosa Tītonam savkārt – aitiopu ķēniņu cildo,
985 Memnonu varkaltās bruņās, un valdnieku Ēmationu.
Kefalam dzemdēja viņa pēc tam vēl lielisku dēlu,

957 Aiajas salā mītošā burve **Kirke** mums zināma no "Odisejas" X grāmatas. Viņas brāli **Aiētu**, no argonautu teikas un Eiripīda traģēdijas pazīstamās Mēdejas tēvu, mīts lokalizē Kolhīdā.

963–968 Iepriekšējais uzskaitījums vēstīja par dievu laulības saitēm ar dievietēm, dažuviet arī par viņu mīlas sakariem ar mirstīgiem sievietēm. Tagad dzejnieks dara klausītājam zināmu, ka tālāk būs runa par dieviešu sakariem ar mirstīgiem vīriešiem.

969 **Plūts** – bagātības dievs. Sk. arī paskaidrojumu eposa "Darbi un dienas" 465. varsmal.

970 **Īasijs** minēts "Odisejā", V, 125–128 (tur viņa vārds ir Īasions). Viņu ar zībeni nogalina Zevs, sodīdams mirstīgo vīru par mīlas sakaru ar dievieti.

976 **Agave** ir Tēbu valdnieka Penteja māte. Viņa bakhiskā ekstāzē līdz ar citām bakhantēm saplosīja savu dēlu (sk. Eiripīda traģēdiju "Bakhantes" gr.: Eiripīds. Traģēdijas. R., 1984, 297–328. lpp.).

977 **Aristajs** – Apollona un mīļas Kirēnes dēls.

978 **Polidors** – pēc tēbiešu mitoloģijas, Labdaka tēvs, Labdakidu – Tēbu valdnieku dzimtas – ciltstēvs.

979–983 **Hrisaors** gan ir Poseidona dēls, bet viņa māte ir mirstīgā Medūza (sal. 276–277), un līdz ar to arī viņš te pieskaitīts pie mirstīgiem vīriem. **Gērionejs** – sal. 287–292.

984 **Tītons** – Trojas valdnieka Laomedonta dēls, Priama brālis. Ēosa viņam no Zeva gan izlūgusies nemirstību, bet aizmirsusi izlūgties arī mūžīgo jaunību. Tāpēc Tītons laika ritumā sarucis, līdz beidzot pārverts par cikādi.

985 **Memnonu** Trojas karā nogalināja Ahillejs, **Ēmationu** – Hērakls ceļa uz Rietumiem.

986 **Kefals** – Hermeja dēls.

- Raženo Fæontu, kas līdzināms mūžīgiem dieviem.
Smaidīgā Afrodite to kādreiz mazu un maigu,
Ziedošās jaunības gados, vēl bērnišķu prātā pavisam
- 990** Aizrāva pēkšņi sev līdzī un svētajos mitekļos savos
Cēla šo dievišķo būtni par tempļa svētumu sargu.
Aiēta, dieva radītā, meitu no valdnieka nama
Aizveda Aisona dēls pēc mūžīgo dievību prāta
Tālu no Aiēta projām, kad beidzis bij mokpilnās cīņas,
995 Kuras tik daudzās tam paveikt bij uzdevis nekrietnais valdnieks –
Augstprātis Pelijs, šis bezgodis lielais un noziedznieks ļaunais.
Uzdoto veicis, pēc grūtībām daudzām uz lolku dzimto
Atgriezās ātrajā kuģī, sev spulgaci jaunavu vezdams,
Aisona dēls un apņēma viņu par ziedošu sievu.
1000 Saistoties sirsnīgā mīlā ar Jāsonu, tautganu, viņa
Dzemdēja Mēdeju – dēlu, ko kalnos uzaudzināja
Heirons, Filires dēls. Tā notika Zevtēva griba.
Sirmgalvja Nēreja meita – viņš jūras dziļumos valda –
Psamate, dieviete cēlā, tā Aiakam dzemdēja Foku,
1005 Saistoties sirsnīgā mīlā ar Zelta Kiprietes spēku.
Tetīdai sudrabkājei, ko Pēlejs sev pakļāva mīlā,
Rindlauzis Ahillejs dzima, kas drosmē līdzīgs bij lauvam.
Dzemdēja Aineju dižo Kitereja vainagā košā,
Saistoties sirsnīgā mīlā ar Anhīsu, varoni cēlo,
1010 Daudzaizu Idā, tā virsotnē augstā, kas klāta ir mežiem.
Hēlija Hiperionīda meita, jo raženā Kirke,
Dzemdēja, saistoties mīlā, Odisejam, cietējam lielam,
Agriju, Latīnu arī, it krietnu un varenu vīru,
Tēlegonu vēl arī ar Zelta Kiprietes ziņu.
1015 Tālu svētajās salās tie vientuļā nomalē vēlāk
Valdnieki kļuva pār tirsēniem visiem, pār slaveno tautu.
Dzemdēja Nausitoju Odisejam brīnīškā dieve

992–993 **Aiēta, dieva radītā, meita** – Mēdeja. Sal. 956–962. **Aisona dēls** – Jāsons.

996 **Pelijs** – Aisona pusbrālis, kas atņēma tam varu lolkā un lika tā dēlam Jāsonam doties uz Kolhidu pēc Zelta aunādas, apsaldams viņam atdot varu lolkā, ja viņš šo uzdevumu veikšot.

1000–1001 Eiripida un citu dzejnieku izmantotais mīta variants, saskaņā ar kuru Mēdeja, Jāsona pamesta, nogalinājusi savus divus dēlus, "Teogonijas" dzejniekam acimredzot nav zināms. Pēc šā variantā, Mēdeja aizbēgusi uz Atenām, kur apprecējusies ar valdnieku Aigeju un dzemdējusi tam dēlu Mēdeju. Grieki uzskatījuši Mēdeju, Mēdejas dēlu, par mēdiešu (Irahas augstienes rietumdaļas iedzīvotāju) ciltstēvu.

1002 Gudrais kentauris (teiksmains radījums – puscilvēks, puszirgs) **Heirons** – "vīstaisnais kentauru vidū" ("Iliāda, XI, 832) – uzaudzināja arī jauno Anhīleju, kā arī citus grieķu teiksmu varonus.

1004 **Aiaks** – Aiginas salas valdnieks. **Foku** uzskatīja par fokiešu ciltstēvu (Fokida – novads Vidusgriekijā).

1006 **Tetīda** – Nereida (sk. 244); arī **Pēlejs**, Ftījas valdnieks, ir Aiaka dēls, Foka pusbrālis.

1008–1010 **Kiterejas** (Afrodites) iemīļotais **Anhīss**, Dardānijas (Troada) valdnieks, ir tuvas radniecīgās attiecībās ar Trojas valdnieku dzimtu. Viņa dēls **Ainejs** ir Vergīlija "Eneidas" varonis, mitiskais romiešu ciltstēvs. Afrodites mīlas sakaram ar Anhīsu veltīts nezināma autora spilgtais episkais sacerējums – "Himna Afroditei" (sk. gr.: Afrodite mirdzošā troni... R., 1994, 25.–33. lpp.). **Ida** – kalns Trojas tuvumā.

1011–1016 **Hiperionīds** – Hiperiona dēls. Hiperions – Gajas un Urāna dēls (sk. 134). Homērs "Odisejas" X grāmatā gan stāsta, ka Odisejs pie Kirkes kavējies veselu gadu, taču nekādus bērnus nemin. Pēc "Teogonijas", Trojas cikla nesaglabājušās eposa, **Tēlegons**, kas devās meklēt savu tēvu, Odiseju nejauši nogalināja. Gan ipasvārda **Latins**, gan etnonima **tirsēni** (tirsēni – etruski) pieminējums liecina par to, ka grieķiem dzejnieka dzīves laikā jau bijis zināms priekšstats par Itāliju (tirsēnu zemi dzejnieks gan uzskata par savu grupu). Latīna kā Odiseja dēla pieminējums, iespējams, ir ģenealoģiska konstrukcija, kuras mērķis ir ideoloģiski pamatot grieķu iespiešanos Itālijā. Pirmie grieķu kolonisti devušies uz Itāliju ap 750. gadu. Īpaši aktīvas

Kalipso, saistoties mīlā ar viņu, Nausinoju pēcāk.

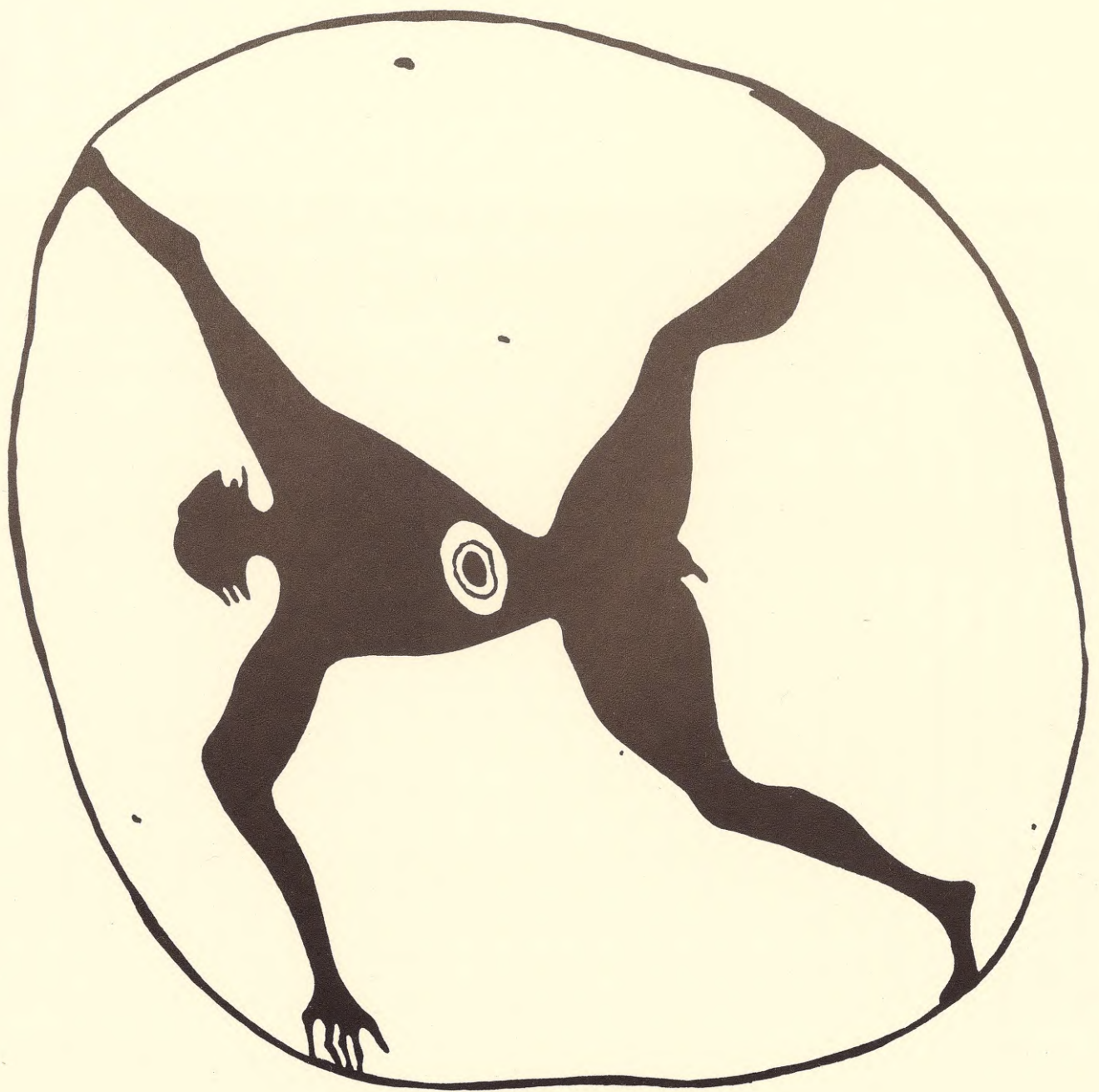
1020 Dieves šīs, stājušās mīlas saitēs ar mirstīgiem vīriem,
Dzemdēja bērnus, kas līdzināmi ir mūžīgiem dieviem.

Dziediet tagad par sieviešu cilti, jūs, saldvārdes Mūzas,
Augstā Olimpa dieves un Aigīdas nesēja meitas!

bijušas Eibojas pilsētas Eretrija un Halkida. Ipašvārds **Agrijs** (sal. gr. ipašības vārdu **āgrīos** – mežonijs) varētu liecināt par grieķu kolonistu attieksmi pret autohtoniem. **Svētās salas** nav saprotamas kā Svētāimīgo salas. "Svēts" kā salu epitets sastopams arī "Iliādā", II, 625–626.

1017–1018 Ari par bērniem, ko Odisejam dzemdējuši nimfa **Kalipso**, pie kuras viņš pavadījis septiņus gadus ("Odiseja"; V grāmata), Homērs klusē.

1021–1022 Šis vārsmas veido pāreju uz Hēsiodam piedēvēto, tikai fragmentos saglabājušos "Sieviešu katalogu" – episku vēstījumu par sievietēm, kas saistījušās mīlā ar dieviem un no tiem dzemdējušas varoņus (sk. pēcvārdu, 148.–149. lpp.).

DARBI UN DIENAS

Mūzas, Pīerijas meitas, kas dāvājat slavu ar dziesmām,
Nāciet šurpu pie manis un dziesmās cildiniet tēvu!
Ja kāds no mirstīgiem guvis sev slavu vai nezināms bijis,
Godāts vai negodāts dzīvē, – tas viss ir no diženā Zeva.

5 Viegli dāvā viņš spēku un spēcīgo padara vāju,
Viegli laimīgo gāž un necilo vīru ved augšup,
Viegli iztaisno liekto un saliec to, kas ir lepniģis,
Mākoņu grandītājs Zevs, kas augstajās debesīs mājō.
Vēro, uzklausi, skaties un spried tad taisnīgu tiesu!

10 Bet es Persam nu gribētu pateikt šos patiesos vārdus.

Erīda nav tikai vienas vien dzimtas; vīrs zemes pavisam
Divas ir tās. Tik vienu no tām mēdz prātīgais slavēt,
Nopeldams otru, jo abām ir gaužām atšķirīgs raksturs.

Viena no viņām tik briesmīģus karus vien rada un ķildas,
Nekrietnā; mirstīģie ļaudis to nemīl, bet spiesti ir tomēr
Erīdu drausmo pret gribu pēc mūģīģo padoma godāt.

Taču otru, kas drūmajai Naktij ir dzimusi agrāk,
Nolika Kronīds, kas augstajā tronī sēģ ētera pilī,
Zemes klēpī jo dziļi; daudz svētīģāka tā ļaudīm –

20 Spējīģa skubināt viņa pat kūtrāku vīru pie darba.

Ja tāds, kas neģīģo strādāt, sev līdzās redz otru, kas ticis
Turīģāks, arī viņģ pats tad sāk art un ar sēģanu steigties,
Labi sāk iekārtot māģu; ar kaimiņu sacenģas kaimiņģ,
Tiekdamiēs vairāk sev ģūt. Šī Erīda mirstīģiem laba.

25 Podnieks mēdz podnieku skaust, ar namdari namdarim ķilda,

1 Pīerija – sk. "Teogoniju", 53 un paskaidrojumu.

2 Tēvu – Zevu. Mūzas ir Zeva un titānes Mnēmosīnes (Atmīņas) meitas.

10 Perss – Hēsioda brālģis.

11–24 Atģķirģbā no "Teogonijas" versģjas šeit minēģas divas Erīdas. Sk.
"Teogoniju", 225 un paskaidrojumu.

18 Kronģds – Kirona dēģs, Zevs.

Ubags ir ubagam naidīgs, nav dziedonis dziedonim vēlīgs.

Brāli mans Pers, to paturi dziļi sev sirdī, ko saku:

Neļauj tu Erīdai ļaunai sev prātu novērst no darba,

Klausoties dažādās ķildās, kas dzirdamas sapulču vietās!

30 Neatliek strīdīņiem laika un dažādām laukuma runām

Tādam, kurš mājā jau laikus nav sakrājis veselam gadam

Pārtiku, Dēmetras graudus, ko zeme cilvēkiem dāvā.

Ja tu ko iekrājis esi, tad nevairies ķildu un prāvu,

Mantu lai gūtu no citiem! Gan otreiz ko līdzīgu panākt

35 Neveiksies tev. Lai izbeidzam tūdaļ mēs iesāktu strīdu

Tikai pēc likumiem taisniem, ko Zevs mums vēlīgi devis!

Mantoto zemi jau dalījām mēs, bet lielāko daļu

Laupīdams sagrābi sev un valdniekus dāvanu kāros,

Kuri tev sprieda tiesu, kā patika, slavīni augstu.

40 Nelgas, tie nezina to, ka puse par veselu vairāk,

Nezina to, ka malva un asfodels lielākais labums.

Pārtikas krājumus dievi tur slepu no mirstīgiem ļaudīm,

Citādi vienā pat dienā katrs vieglītēm sastrādāt spētu

Tik daudz, ka veselu gadu tas varētu iztikt bez darba.

45 Kuģa stūri viņš pakārtu tūdaļ virs pavarda dūmiem,

Mierā bez darba tad stāvētu vērši un cītīgie mūļi.

Taču no cilvēkiem tālu Zevs noslēpa pārtiku visu

Dusmās, ka piekrāpa viņu reiz Prometejs, manīgais viltnieks.

Tāpēc mirstīgiem ļaudīm viņš lēma daudz nedienu sūru,

50 Uguni noslēpa tiem, bet lapeta pēctecis cildais

Zaģsus to atnesa atpakaļ ļaudīm no viedīgā Zeva,

Nartēka dobumā slēpdams no zibeņu metēja dieva.

Iededzies dusmās, Zevs, mākoņu krājējs, tā sacīja viņam:

“Iapetionīd, par visiem tu viltībā pārāks!

55 Prieks tev, ka, uguni zagdams, tu apmāt man varēji prātu,

32 **Dēmetra** – sk. paskaidrojumu “Teogonijas” 454. vārsmai.

33 Tas, protams, nav ieteikums, bet raksturo turīga cilvēka lielākās izredzes gūt uzvaru prāvās, kur lēmums atkarīgs no “valdniekiem dāvanu kāriem”.

38 Termins **valdnieki** (basileji) šajā Hēsioda eposā apzīmē ģints aristokrātijas pārstāvjus, kuru kompetence galvenokārt bija vairs tikai tiesas spriešana. Homēra eposos turpretī basileji ir cilšu valdnieki, kas pirmām kārtām pilda karavadoņu funkcijas.

40 **Puse par veselu vairāk** – domājams, paruna, kas pauž uzskatu, ka priekšroka dodama nelielam, bet drošam, godīgi iegūtam īpašumam. Sal. Vecajā derībā Psalmus, 37,16: “Labāk būt taisnam ar mazumu nekā būt bezdievī un dzīvot pilnībā.”

41 **Asfodels**, lilijai līdzīgs augs ar ēdamiem bumbuļiem, un **malva** – trūcīgu ļaužu uzturs.

48 Sk. “Teogoniju”, 535–557.

50 **Iapets** – titāns, Urāna un Gaijas dēls, Prometeja un Epimeteja tēvs.

52 **Nartēka dobumā** – sk. paskaidrojumu “Teogonijas” 567. vārsmai.

54 **Iapetionīds** – lapeta dēls, Prometejs.

55–89 Sal. Pandoras mita variantu “Teogonijā”, 570–602.

Beļ par ciešanām smagām gan sev, gan nākamiem ļaudīm!
Viņiem šis uguns vietā es iedošu postu, lai visi
Sajustu prieku par to un postu šo apkamptu labprāt.”

- Visu dievu un cilvēku tēvs tā smiedamies teica.
Tad viņš Hēfaistam slavenam lika, lai tūdaļ uz vietas
Zemi ar ūdeni jauc un cilvēka balsi un spēku
Iegulda tur, lai košu un līdzīgu dievietēm vaigā
Izveido tīkamas jaunavas tēlu, bet Atēnai – mācīt
Dažādu rokdarbu prasmi un noaust gaumīgas drānas,
Zelta Afrodītei – tās galvai košumu dāvēt,
Saldkairas ilgas likt sirdī un skumjas, kas vārdzina miesu;
Sunisku prātu tai dot un viltīgu raksturu krūtīs
Vēstnesim Hermejam lika, kas Argu ir nokāvis kādreiz.
Teica tā viņš, un valdniekam Kronijam klausīja visi.
- 70 Slavenais klibkājis Hēfaists no zemes veidoja tūdaļ
Kautrīgas jaunavas tēlu, kā Kronīds tam vēlējās bija;
Spulgace Atēna deva šai jostu un greznoja viņu;
Dievietes Haritas kopā ar cienīto Peitoju lika
Zelta rotas ap augumu viņai, bet skaistmates Horas
75 Savukārt pušķoja galvu ar košāko ziedoņa vītni;
Pallāda Atēna kārtoja visas šīs rotas ap viņu.
Vēstnesis Arga kāvējs pēc tam tai ielika krūtīs
Krāpšanu, glaimīgus vārdus un viltīgas rakstura tieksmes,
Kā to vēlējās granditājs Zevs; tad deva tai balsi
- 80 Dievu ziņnesis Hermejs un nosauca sievietes tēlu
Pandoras vārdā, tāpēc ka visi, kas Olimpā mājō,
Dāvanas dāvāja šai par sodību cītīgiem vīriem.
Tikko kā tēvs bija veicis šo neatvairāmo viltu,
Aizsūtīja pie Epimeteja viņš ziņnesi ātro,
85 Arga kāvēju cildo, lai nogādā velti, bet prātā

60 Hēfaists – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 571. vārsmai.

63 Atēna – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 11.–20. vārsmai.

65 Zelta Afrodīte – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 822. vārsmai.

66 Skumjas, kas vārdzina miesu – milas sāpes.

67 Suni grieķi uzskatīja par nekaunības iemiesojumu.

68 Hermejs (sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 444. vārsmai) nogalināja (pēc citas mīta versijas, iemidzināja) simitacu Argu, kam greizsirdīga Hēra bija likusi apsargāt par govī pārversto Zeva iemīļoto ū.

69 Kronijs – Kronīds (sk. paskaidrojumu 18. vārsmai).

73 Haritas – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 908.–909. vārsmai. Peitoja (jeb Peito) – parliecināšanas dieviete, Afrodītes pavadone.

74 Horas – sk. "Teogoniju", 901.–903. un paskaidrojumu.

77 Vēstnesis Arga kāvējs – Hermejs.

81 Pandora – šis īpašvārds ir saliktenis, kas sastāv no pān – viss (nekatrā dzimtē) un dōr(ōn) – dāvana. Tam grieķu valodā parasti ir nozīme "visa deveja" (piemēram, kā zemes epitets), bet šeit dzejnieks vārdu skaidro kā "visu (dievu) apdāvātā".

84 Epimetejs – titāna lapeta dēls, Prometeja brālis. Sal. "Teogoniju", 511–513.

- Nebija Epimetejam, ko Prometejs teicis: lai velti
 Neņem nekad no Olimpa Zeva, bet tūdaļ to viņam
 Atpakaļ sūta, lai nedienas sūras nav mirstīgiem jācieš.
 Bet viņš to ņēma un atskārta drīz, ka ieguvis postu.
- 90** Dzīvoja senākos laikos virs zemes cilvēku ciltis
 Tālu no visādām likstām un tālu no ciešanām smagām,
 Mokām un slimībām grūtām, kas mirstīgos vīrus dzen nāvē, –
 Mirstīgie likstās un nebalītās dienās mēdz novēcot ātrāk.
 Cēlusi lielo amforas vāku, nu sievietē visu
 Izlaida ārā, jo cilvēkiem vēlēja bēdas un raizes.
- 95** Tikai Cerība vien tur palika stiprajā mītnē,
 Iekšā pie amforas augšējās malas, un netika laukā,
 Tāpēc ka sievietē laikus vēl spēja uzmet tai vāku,
 Kā viņai līcis bij mākoņu krājējs Zevs, Aigīdas nesējs.
- 100** Tūkstošiem likstu un bēdu nu visur starp cilvēkiem klīda,
 Pilna bij zeme ar dažādu postu un pilna bij jūra.
 Mokas un slimības grūtas tad cilvēkiem dienu un nakti
 Tuvojas pašas no sevis un klusītēm mirstīgiem vīriem
 Nīcību nes, jo viedīgais Zevs tām atņēma balsi.
- 105** Tāpēc, lūk, nevar neviens no Zeva nodomiem glābties.
 Tagad vēstīšu citu tev stāstu, ja tikai to gribi,
 Labi un lietpratīgi. To visu tu paturi prātā:
 Visi dievi un mirstīgie ļaudis no vienādas saknes.
 Zelta paaudzi pirmo ar runātpratējiem ļaudīm
- 110** Radīja mūžīgie dievi, kas Olimpa mitekļos mājō;
 Bija šie ļaudis, kad Krons vēl valdīja debesīs augstās.
 Dzīvoja viņi kā dievi ar skaidru un mierīgu sirdi
 Tālu no dažādām bēdām un likstām; pat nejaukais vecums
 Nespēja tuvoties viņiem; tiem rosījās kājas un rokas
- 115** Veikli arvien. Bez rūpēm tiem mielastos ritēja dzīve.

93 Šis vārsmas, kas analoga "Odisejas". XIX grāmatas 360. vārsmā, vairākos
 rakstos trūkst.

94 **Sieviete** – Pandora kā pirmā un tobrīd vienīgā sievietē.

99 **Aigīda** – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" I. –20. vārsmā.

106–107 Šis vārsmas ievada vēstījumu par cilvēces laikmetiem.

108 Ši ar vēstījumu par cilvēces laikmetiem grūti saistāmā vārsmā daudzos
 mūsdienu izdevumos dota iekavās (V. Veresajevs savā atdzejotumā to
 izlaiž). Taču līdzīga doma izteikta Pindara I. Nemejskāajā oādā, I–2: "Cilvēki
 un dievi ir tās pašas cilmes; mēs abi elpojam no vienas un tās pašas
 mātes."

109 **Runātpratēji** – Homēra eposos bieži sastopams cilvēku epitets.
 111 **Krons** – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 453. vārsmā.

- Nomira viņi, kā iegrimstot miegā; kas patika sirdij,
Dabūja viņi; jo lielu un bagātu ražu tiem deva
Auglīgie tūrumi paši no sevis un daudzkārt; cik tikās,
Mierīgi novāca viņi, un svētības netrūka ļaudīm.
- 120** Bagāti bij tie ar lopiem un mīļi laimīgiem dieviem.
Bet, kad šo paaudzi visu jau kļāja zeme ar pīšļiem,
Kļuva daimoni viņi, kā vēlējās varenais Zevtēvs, –
Labie, kas dzīvo virs zemes un mirstīgiem cilvēkiem sargi;
Krietnos un nekrietnos darbus tie vēro ar redzīgu aci,
125 Tērpušies miglainā tumsā, it visur staigā pa zemi,
Svētību nesot. Lūk, tādas ir ķēnišķas tiesības viņiem.
Paaudzi citu pēc tam daudz sliktāku – sudraba audzi
Radija mūžīgie dievi, kas Olimpa mitekļos mājō;
Nebij šī tāda kā zeltlaiku audze ne skatā, ne prātā.
130 Simt gadu pagāja cilvēka bērnam pie gādīgās mātes,
Auga tas, rūpīgi kopts un bērnišķās rotaļās iedams.
Beidzot, kad pieauga tas un sasniedza brieduma gadus,
Īsu tik laiku vairs dzīvoja. Likstas šie ļaudis sev pašiem
Uzkrāva neprāta dēļ: tie nespēja augstprātu spīvo
135 Savaldīt sevi; pat mūžīgos dievus vairs netikās viņiem
Godāt, nedz upurus nest uz ziedokļa laimīgiem dieviem,
Kā tas ik novadā ļaudīm ir parasts. Tos tāpēc zem zemes
Īgnumā paslēpa Krona dēls Zevs, jo nedeva goda
Ļaudis šie laimīgiem dieviem, kas Olimpa mitekļos dzīvo.
140 Bet, kad šo paaudzi arī jau nokļāja zeme ar pīšļiem,
Cilvēki sauca šos ļaudis par laimīgām pazemes būtnēm;
Kaut gan tie otrā tik vietā, bet tomēr tos mirstīgie cienī.
Vara audze bij trešā ar runāpratējiem ļaudīm,
Kronīds ko radija; līdzīga nav tā sudraba audzei –
145 Cēlusies tā no ošiem. Bij bīstami, stipri šie ļaudis,

122 Daimoni – Priekšstats par to, ka Zelta laikmeta cilvēku dvēseles pēc nāves pilda labo garu funkcijas, sastopams tikai šeit. Sal. arī 252–255.

128–142 Sudraba laikmeta raksturojums rada lielas, īstenībā nepārvaramas grūtības. Ar ko šā laikmeta cilvēki, kas simt gadu dzīvoja kā nesaprātīgi bērni un atlikušajā īsajā muža posmā neparādīja dieviem godu, izpelnījušies pēcnieku cieņu?

Milēja drausmīgos Areja darbus un patvaļu; maizi
Neēda viņi, bet sirds tiem par akmeni cietāka bija.
Spēks šiem briesmīgiem ļaudīm bij liels, un varenas viņiem
Izauga rokas no platajiem pleciem pie milzīgā stāva.

150 Ieroči visi tiem bija no vara, pat mājas no vara,

Darija darbus ar vara rīkiem – dzelzs melnās vēl nebiji.
Cilvēki šie, kad savējo rokas tos nogalināja,

Devās uz Aīda smacīgām mītnēm, kur šaušalās jādreb,

Gluži bez slavas, un nāve tad melnā šos cilvēkus baismos
155 Aizrāva visus sev līdz, un tie šķīrās no mirdzošās saules.

Bet, kad arī šo paaudzi klāja jau zeme ar pīšļiem,

Atkal vēl ceturto citu virs zemes, ar barību dāsnās,

Radija Krona dēls Zevs, tā labāka bija un taisna,

Slaveno varoņu dievišķā cilts – par pusdieviem viņus

160 Dēvēja ļaudis –, un bija pirms mums tā pasaulē plašā.

Briesmīgos karos un cīņiņos sīvos tā aizgāja bojā:

Kadmiešu zemē pie Tēbām, pie pilsētas septiņiem vārtiem

Atdeva dzīvību citi par Oidipa ganāmiem pulkiem,

Citus veda ar kuģiem pār jūras atvāriem tumšiem

165 Košmates Helenas dēļ uz Trojas tālajiem krastiem.

Jā, patiešām tur daudz no viņiem drīz atrada galu;

Citiem, tālu no ļaudīm, gan pārtiku deva, gan mītnes

Krona dēls Zevs un pārnesa viņus uz pasaules malu,

Arī no mūžīgiem tālu, un Krons tiem par valdnieku kļuva.

170 Mītinās viņi patlaban ar mierīgu sirdi, bez rūpēm,

Laimīgo salās pie dižā Okeāna virpuļu dzīlēm –

Varoņi, laimīgie mūžam. Tur augļus tik saldus kā medus

Barības devēja zeme tiem dāvā trīsreiz ik gadu.

Lai tik ar paaudzi piekto man nebūtu jādzīvo kopā!

175 Kaut es miris jau agrāk par šo vai piedzimtu pēcāk!

146–147 **Areja darbus** – karus; **Arejs** – kara dievs. **Maizi neēda viņi** – sal. Polifēma raksturojumu "Odisejā", IX, 190–191.

"Tas nebija līdzīgs
Cilvēkam tādām, kas pārtiek no maizes."

156–173 Par tradicionālajā cilvēces laikmetu shēmā iespraustā Varoņu laikmeta motivāciju sk. pēcvārdu, 153. lpp.

162 **Kadmieši** – tēbieši (pēc mitiskā Tēbu dibinātāja Kadma, sk. arī paskaidrojumu "Teogonijas" 937. vārsmai).

163 Domāts tā saukto epigoņu karagājiens pret Tēbām, par kuru vēsti Tēbu teiksmu loks, Oidipa ganāmie pulki te simbolizē Tēbas ar to bagātībam (Oidīps bija Tēbu valdnieks pirms šim cīņām).

169 Šī vārsmā, kuru jau senatnē uzskatīja par vēlāku iespraudumu, ir krasā pretrunā ar "Teogonijas" 851. vārsmu, kur kā Krona atrašanās vieta pēc viņa gašanas minēts Tartars.

171 **Laimīgo salas** ir identiskas Elisija laukiem "Odisejā"; IV, 561.–569. **Okeāns** – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 11. – 20. vārsmai.

174–201 Hēsiods ir dzeļs laikmeta cilvēks, un viņš nelabprāt dzīvo tajā. Viņš uzskata, ka laikmeta ļaunums vēl nav sasniedzis savu kailgalu: ļaunākais vēl ir priekšā. Tā raksturojumam arī veltīti dzejnieka paredzējumi.

Dzīvo šobrīd vīrs zemes dzelzs laikmeta ļaudis; vairs nebūs
Atelpas brīžu ne dienā, ne naktī no darba un bēdām
Nelaipei lemtiem – daudz rūpestu smagu šiem dievības sūtiš.
Tomēr pie visām šīm likstām būs arī kāds labums vēl piejaukts.

- 180** Zevs kādreiz iznīdēs arī šo mirstīgo cilvēku cilti,
Tikko sāks mātēm jau piedzimt bērni ar deniņiem sirmiem,
Tēvi ar dēliem un dēli ar tēviem vairs saprasties nespēs,
Viesis nebūs vairs viesturim dārgs un biedri kļūs sveši,
Mīlestības vairs nebūs starp brāļiem, kā bijis tas agrāk,
185 Kad savus vecākus sirmos vairs godā neturēs bērni,
Nozākās ļauni un apmētās viņus ar derdzīgiem vārdiem.
Nekrietnie nezina neko par dievu atmaksu, nedod
Sirmajiem vecākiem maizi, kaut mazus tie kopuši viņus.
Taisnības vietā būs dūre, cits cita pilsētu postīs.
190 Nebūs vairs cieņas pret tādu, kas turējis zvērestu, bijis
Taisnīgs un labs. Daudz lielākā godā tie ļaundari kādu,
Nekauņu turēs. Kam spēks, tam arī būs taisnība; kauna
Nebūs nekur. Tad krietnākam vīram kāds nelietis uzbruks,
Pulgodams viņu ar netaisniem vārdiem, un melīgi zvērēs.
195 Skaudība cilvēkiem sekos, kas visi tik nelaimei lemti, –
Mēlnesīgā un ļaunā, ir pārlietu šausmīgs tās izskats.
Tad uz Olimpu projām no zemes plašajiem ceļiem,
Seguši daiļo miesu ar spoži baltajām drānām,
Atstādami šeit mirstīgos ļaudis, pie mūžīgiem dosies
200 Nemesīda un Kauns. Tik ciešanas, nebaltais dienas
Pailks mirstīgiem ļaudīm. No ļaunuma glābiņa nebūs.
Tagad fabulu kādu es gaišprāta valdniekiem teikšu.
Raibkaklei lakstīgalai reiz teica tā laupītājs vanags,
Nagos to sakampis cieši un aiznesdams mākoņos augstos;
205 Žēli vaidēja viņa, kad vanags ar līkajiem nagiem

181 Domājams, hiperbolisks jaunatnes izvirtības raksturojums.

200 Nemesīda – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 223. vārsmai.

203–212 Fabula par lakstīgalu un vanagu ir vecākā rakstos fiksētā grieķu fabula. Varētu parsteigt, ka laupītājs nesņem sodu, ka to prasa fabulas žanrs. Taču dzejnieks varēja fabulas beigās neizstāstīt, būdams parliecināts, ka tās ir visiem zināmas.

- Ieurbās miesā; šis viņai tad sacīja kundziskā balsi:
“Muļķe, ko kļiedz tu tik skaļi? Tu esi nu stiprākā varā!
Iet tev nāksies, kur patiksies man, kaut dziedone esi!
Rīkošu pusdienām tevi, ja gribru, vai laidīšu vajā.
Neprātis tas, kas kāro uz cīņu ar stiprāko doties!
Nespēj tāds uzvaru gūt un ciezdams vēl piedzīvo kaunu.”
- Lūk, ko straujais putns tai sacīja, platspārnu vanags!
Klausī jel, Pers, tu taisnības balsij un augstprātu atmet!
Augstprāts nabaga vīram nes ļaunu, bet bagātam arī
215 Viegli nav dzīvot ar to; tas gulstas uz viņu kā nasta,
Ja šo sāk nelaime vajāt. Ir citi, labāki ceļi,
Kas mūs pie taisnības ved. Par augstprātu taisnīgums pārāks,
Nonākot lietai līdz galam. Pat nelga nelaimē mēcās.
- Tūdaļ aizsteidzas Horks un netaisnos spriedumus vajā.
220 Dike asaras lej, kad rausta to šurpu un turpu
Vīri dāvanu kārie, pret likumiem sprieddami tiesu.
Raudot pa pilsētām viņa un cilvēku mājokļiem staigā,
Tērpusies miglainā tumsā, nes likstas un nedienas sūras
Ļaudīm, kas padzina to un nedala taisnīgā kārtā.
225 Taču tiem, kas pilsoņus savus un svešniekus arī
Godīgi tiesā un novērsties negrib no taisnības ceļa, –
Tādiem mēdz pilsēta plaukt, un tauta tur laimīgi dzīvo.
Zemē tad valda miers un audzina cilvēkus jaunos,
Visu redzošais Zevs tiem nesūta drausmīgos karus.
230 Vīri, kas taisnīgi tiesā, no bada un nelaimēm visām
Brīvi arvien; par Taliju vien tiem rūpes un druvām,
Pārtiku zeme tiem dāvā papildnam un ozoli kalnos
Zīles galotnēs nes, bet dobumos mitinās bites;
Gausi velkas šo aitas, jo daudz tām ir sprogainās vilnas.
235 Sievas dzemdē tiem bērņus, kas skatā ir līdzīgi tēviem;

219 **Horks** – zvēresta dievs.

220 **Dike** – taisnības dieve. Sk. arī “Teogoniju”, 901–903 un paskaidrojumu.

231 **Talijs** (Ziedošā) – Harita (sk. “Teogoniju”, 908–909 un paskaidrojumu), kas sargā ziedošos augus.

232–233 **Ozoli kalnos zīles galotnēs nes** – No kāda Hērodota (I. 66) minētā Delfu orākula izriet, ka arkādieši izmantojuši ozolzīles pārtikai. Iespējams, ka Hērodots tās šķēpiem kā siklopu barību. Sal. fabulu “Gans un aitas” gr.: Ežopa fabulas. R., 1978. 98. lpp.

Visādu labumu tiem ir papildnam, un nevajag viņiem
Doties ar kuģiem pa jūru, jo augļus dod vēlīgā zeme.
Bet, kur patvaļa valda un ļaunums, nekrietni darbi,
Visu redzošais Zevs par taisnīgu tiesu tur gādā.

240 Dažreiz pat pilsētai visai ir jācieš par nekrietnu vīru,
Kas savā rīcībā nelietīgs bijis un noziedzies ļauni.

Likstas un nelaimi tādiem no debesīm Krona dēls sūta,
Badu un mēri vēl klāt. Tad bojā iet tauta virs zemes.

245 Sievas vairs nedzemdē bērņus, un iznikst veselās dzimtas,
Kā to ir nolēmis Zevs, kas Olimpa mitekļos dzīvo.

Citkārt viņš satriec to varenos pulkus vai gruvekļos pārvērš
Pilsētu mūrus, vai nogremdē kuģus tiem bangainā jūrā.

Tāpēc, valdnieku vīri, jums rūpīgi jāapsver pašiem,
Kāda jūs atmaksa gaida, jo, būdami tuvu starp ļaudīm,

250 Mūžīgie novēro tos, kas, sprieždami netaisnu tiesu,
Nodara ļaunu cits citam un neбайдās dievišķa soda.

Trīsreiz pa desmit tūkstošiem taču vīrs auglīgās zemes
Zevtēva mūžīgo kalpu un mirstīgo cilvēku sargu.

255 Krietnos un nekrietnos darbus tie vēro ar redzīgu aci;
Tērpušies miglainā tumsā, it visur tie staigā pa zemi.

Dike ir jaunava šķīsta un cēlusies viņa no Zeva;
Slavē un godā to dievi, kas Olimpa mitekļos mājō.

Ja kāds viņai ar rīcību ļaunu ir darījis pāri,

Tūdaļ dieviete sēstas pie tēva, pie Kronīda Zeva,

260 Cilvēku nekrietno prātu tam sūdz, lai atmaksā visai

Tautai par valdnieku vainu, kas, sprieždami netaisnu tiesu,
Aplam likumus tulko un neiet pa taisnības ceļiem.

Valdnieki dāvanu kārie, to paturiet prātā, lai turpmāk

Runas jums krietnas! Jums aizmirst pavisam būs netaisno tiesu!

265 Ļaunu sev nodara tas, kas ļaunu nodara citiem,

241–242 Teiksmā par Oidīpu tēbiešu novadu piemēkle mēris, tāpēc ka tajā atrodas cilvēks, kas nogalinājis savu tēvu un apprecējis māti, – pats valdnieks Oidīps.

252–255 Sal. 121–126, kā arī "Odiseju"; XVII. 485–487, kur pieminēti dievi, kas svešinieku skatā staigā pa pilsētām, vērodami cilvēku tikumus.

Padomi ļauni par postu nāk padomu devējam pašam.

Zeva acis redz visu un allaž ievēro visu;

Arī to, ja tik vēlas, viņš redz un nepaliek apslēpts
Viņam nekad, cik taisnīgu tiesu spriež pilsetā katrā.

270 Tagad gan negribu pats būt taisnīgs mirstīgo vidū,
Nedz lai tāds būtu mans dēls. Ir ļaunums būt cilvēkam taisnam,
Ja gūst taisnību tiesā, kam taisnības bijis vismazāk;
Tomēr nekad, es ceru, to nepieļaus Zibeņu metējs.

Lūk, ko vēl, brāli mans Pers, tu dziļi iegaumē sirdī:

275 Uzklausi taisnības balsi un nelieto varu nemūžam!

Tādu likumu Kronīds ir mirstīgiem cilvēkiem devis:

Plēsīgie zvēri un zivis, un putni spārnotie gaisā

Kāri lai aprij cits citu, jo taisnības jūtas tiem svešas;

Taču ļaudīm viņš taisnību devis, kas lielākais labums.

280 Ja kāds bilst taisnīgu vārdus pēc labākās apziņas sirdī,

Visu redzošais Zevs papildnam tam svētību dāvā;

Bet, kas, liecinieks būdams, reiz melīgu zvērestu devis,

Taisnībai darījis pāri un apmāts ir nedziedināmi,

Tādam pēcteči vēlāk grimst pilnīgā nīcības tumsā;

285 Taču, kas zvērējis taisni, tā dzimtu nākotnē godā.

Nejēga Pers, to visu, tev vēlēdams labu, es saku.

Vienīgi ļaunuma daudz tu iemantot vari bez pūlēm –

Ceļš ir līdzens uz to, un tuvu jo tuvu tā mītne.

Taču tikuma priekšā ir likuši sviedrus liet lāsēm

290 Mūžīgie dievi. Uz turieni taka ir gara un krauja,

Sākumā grubuļu pilna. Bet, ja kāds ir kalngalā ticis,

Viegli tam tālāk ir soļot, kaut agrāk tas bijis tik grūti.

Protams, tas labākais vīrs, kurš pats māk novērtēt visu,

Aptverdams prātā, kas vēlāk un pašās beigās vislabāk.

295 Ražens arī ir tas, kas derīgam padomam klausā;

Bet, kas nesaprot pats un cita padomus arī
Nevēlas sirdī sev likt, tas gaužām nederīgs cilvēks.

Tāpēc paturi prātā aizvien šo padomu manu:

Strādā cītīgi, Pers, lai tevi, atvase dižā,

300 Neieredzētu bads un lai Dēmetra vainagā košā,

Cienītā, mīlētu tevi un pildītu šķūņus ar ražu.

Allaž pavada bads to vīru, kas bīstas no darba.

Dieviem un cilvēkiem nīstams ir tāds, kas dzīvo bez darba.

Tāds tikai kūtrajiem traniem ir līdzīgs, kam dzelonis laupīts.

305 Paši gan nestrādā viņi, bet bišu pūliņus posta,

Rīdami kāri. Tu ķeries ar prieku pie ražīga darba,

Lai tev pilni aizvien ir pārtikas krājumiem šķūņi!

Cilvēks kļūst turīgs ar darbu, un darbā tam vairojas lopi;

Strādājot cītīgi, kļūsi daudz mīļāks gan mūžīgiem dieviem,

310 Gan arī mirstīgiem vīriem, jo sliņķus tie ienīst visvairāk.

Strādāt nevienam nav negods, bet slinkums ir negods ikvienam.

Ja vien tu strādāsi darbu, drīz bagāts kļūsi un slinkais

Apskaudīs tevi, bet rocībai sekos ir cieņa, ir slava.

Lai arī kāds tev piešķirts ir liktenis, strādāt vislabāk.

315 Novērsdams negudro prātu no citu cilvēku mantas,

Pievērsies darbam; par iztiku domā, kā mācu es tevi!

Vīram, kas trūķumā dzīvo, kauns labumu nenes nekādu;

Kauns var ļaudīm daudz kaitēt un arī daudz labuma atnest.

Kauns ir trūcīgā vīra, bet drosme – bagātā tiesa.

320 Laba nav laupītā manta, bet tā, ko devuši dievi.

Ja kāds ar spēku un varu sev sarausis lielāku mantu

Vai to sagrābj ar mēli – par nožēlu, līdzīgas lietas

Notiekas bieži, kad mantkāre aptumšo cilvēka prātu

Un kad bezkaunas tikums pār kaunu ir uzvaru guvis, –

325 Pazemo dievi šo cilvēku viegli; tam nīkuļot arī

299 **Atvase dižā** – Šāds epitets varētu šeit radīt zināmu izbrīnu. Taču atcerēsimies, ka Homēra eposā gr. īpašības vārdam **dios**, kas šeit pārtulkots ar "dižs", bet kam ir arī nozīme "dievišķs", ka epitetam ir ļoti plašs izmantojuma diapazons. Tas attiecināts gan uz dieviem un varoņiem, gan uz varoņu kaujas zirgiem, gan uz pilsētām, jūru, upēm, bet "Odisejā" arī uz Odiseja uzticamajiem kalpiem – ganiem Eimaju un Filoitiju – un te reizēm pat lietots kā lietvārda "cūkgans" epitets.

303–306 Sal. "Teogoniju", 594–599.

319 Sk. pēcvārdu, 156. lpp.

- Ģimene sāk, un īsu tik brīdi to pavada laime.
Līdzīgi noziedzas tas, kas lūdzējam nodara ļaunu,
Apvaino viesi vai slepus kāpj braļa laulības gultā,
Nelietīgi tā sievu uz neceļiem pavedinādams,
330 Bāra bērniem kas neapdomīgi darījis pāri
Vai ar sirmgalvi tēvu uz bēdīgā vecuma sliekšņa
Uzsāk nekrietnu strīdu un pulgo to zaimīgiem vārdiem.
Tiešām – pret tādu pats Zevs ar īgnumu vērsās, līdz beidzot
Atmaksā viņam par netaisniem darbiem ar drausmīgu sodu.
335 Novērs negudro prātu pavisam no līdzīgām lietām!
Cik to rocība atļauj, tu upurē mūžīgiem dieviem
Svēti un tīri, liec treknākos gurnus uz ziedokļiem viņiem!
Remdini īgnumu viņos ar lējumiem, upuru dūmiem,
Pirms tu dodies pie miera un agri, kad gaisma aust svētā,
340 Lai tie pret tevi visnotaļ ir laipni un vēlīgi sirdi
Un tu no citiem pērc gabalu zemes, ne cīti no tevis!
Ielūdz pie sevis uz mielastu draugus, no naidnieka vairies;
Sevišķi aicini to, kas dzīvo pie tevis vistuvāk!
Ja tev piepeši gadās kas ļauns, kāda nelaime mājās,
345 Kaimiņi steigsies bez jostas, kad radi vēl jozīsies ceļam.
Nelietīgs kaimiņš ir sodība smaga, labs – svētība liela.
Slava un gods ir tam, kam tikuši kaimiņi krietni.
Nezudīs vērsis nekad, ja tev kaimiņš nav nelietīgs cilvēks.
Lai tev atmērī kaimiņš jo dāsni, un dāsni tam atdod
350 Tieši ar mēru to pašu, pat arī vēl vairāk, ja vari,
Lai jel, kad pienāks tev trūkums, tu atrastu atbalstu drošu!
Vairies no netaisnas peļņas: ir zaudējums netaisna peļņa.
Mīli, kam pats esi mīļš; kas uzbrūk, tam savukārt uzbrūc!
Tam dod, kas tev ko ir devis; tam nedod, kas pats neko nedod!
355 Devējam labprāt dod katrs; kas nedod, tas nedabū pretī.

330 Cik surs var būt bāreņa liktenis, spilgti pauž Andromahes bažas par Astianakta, Hektora un Andromahes dēliņa, nākotni, "Iliāda", XXII, 490–500.

- Dāvāt ir labi, bet laupīt ir ļauni, tas atnes pat nāvi.
Tas, kas labprāt mēdz dot un arī dod bagātas balvas,
Priecājas, dāvanas dodams, un sirdī gandarīts jūtas.
Kas tik sev mantu vien rauš un arī vēl lielās bez kauna,
Lai cik tā niecīga būtu, tas sirdi stindzina mīļo.
- 360** Ja pie maza kaut kā tu pieliksi klāt vēl ko mazu
Un ja to darīsi bieži, tad liels kas drīz iznāks no maza.
Tas, kas ir mēcējis iekrāt, spēs atvairīt briesmīgo badu;
Ja tev kas paglabāts mājā, par to vairs nav rūpju nekādu.
365 Labāk atrasties mājās, jo ārpus durvīm draud briesmas.
Labi ir paņemt no krājumiem saviem, bet sodība sirdij
Meklēt pēc tā, kā nav. To lieku tev apdomāt labi.
Dzer, cik tik, no iesāktas mucas un arī uz beigām,
Taupi, kad esi pret vidu! Pie beigām ir taupība lieka.
370 Draudzīgam vīram lai noligtā alga ir nodrošināta.
Arī, kad joko ar brāli, tu gādā, lai liecinieks būtu!
Akli ticēt un neticēt vienlīdz ir kaitīgi ļaudim.
Neļauj, lai sieviete krāšņajiem gurniem tev sagroza galvu,
Ienākot mājās, kur mīti, un bārstot glaimīgus vārdus!
375 Tas, kas sievietei tic, tic arī bležiem un zagļiem.
Viens tikai dēls lai tev ģimenē būtu, lai māju tas visu
Pilnīgi pārņem no tēva, – tā manta vairosies namā.
Lai pats vecumā mirst un atstāj vienu tik dēlu.
Taču it viegli dod Zevs arī vairākiem svētību lielu.
380 Vairāk par vairākiem rūpju, bet pieaugums arī ir lielāks.
Ja jau patiesi tu gribi kļūt bagāts un sirds uz to tiecas,
Strādā un darbojies šādi un iekārto darbu pēc darba!
Tikko no pamales celties sāks Plejādes, Atlanta meitas,
Steidzies vākt ražu; kad rietēt tās sāks, dzen tīrumā vagu!
385 Veselas četrdesmit naktis un četrdesmit dienas pēc kārtas

- Paslēpjas viņas; kad atkal šīs, gadskārtām rītot uz priekšu,
Parādās acīm, tai laikā tad asini plaušanai sirpjus!
Tiešām tāds likums ir ielejās visās, tiem arī, kas dzīvo
Tuvu pie jūras, un tiem, kas mežainās gravās un aizās
- 390** Mitinās tālu no bangainās jūras, kur auglīga zeme.
Kails ej uz sēšanas darbiem, kails stāties pie arkla ar vēšiem,
Kails ej uz plaušanu druvā, ja gribi tu pareizā laikā
Galā tikt ar Dēmetras darbiem, lai sējumi visi
Nobriestu īstajā laikā un vēlāk tu, trūkumu ciezdams,
395 Neietu ubagot apkārt pie svešiem un pārnāktu tukšā!
Tā tu pie manis nāc tagad. Neko vairs tev nedošu turpmāk,
Neatmērīšu vairs. Jel strādā, Pers, negudro brāli,
Darbu, ko mūžīgie dievi ir likuši mirstīgiem darīt,
Lai tev ar sievu un bērniem nav jāiet ar skumušu sirdi
- 400** Pārtiku kaimiņiem lūgt, kas neliekas zinīs par tevi!
Divas trīs reizes tev laime var smaidīt; ja apņiksi viņiem,
Nespēsi panākt neko un velti būs lūgumi tavi,
Veltīgi šķiedīsi vārdus. Tev tāpēc padomu dodu:
Apdomā to, kā parādus deldēt un atvairīt badu!
- 405** Māju sev gādā vispirms, tad sievu un aršanai vērsi,
Taču pirktu, ne precamu sievu, lai seko tā vēšiem.
Tālāk tu iegādā rīkus it visus, kas derīgi mājā,
Lai tev nav jālūdzas citi! Ja noraidīs, paliksi tukšā.
Velti tā paiet tik laiks, un nesokas darāmie darbi.
- 410** Neatliec darbus nekad uz rītu vai parīta dienu!
Nevar jau sliņķis nekad sev apcirkņus pildīt, tāpat kā
Cilvēks, kas darbus mēdz atlikt; tik centība augļus nes darbā.
Vīrs, kas vilcina darbus, aizvien ar grūtībām cīnās.
Vēlās rudenī dienās, kad tveicīgai saulei daudz mazāks
- 415** Kļūvis ir spars, kas aumajām tecēt liek sviedriem, un lietu

391–392 Kails ej. – Kaut gan vāžu gleznojumos arāji dažkārt attēloti kaili, Hēsioda padoms laikam nav jāsaprot burtiski. Doma: minētie Dēmetras darbi veicami siltajā gadalaikā un, dabiski, iespējami vieglākā apģērbā.

406 Lai seko tā vēšiem – Domājams, lai sētu. Daudzi teksta kritiķi uzskata šo vārsmu par vēlāku iespraudumu.

- Sūta varenais Zevs, no jauna kad cilvēka miesa
Viegla un itin kā pārvērsta jūtas – tad Sīrija zvaigzne
Tikai isāku brīdi vīrs mirstīgo cilvēku galvām
Uznāk pa dienu, bet ilgāku laiku mirdz spoži pa nakti –,
420 Kad tev kokus, ko nogāzīs cirvis, vairs nebojā tārpi,
Lapas zemē sāk birt un augšanu atvases pārtrauc,
Atceries tobrīd, ka pienācis laiks tev kokus cirst mežā!
Piestu trīs pēdas cērt garu, trīs olektis – piestalas izmērs,
Asij lai septiņas pēdas – tas visai parocīgs garums;
425 Bet, ja būs astoņas pēdas, tev arī vāle vēl iznāks.
Trīssprižu loku cērt ritenim, desmit ja plaukstu ņem ratiem!
Mežā daudz izliektu koku, tos gādā uz mājām sev arklam,
Ja vien kur redzi – vai augstajos kalnos, vai citur kur laukā –
Akmensozola; stiprākais šis, ar vēršiem kad jāar,
430 Ja kāds Atēnas kalps to lemesnīcai ir ņēmis,
Vienojis kopā ar naglām un diselei piestiprinājis.
Divus sev iegādā arklius, tos rūpīgi darīni mājā –
Viengabalaino un salikto otru; tā tiešām ir ērti.
Ja no tiem salūzīs viens, tad vēršus tu iejūgsi otrā.
435 Goba vai laurs – tos nebojā tārpi – dod dīseli labu,
Lemesnīcai der ozols, bet akmensozols labs balstam.
Deviņgadīgus vēršus pērc divus, jo tādi ir stipri,
Pašos brieduma gados; ar tādiem strādāt vislabāk.
Vagā nesāks tie trakot nekad, ka varētu arklu
440 Drumstalās lauzt un darāmais darbs tev nedarīts būtu.
Spēcīgs strādnieks, kam četrdesmit gadu, lai soļo tiem līdzī,
Apēdis četrdaļu maizi, ko astoņos gabalos salauž.
Dara tāds kārtīgi darbu un taisnas dzen tirumā vagas,
Nevērsdams atpakaļ acis pret pārējiem biedriem, bet būdams
445 Domās ik brīdi pie darba; cits, jaunāks, šai darbā nav labāks –

417 Sīrijs (gr. *Seirios* [astēri] – dedzinošā, svelmainā [zvaigzne]) – zvaigzne Lielā Suņa zvaigznājā.

423 Piesta, piestala – graudu sasmalcināšanai.

424 Ass – ratiem.

425 Ja būs astoņas pēdas – t. i., ja atradīsi astoņas pēdas garu koku.

430 Atēnas kalps – amatnieks. Nezināma autora "Himnā Afrodītei", raksturojot Atēnu, norādīts, ka viņa pirmā zemes iemītniekiem mācījusi amatu, ipaši – pagatavot parastos un kaujas ratus.

- Neprot tas izkaisīt sēklu un apsēt var tīrumu otrreiz;
Jaunāks cilvēks uz pārējiem biedriem tik apkārt vien skatās.
Ievēro labi to laiku, kad dzērves balsi tu dzirdi –
Tobrīd, kad atskan tās gadskārtas dziesma no mākoņiem augstiem.
- 450 Nes tā arājam zīmi un vēstī, ka tuvu ir ziema
Līdz ar lietu; tas sirdi grauž vīram, kam vēšu nav kūti.
Tad tev ir jābaro likragu vērši, kas pašam ir mājā!
Viegli gan sacīt ir vārdus: “Jel aizdod man vēšus un ratus!”
Viegli ir noraidīt arī: “Pie darba patlaban man vērši.”
- 455 Sacīt mēdz vīrs, ar iztēli bagāts, šis taisīšot ratus –
Nelga, kas nezina to, ka simt koku ir vajadzīgs ratiem!
Apdomā taču to iepriekš, kā savākt visus tos mājā!
Tikko kā aramais laiks ir atnācis mirstīgiem ļaudīm,
Kalpi lai steidzīgi ķeras pie darba un tu līdz ar viņiem.
460 Apar tu tīrumu sausu vai valgu, bet aramā laikā,
Steigdamies agri no rīta, lai druvas tev pildītos vārpām!
Ziedonī uzar, vēl vasaru otrreiz, tas nepievils tevi!
Papuvi apsēj jau tad, kad vagās vēl irdena zeme!
Papuve atvaira lāstu un klusina raudošos bērnus.
- 465 Sirsnīgi piesauc tad pazemes Zevu un Dēmetru tīro,
Lai tev svarīgi briestu šie Dēmetras svētītie graudi!
Iesākdams aršanas darbus un tikko kā satvēris balstu
Cieši ar roku, triec aso dzelksni pa muguru vēšiem,
Ja tie ar siksnām pie jūga ir sieti! Lai puisēns ar kapli
470 Seko aiz muguras tev un aizbaida putnus no lauka,
Apmezdam sēklu ar zemi. Ir kārtība krietna it visur
Labākais mirstīgiem ļaudīm, bet jaunākais – kārtības trūkums.
Pilnīgā briedumā vārpas tad nolieksies lejup pret zemi,
Ja vien pats Olimpa valdnieks tev beigās novēlēs sekmes.
475 Izslauki zirnekļa tīklus no traukiem! Tad varu es cerēt,

456 **Simt** nav jāsaprot burtiski, bet apzīmē lielu skaitu.

464 **Lāstu** – badu. **Raudošos bērnus** – kad bērni izsalkuši.

465 **Pazemes Zevs** – Zeva brālis Aids, mirušo valstības valdnieks. Hēsiods iesaka vērsties pie viņa kā pie dievības, kas valda pār zemes dziļiem, no kurām cilvēks gūst visas bagātības – kā metālu, tā augus. Sal. otru Aida vārdu – Plūtons, kas radniecīgs ar gr. **plūtos** – bagātība.

- Prieku ka jutīsi sirdī, no turienes krājumus ņemdams.
Bagāti būsi tu svētīts līdz ziedonim gaišam; tev nebūs
Jālūdzas citi, bet trūkumā citi vēl lūgsies no tevis.
Ja tik pret saulgriežu laiku tu aparsi dievišķo zemi,
480 Tupēdams pļausi un reta tik vārpa tev ieslīdēs rokās;
Īgušu prātu, ar putekļiem klāts, tu sasiesi vārpas,
Mājās tās nesīsi grozā, tik nedaudzi ievēros tevi.
Aigīdas nesēja griba ir dažāda dažādos laikos;
Mirstīgiem cilvēkiem grūti ir viņa lēmumus izprast.
485 Bet, kaut tu arsi par vēlu, tad tomēr vēl līdzeklis rodams:
Kad tev ozola lapās sāk dzeguze pirmoreiz kūkot,
Prieicot mirstīgos ļaudis vīrs zemes bezgala plašās,
Un kad trīs dienas pēc kārtas Zevs sūta bez rimšanās lietu,
Tā, lai tas vērsim līdz nagam tik sniegots un arī ne mazāk,
490 Tad, lūk, var vēlīnais arājs kļūt agrīnam arājam līdzīgs.
Labi paturi sirdī to visu, lai neiet tev secen
Gaišais ziedoņa sākums, nedz arī tā lietainās dienas!
Kalēja kalvei ej garām un pilnajai sanāksmju telpai
Tobrīd, kad sākusies ziema un aukstums zemkopju ļaudis
495 Aizkavē darbā; tad cītīgais daudz ko var padarīt mājā.
Sargies, lai aukstajā ziemā tev neuzbrūk raizes un trūkums
Un lai ar kalseno roku nav jātausta tūkušās kājas!
Dažkārt bezdarba vīrs, kas lolojis cerības tukšas,
Pārtikas trūkuma spiests, sāk jaunu perināt sirdī.
500 Veltīgas cerības lolo palaikam tāds nabaga cilvēks,
Sanāksmju vietās kas sēž un nav iekrājis pārtiku mājās.
Kalpus tu brīdini savus, kaut būtu vēl vasaras vidus:
“Vasara nepastāv mūžam, un tāpēc sev uzceliet būdas!”
Mēnesis lēnaions kaitīgs, tā dienas ir bīstamas lopiem;
505 Sargies no tā un no atkalas bargās, kas nikni vīrs zemes

480 Tupēdams pļausi – tāpēc ka labības stiebrī būs īsi.

493 Kalēja kalvei ej garām – Grieki, kā liecina literatūras pieminekļi, brīvajā laikā labprāt pulcējušies amatnieku darbnīcās. Siltā kalve ziemā bija īpaši pievilcīga pulcēšanās vieta.

497 Tūkušās kājas – Domāta bada radīta tūska.

504 Lēnaions – vecāks gamēleona mēneša (janvāra otrā – februāra pirmā puse) nosaukums. Tā ir vienīgā vieta Hēsioda eposos, kur minēts konkrēts mēneša nosaukums.

Stindzina dzīvību katru ar Boreja pūtieniem straujām;

Brāž tas no Trākijas laukiem, kur zirgiem ir ganības treknas,
Jaukdams un bangodams jūru; rēc meži un zeme visapkārt.

Ozolu staltos ar lapotni kuplo un spēcīgās egles

510 Sagāž tas kalnāju aizās gar zemi, kas mirstīgos baro,
Uzbrukdams strauji; mežs neizskaitāmais auro visapkārt.
Drebinās plēsīgie zvēri un pasit asti starp kājām;

Tiesa, to āda ir klāta ar spalvu, bet tomēr tiem arī

Stindzīgais aukstums pūš cauri, kaut priekšā ir vilna jo bieza,
515 Vērsim it viegli vējš iziet caur ādu – šo nespēj tā sargāt.

Kazu garajai vilnai tas arī pūš cauri, bet aitām

Varenais Boreja spēks, kas tecēt pat vecam liek naski,
Nevar gan kaitēt, jo vilna tām augusi veselu gadu.

Arī caur ziedošas jaunavas ādu tas neizpūš cauri,

520 Tāpēc ka mēdz viņa allaž būt mājās pie mīlamās mātes,
Nezinot gluži nekā vēl par Zelta Kiprietes darbiem.

Maigā miesa ja mazgāta tīra, ar spīdīgo eļļu

Noziesta spoži, tā liekas uz dusu klusākā vietā

Aukstajās dienās, kad bezkaulu polips pats kāju grauž savu
525 Drūmajā bezuguns mītnē, kur neatspīd gaisma nemūžam.

Saule nerāda viņam pat ceļu, lai atrastu ēsmu;

Tā pret melnajām tautām, to zemēm un pilsētām tālām

Vēršas vispirms un hellēņiem visiem tik vēlāk nes gaismu.

Visi bezragu zvēri un ragainie dzīvnieki mežā

530 Salkdami šņirkstina zobus, pa mežainām gravām un aizām

Slēpjas kur kurais, jo prātā ikkatram tik vienīgi rūpes,

Kā lai krūmajā biežā vai kādā no dobumiem klintīs

Patverties varētu droši. Tad viņi ir pielidzināmi

Trīskāju ļaudīm, kam mugura lika un galva slīgst lejup;

535 Līdzīgi viņiem tie staigā un vairās no mirdzošā sniega.

506 Borejs – ziemelis.

507 Trākija – novads ziemeļos no Egejas jūras, atbilst mūsdienu Dienvidbulgārijai.

521 Zelta Kiprietes darbi – mīlestība un laulība.

534 Trīskāju ļaudis – sirmgalvji ar spieki (katram grieķim saprotams norādījums uz pazīstamo Sfinksas miklu; sk. arī paskaidrojumu "Teogonijas" 326. vārsmai). 134
135

- Tobrīd, dodu tev padomu, sargi tu miesu ar drēbēm –
Mēteli mīkstu un hitonu garu, kas sniedzas līdz zemei!
Retākos šķēros lai būtu tev ieausti biežāki audi;
Savu miesu ar tādu tu sedz, lai netrīc tev mati
Un lai uz ķermeņa tava tiem nebūtu jāceļas stāvu.
Kājās sien kurpes no vēša, kas nokauts ar spēcīgu roku,
Ērtas un pašūtas labi, no iekšas ar velteni segtas;
Pirmdzimto kazlēnu ādas, kad dienas jau nākušas aukstās,
Sašuj ar vēša cīpslām un uzmet uz muguras savas,
545 Sargādams sevi pret lietu! Liec galvai cepuri vīrsū,
Prasmīgi veltu no vilnas, lai lietū tev nemirktu ausis;
Salti ir rīti tai laikā, kad stindzina Boreja elpa.
Agri jau rītos pār zemi no zvaigžņotā debesu juma
Auglīgā migla krīt lejup uz turīgo saimnieku druvām,
550 Smēlusi ūdeni augšup no upēm, kas neizsīkst mūžam;
Pacelta augstu virs zemes ar brāzmainiem viesuļa vējiem,
Dažreiz tā nolist pret vakaru lietū, bet dažkārt to arī
Trāķijas Boreja elpa pa biežajiem mākoņiem dzenā.
Uznākot miglai, ar steigu beidz darbu un atgriezies mājā,
555 Iekām no debesīm tevi nav seguši mākoņi tumši;
Izliedēt vari tad ķermeni savu un samērcēt drēbes.
Vairies no tā! Šis mēnesis ziemu ir ļaunāks par visiem;
Ļauns tas ir ganāmiem lopiem un ļauns arī mirstīgiem ļaudīm.
Vēršiem šai laikā dod pusi no devas, bet cilvēkiem mazliet
560 Vairāk par to, jo naktis tad garās ir labākais palīgs.
Ievēro rūpīgi visu, kas sacīts! Līdz jaunajam gadam
Vienādo garumu dienām un naktīm, līdz atkal no jauna
Zeme, kas māte ir visiem, tev atnesīs dažādus augļus!
Tīklīdz kā sešdesmit dienas pēc ziemas saulgriežu laika
565 Pabeidzis Zevs, no pamales ceļas tad vakara krēslā

537 **Hitons** – apjots audekla vai vilnas auduma apakšterps ar vai bez piedurknēm.

541 **No vēša, kas nokauts ar spēcīgu roku** – Doma: no veselīga kauta vēša, nevis tāda, kas nobeidzies no slimības vai vecuma.

559–560 Vēršiem un cilvēkiem uztura deva samazināta tāpēc, ka tie šai laikā strādā mazāk vai vispār nestrādā.

562 **Vienādo garumu dienām un naktīm** – Hēsiods iesaka ziemā diennakts pusi izmantot miegam. Sal. 560.

- Arktūra zvaigzne un, atstājot svēto Okeāna straumi,
Pirmo reizi sāk mīrgot ar spožumu spilgtu jo spilgtu;
Bezdelīga, Pandiona meita, ar agrīno dziesmu
Seko tai tūdaļ un parādās ļaudīm, kad ziedonis nācis.
- 570** Vīnāju zarus tu apgriez pirms tās, tad labākais brīdis!
Bet, kad no zemes uz stādiem jau mājnesis gliemezis rāpjas,
Bēgdams no Plejādu saimes, par vēlu tad vinājus aprakt;
Vajag tad asināt sirpjus un modināt kalpus uz darbu.
- Vairies no ēnainām vietām un neguli, atautot gaismai,
575 Plaujāmā laikā, kad Hēlija stari tev dedzina miesu.
- Tolaik vajag jau steigties un zemes augļus vest mājā,
Celties agri no rīta, lai maizes tev būtu papildnam.
- Rītstundai trešdaļa pieder no veselās darbdienas darba;
Rītstunda veicina ceļu un arī veicina darbu;
- 580** Rītstunda izved uz ceļa, kad tikko kā aususi gaisma,
Cilvēkus daudzus un daudziem vērsiem liek jūgu uz kakla.
- Kad jau dadzis sāk ziedēt un skanīgā cikāde visur,
Sēdusies kokā, bez rimas sāk trīcināt tīkamo dziesmu,
Cītīgi kustinot spārnus jo spiedīgā vasaras tveicē,
- 585** Kazas tad sevišķi treknas un viņam vislabākā garša,
Sievās dedzīgi kaislas, bet gurdāki kļuvuši vīri,
Tāpēc ka Sīrija zvaigzne tiem kaltē galvu un ceļus,
Sausa kļūst āda aiz karstuma liela. Lai tev šajā laikā
- 590** Vieta zem ēnainas klints un vīns no Biblas pie rokas,
Kazu piens, ja kazas vairs nezīda, miežmaize rupja,
Mežzāli ēdušas telītes gaļa vēl arī un, beidzot,
Pirmdzimto kazlēnu gaļa. Tai virsū dzer tumšsārto vīnu,
Nosēdies ēnainā vietā, kad sirds tev ir spīrgusi ēdot.
- Seju tev tobrīd būs pagriezt pret vēso Zefira elpu
595 Un pret avotu dzidro, kas mūžīgā kustībā virmo.

566 Arktūrs (Lāča sargs) – zvaigzne Gana zvaigznājā.

568 Pandiona meita – Prokne, Atēnu mitiskā valdnieka Pandiona meita, Fokidas valdnieka Tēreja sieva. Kad Tērejs lika kaunā Proknes māsu Filomēlu un viņai tad nogrieza mēli, viņa svaiņa kauna darbu māsai darīja zināmu ar izšūta attēla palīdzību. Abas māsas atriebās, nogalinādamas Proknes un Tēreja dēlu Itiju un dodamas Tērejam ēst tā miesu. Kad Tērejs, to uzzinājis, gribēja māsas sodīt, Prokne tika pārvērsta par bezdelīgu, Filomēla – par lakstīgalu, Tērejs – par badadzeguzi.

572 Bēgdams no Plejādu saimes – t.i., no karstuma. Sk. arī paskaidrojumu 383. vārsmai.

574–575 Vairies.. – Nedrīkst domāt par atpūtu, un darbam jāiznanto agrās rīta stundas. Sk. tālāk 576–581.

584 Istenībā šis skaņas rodas no membrānas vibrācijas cikādes krūtīs.

589 Vīns no Biblas – Oriģināla ipašības vārds **bīblinos** vai **býblinos** (forma rokkrakstos svārstās) pieļauj dažādus minētā vīna šķirnes lokalizējumus.

594 Zefirs – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 379.–380. vārsmai.

lelej trīs daļas ūdens un vienu ceturto vīna!
Kalpiem pavēli saviem, lai Dēmetras svētītos graudus
Viņi sāk kult, kad Oriōns milzis no pamales ceļas,
Klajā un vējainā vietā uz blīveta apaļa klona.

600 Rūpīgi atmērī graudus un noglabā traukos, bet vēlāk,
Pārvedis iegūto ražu un krājumus salicis mājā,
Saderi algādzi kādu bez ģimenes; kalponi arī
Iesaku meklēt bez bērniem, ar zīdaini kalpone neder.

Suni audzini niknu un nežēlo barību viņam,
605 Citādi mantu tev atņems kāds vīrs, kas dienā mēdz gulēt.
Sienu un pelavas sagādā mājā, lai veselam gadam
Barības krājumu netrūkst ne vēšiem, ne mūļjiem; tad arī
Atpūtu dāvini kalpiem un vērsus jūdž vaļā no jūga.

Kad jau Oriōns cēlies un līdz ar Sīriju sniedzis
610 Debesu vidu, bet rožpirkste Ēosa Arktūrā veras,
Tad, Pers, ir pienācis laiks vākt visus ķekarus mājā!

Desmit dienas un desmit naktis liec saulē tiem stāvēt,
Piecas vēl paturi ēnā, bet sestajā dienā jau pildi
Traukos Dionīsa, liksmības devēja, velti! Kad vēlāk
615 Plejādu saime, tām Hiādes līdzī un Oriōns milzis
Slīdēs lejup uz rietu, tad, atceries, pienācis atkal
Aršanas laiks. Tā sadalīts gads ir nodērīgs zemei.

Bet, ja tev patīkas braukt pa vētraino jūru, tad zini –
Tobrīd, kad padzīs Oriōna spēks no debesu juma
620 Plejādu saimi un miglainā jūrā tās gremdēsies lejup,
Sacelsies dažādi vēji ar viesuļa brāzieniem straujiem,
Nedomā kuģus šai laikā vēl atstāt tumsajā jūrā!

Labāk tad strādā uz lauka un atceries to, ko tev saku:
Kuģi savu uz sauszemes izvelc, ar akmeņiem tūdaļ

625 Apliec visapkārt, lai būtu tas sargāts pret mitrajiem vējiem;

596 Maisamtraukā. Grieki parasti dzēra ar ūdeni sajauktu vīnu. Literatūrā saglabājušies arī citi norādījumi par maisījuma proporciju, piemēram, 2 daļas vīna un 3 daļas ūdens, 1 daļa vīna un 2 daļas ūdens.

598 Oriōns – zvaigznājs, kura uzlēšana pēc vasaras saulgriežiem vēsti negaisu un lietu. Grieku mitoloģijā Oriōns ir mednieks milzis, ko mīlēja rītausmas dieve Ēosa. Kad Oriōnu nogalināja Artemīda, viņš tika pārvērstas par zvaigznāju.

605 Vīrs, kas dienā mēdz gulēt – zaglis.

609–610 Kad jau Oriōns cēlies.. bet rožpirkste Ēosa Arktūrā veras – 18. septembrī.

614 Dionīss – sk. "Teogoniju", 940–942 un paskaidrojumu.

615 Hiādes – Lietus zvaigznes (no gr. **hýein** – lit) – septiņas zvaigznes Vēša zvaigznājā. Tās uzlec oktobrī, vēstijot lietu, un noriet novembrī. Mitoloģijā Hiādes ir nimfas – Atlanta meitas. Plejādu māsas, kas aiz bedām par bojā gājušo brālī labprātīgi šķirušās no dzīves un pārvērstas par zvaigznēm.

619–620 Kad padzīs Oriōna spēks no debesu juma Plejādu saimi – Oriōns seko aiz Plejādēm. Sk. arī paskaidrojumu 383. vārsmai.

- Izvelc arī tam tapu, lai Zeva lietū tas netrūd!
Visus derīgos rīkus pēc tam tu paglabā mājā,
Steidzīgā kuģa spārnus kad rūpīgi saritināsi.
Prasmīgi veidoto stūri tu pakar virs pavarda dūmiem;
Gaidi vēlīgu brīdi, kad varēsi taisīties ceļā!
- 630 Tad tikai steidzīgo kuģi tu aizvelc uz jūru un kravu
Sagādā tādu, lai, pārbraucot mājā, sev iegūtu peļņu,
Kā to, nevēģa Pers, mans tēvs un tavējais mēdza,
Braukdams ar kuģiem, jo kāroja tikt pie labākas dzīves.
- 635 Atbrauca kādreiz viņš arī uz šejieni melnajā kuģī,
Atstādams aiolu Kīmi, pa jūras tālajiem ceļiem;
Ne jau no laimes viņš bēga, no rocības, bagātas dzīves,
Bet gan no trūkuma skarba, ko Zevtēvs cilvēkiem sūta.
Tuvu pie Helikona viņš apmetās drūmajā Askrā,
640 Ziemu tur slikti un vasaru grūti, nekad tur nav īabi.
Iegaumē cieši, mans Pers, cik svarīgi darbu ikvienu
Padarīt īstajā brīdī, it sevišķi – braucot pa jūru!
Slavē mazāku kuģi, bet preces gan lielākā iekrauj!
Būs tev lielāka krava, nāks lielāka peļņa pie peļņas,
645 Ja tik tev neuzbruks vēji ar viesuļa brāzieniem straujiem.
Negudro prātu ja tirdzniecībai tu gribēsi pievērst,
Lai no trūkuma glābtos un vairītos nejaukā bada,
Tad es tev rādīšu ceļus, kas jāzina daudzšalku jūrā,
Kaut arī pašam maz jēgas par kuģošanu un kuģiem.
- 650 Plašajā jūrā ar kuģi nekad vēl es neesmu braucis,
Reiz tik uz Eibojas salu no Aulīdas ostas, kur kādreiz
Ahaji pārlaida vētras, kad veda no Hellādas svētās
Varenu kareivju spēku uz Troju, uz daiļavu zemi.
Turp es uz Halkīdu devos, uz gudrā Amfidamanta
655 Piemiņas spēlēm, kur viņa raženie dēli jau iepriekš

628 Kuģa spārnus – buras.

633–640 Dzejnieka biogrāfijas izziņāšanai svarīgas vārsmas.

636 Aiolu Kīme – pilsēta Aiolidā, Mazāzijas rietumu piekrastē.

639 Helikons – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 2. vārsmai.

651–659 Arī šis vārsmas sniedz svarīgas ziņas par dzejnieka biogrāfiju. Uz tām arī pamatojas leģenda par Hēsioda tikšanos ar Homēru un viņa uzvaru pār to rapsodu sacensībā. Hēsiodam piedēvēto trijkāji Pausanijs redzējis Mūzu svētnīcā Helikonā (sk. pēcvārdā, 148. lpp.). 659. vārsma Hēsiods atsaucas uz savu stāstījumu "Teogonijā" (1–115) par to, ka pie viņa ieradusās Mūzas un viņu iesvētījušas par dzejnieku. **Eiboja** – liela sala pie Vidusgriekijas austrumu piekrastes. To no kontinenta šķir Eiripa šaurums, kura šaurākā vieta ir starp Halkīdu Eiboja un Aulīdu kontinentā. **No Aulīdas ostas, kur**

- Sacīkstēm izsludināja daudz balvu. Tev saku – patiešām,
Uzvarējis ar dziesmu, tur osaino trijkāji guvu.
Mūzām Helikonietēm šo trijkāji noliku veltei,
Kur tās pirmoreiz dziedāt man mācīja skanīgas dziesmas.
- 660 Tad nu tu redzi, cik liela man jēga par daudzragu kuģiem!
Tomēr tev pavēstīt gribu es Aigīdas nesēja prātu –
Mūzas taču man skandināt lika jo brīnišķas dziesmas.
Kad jau piedesmit dienas pēc saulgriežu laika ir apkārt,
Tad līdz vasaras beigām – šai laikā māc cilvēkus gurdums –
665 Ļaudīm braukšanai jūrā ir labākais brīdis; ne kuģis
Neies bojā, ne cilvēki jūrā tev nedabūs galu,
Ja vien zemdimdis Poseidons kādam nav gribējis iepriekš
Nīcību lemt vai Krona dēls Zevs, pats mūžīgo valdnieks:
Viņi abi var mirstīgiem piešķirt gan laimi, gan postu.
670 Debesis tobrīd ir dzidras un droša braukšana jūrā.
Steidzīgo kuģi tad mierīgu prātu, to uzticot vējiem,
Aizvelc uz jūru un rūpīgi piekrauj ar dažādām precēm.
Taču atpakaļ steidzies uz māju, cik ātri vien vari, –
Nedomā gaidīt ne jauniņo vīnu, ne vēlino lietu,
675 Nedz arī, kamēr nāk ziema un Nots ar neganto elpu;
Jūru tas sabango nikni, un Zeva rudenīgs lietus
Aumajām gāžas ar viņu, tā padarot nedrošus viļņus.
Cītādi ceļot pa jūru mēdz cilvēki ziedoņa laikā.
Tikko kā cilvēku acīm jau parādās pirmoreiz lapas
680 Viņkoka augšējos zaros tik lielas, cik nospiedums vārnas
Pēdai ir smiltis, tad ļaudīm jau iespējams doties pa jūru –
Arī ziedonis piemērots tam. To nevaru tomēr
Atzīt par labu, jo tāda steiga nav tīkama sirdij –
Bīstama tā; patiešām tad grūti no nelaimes glābties.
685 Tomēr negudru prātu tā cilvēki dara patlaban;

kādreiz ahaji pārļaida vētras – Aulidā pulcējās apvienotais grieķu karaspēks pirms došanas uz Troju. Pazīstamākajā teiksmas variantā grieķi Aulidā nepārļaida vētras, kā vēsti Hēsiods, bet viņus ostā aizkavēja Artemīdas uzstūmits bezvējš, kura dēļ grieķu karaspēka virspavēlniekam Agamemnonam, kas bija izraisījis Artemīdas dusmas, bija jāziedo dievei meita Ifigenija. **Amfidamants**, Halkīdas valdnieks, bija kritis karā pret otru svarīgāko Eībojas pilsētu Eretriju. Halkīda un Eretrija 8.–7. gs. pr. Kr. bija nozīmīgi tirdzniecības centri.

- Manta par dvēseli kļūst šais laikos mirstīgiem ļaudīm.
 Drausmīgi vilņos ir mirt! Liec vērā tu padomus manus,
 To, ko tagad tev saku, tu apdomā labi ar prātu:
 Nesaliec dobajos kuģos tu visu mantību savu,
690 Lielāko daļu sev paturi mājā, bet mazāko iekrauj!
 Bīstami bangainā jūrā ir pakļauties dažādām likstām,
 Bīstami piekraut ratus ar kravu, kas pārlietu smaga;
 Salūzt var gabalos ass un bojā iet vedamā prece.
 Ievēro pareizo mēru – aizvien un visur tas noder!
695 Pārved mājā sev sievu, kad pienāk tev brieduma gadi –
 Kad tev līdz trīsdesmit gadiem nav palicis ilgi ko gaidīt,
 Taču tos nepārkāp tālu – šie laulībai labākie gadi.
 Četrus gadus lai sievietē zied, bet piektajā precas.
 Jaunavu ņem sev par sievu – tai tikumu iemācīt labāk.
700 Laulībai izraugies tādu, kas netālu kaimiņos dzīvo!
 Apskaties labi, lai izpriecai citiem tu neapņem sievu!
 Nespēj sev vīrietis iegūt neko, kas par teicamu sievu
 Labāks vēl būtu. Vislielākais ļaunums ir nekrietna sieva,
 Gardumu kāra, kas vīru, kaut arī tam netrūktu spēka,
705 Svilina gluži bez uguns un priekšlaikus padara vecu.
 Modināt sargies pret sevi tu mūžīgi laimīgo dusmas:
 Neturi draugu nevienu par līdzīgu īstajam brālim;
 Ja tu tomēr to dari, tad pirmais tam nedari ļaunu!
 Sargies no meliem, kaut tikai pa jokam! Ja sāktu kāds tevi
710 Apvainot pirmais ar vārdiem vai arī ar darbiem, tad tūdaļ,
 Pieminot to, šim atmaksā divkārt. Ja tomēr no jauna
 Draudzību gribēs viņš sākt un vēlēties izlīgt ar tevi,
 Pieņem to atkal! Nav krietns tas vīrs, kas citu pēc cita
 Draugus sev maina. Ar tavām domām lai saskaņā seja.
715 Neesi viesmīlīgs pārāk, nedz neviesmīlīgs pavisam;

698 Dzimumbriedums grieķietēm iestājas divpadsmit vai trīspadsmit gadu vecumā. Dzejnieks tāpat uzskata par sievietes optimālo vecumu laulībai 17–18 gadus. Sal. Terencija pēc Menandra lugas sarakstīto komēdiju "Ei-nuhs", 319, kur sešpadsmit gadu vecums sievietei dēvēts par pašu plaukumu.

707 Rūgtā pieredze ar Persu tomēr nav novedusi pie principiāli negatīvas attieksmes pret brāļiem.

Bīsties par neliešu draugu un krietno pēlēju saukties!
Trūkumu nelaiimes pilno, kas sirdi kremt mirstīgiem ļaudīm,
Nepārmet kādam, jo sūta to mūžīgi laimīgie dievi!
Skopāka runa arvien ir ļaudīm vislielākais labums.
720 Tīkams tu būsi ikvienam, ja vārdos mērenāks būsi.
Citus ja pelsi, par sevi drīz dzirdēsi ļaunākas runas.
Nevairies īgni no daudzviesu dzīrēm, kas notiek par kopā
Samestu naudu; tad līksme jo liela, bet tēriņš tik niecīgs.

725 Neziēdo rītaismā agri, ja rokas nav mazgātas tīras,
Dzirkstošo vīnu ne Zevam, ne pārējiem mūžīgiem dieviem;
Tevi tad nedzirdēs viņi un noraidīs lūgšanas tavas.
Nenolaid ūdeni stāvu, ja pagriezies esi pret sauli,
Bet gan pēc saules rieta un pirms tā ir lēkusi atkal,
Taču ne pilnīgi kails, jo naktis mūžīgiem pieder;
730 Nedari arī to iedams uz paša ceļa, nedz ārpus!

Dievbijīgs cilvēks un audzināts labi to sēdēdams dara
Vai arī nostājies cieši pie stiprceltā pagalma žoga.
Ja tev ar sēklu ir aptraipīts kaunums, to nerādi tobrīd
Mājā pie pavarda uguns; no tā tu rūpīgi vairies!
735 Atgriezies atpakaļ mājā no nelaiimes paudējām bērēm,
Nerādi pēctečus savus, bet nācis no mūžīgo dzīrēm!

Nebrien pāri nekad pār mūžam plūstošām upēm,
740 Kamēr tu nepielūdz dievu, kad veries krāšņajā straumē,
Rokas mazgājies tīras ar jauki mirdzošo valgmi!
Ja nu kāds, brizdams pa upi, aiz ļaunuma nemazgā rokas,
Dievi pret tādu vērs sodu, tam nopakaļ ciešanas sūta.
Bagātās mūžīgo dzīrēs nekad no pieczaru plaukstas
Sauso neklājas atgriezt no zaļā ar mirdzošo dzelzi.

745 Tīkmēr uz maisāmā trauka tu neliec smeļamo kausu,
Kamēr vēl turpinās mielasts, – ko ļaunu šī zīme tev rāda.

724–730 Šo ieteikumu neievērošana būtu necieņa pret dievībām. Rituālā roku mazgāšana pieminēta arī "Iliādā", I, 449, un XVI, 230.

731–732 Hēsioda ieteikuma pamatā, šķiet, ir doma, ka pēc iespējas vajadzētu dzimumorgānus slēpt no citu skatiņiem. Paradumu nolaist ūdeni tupus Hēródots (II, 35) piedēvē ēģiptiešiem, piebilstot, ka ēģiptieši to dara stāvus.

736 No mūžīgo dzīrēm – no dieviem veltītu svētku mielasta.

738 Kamēr tu nepielūdz dievu – t. i., attiecīgās upes dievu.

743 Sauso.. atgriezt no zaļā – nagu no miesas (pirksta).

- Ja tu kur pasācis māju, tad noved to arī līdz galam,
 Citādi, sēžot uz tās, tev plāpīgā vārna ķērks skali.
 Nesmel, lai ēstu vai mazgātu rokas, no katla, no kura
 Nav vēl ziedojušs nests, par to tev sodība sekos!
- 750** Nelic uz priekšmeta nekustināma – tas tiešām nav labi –
 Bērnu, kam divpadsmit dienu, – tas vīram ņem vīrišķu spēku,
 Arī ne divpadsmit mēnešus vecu – tas arī nav labāk.
 Nemazgā sevi ar ūdeni tādu, kur sievietē miesu
 Radusi skalot, jo arī par to tev sodība smaga,
 Radusi skalot, jo arī par to tev sodība smaga,
755 Ilgstoša sekos. Ja kādreiz tu degošu upuri redzi,
 Nenievā noslēpumaino – dievs arī to atmaksās kādreiz!
 Nenolaid ūdeni upē tai vietā, kur ietek tā jūrā,
 Arī avotos ne – no tā tu it sevišķi vairies!
 Vēderu tāpat tur atvieglot sargies – tas arī ir peļams.
- 760** Dari, kā lieku, un vairies no cilvēku neslavas ļaunās.
 Nelāga slava mums nemanot pienāk; to iemantot viegli,
 Taču grūti ir nest un grūti arī to nolikt.
 Neiznīkst neslava ļaunā nekad bez pēdām, jo ļaudis
 Neslavu izplata tālāk – par dievieti taču to dēvē.
- 765** Rūpīgi ievēro dienas, mums Zevtēva dotās, pēc kārtas,
 Iemāci arī to kalpiem! Trīsdesmitā mēneša diena
 Labākā pārraudzīt darbus un arī vēl pārtiku dalīt.
 Šādas dienas no Zeva, kas padomu zina it visur,
 Lai tās ievēro ļaudis, ja vien to būtību izprot:
770 Mēnesī pirmā un ceturta diena, vēl septīta svēta –
 Lēto tad dzemdēja Foibu, kas zelta zobenu nēsā.
 Astotā, devītā arī ir divas īpašas dienas
 Augoša mēness laikā, kad mirstīgiem sekmējas darbi.
 Vienpadsmitā un divpadsmitā ir veiksmīgas abas;
775 Tad vai nu cērpamas aitas, vai vācamī tīkamie augļi;

747 **Tev plāpīgā vārna ķērks skali** – t.i., zobosies. Sal. latviešu "te jāsmējas kakiem" vai krievu "куркам на свех". Vārna, domājams, te nav minēta kā ne-
 laimi vēstītais putns.

756 **Nenievā noslēpumaino** – ja gadās būt klāt rituālā par godu pašam
 nezināmai dievībai, nedrīkst par to izteikties nievīgi, jo tas aizvainotu gan
 šo dievību, gan cilvēkus, kas to pielūdz.

758 Avoti ir nimfu mājoklis.

764 **Par dievieti taču to dēvē** – Arī bauma, (laba vai slikta) slava (gr. **phēme**)
 kā personificējums ir dievība.

765 Eposa nobeiguma posms veltīts "dienām". Mūsdienu filologi ne vienmēr
 spēj izskaidrot tajā dotos norādījumus, kuriem pamatā ir mums nezināmi
 kulta momenti vai ticējumi. Dzejnieks dienu apzīmēšanai lielākoties
 izmanto trīsdesmit dienu mēneša iedalījumu dekādēs, bet reizumis skaita
 dienas pēc kārtas – no pirmās līdz trīsdesmitajai vai pēc augoša vai dilstoša
 mēness.

771 **Foibis, Lēto** – sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 11.–20. vārsmai.

- Divpadsmitā par vienpadsmito ir labāka daudzkārt;
Zirneklis, laizdamies augstu, šai dienā vērpj vērpjenu savu
Vasaras laikā un arī skudra sev krājumus taisa.
Sieva šai dienā lai audeklu liek un stājas pie darba.
Trīspadsmitajā, ja mēness ir augošs, no sēšanas darba
Vairies pavisam, bet dēstāmiem stādiem tā lieliska diena.
Vidējās dekādes sestā it sevišķi kaitīga stādiem,
Zēnu lai dzemdētu – laba, bet meitenēm nelaimi vēstī,
Vai nu pasaulē nākot, vai laulībā stājoties vēlāk.
785 Pirmās dekādes sestā nav meitenes dzimšanai laba,
Taču šai dienā var aunos un kazlēnus sekmīgi rāmīt;
Aploka ceļšanai arī ir labvēlīga šī diena,
Tāpat vīrietim piedzimt, bet labprāt tāds izzobos citus,
Mānīsies, glaimīgi runās un slepu apzvērēs mīlu.
790 Mēneša astotā dienā ir kuili un maujošu vērsi
Derīgi rūnīt, bet divpadsmitajā griez cītīgos mūļus.
Divdesmitajā, tai mēnesī, kurā ir garākās dienas,
Radi tu vīru – tāds izaugs gudrs un sevišķi manīgs.
Desmitā vēlīga zēnam, bet ceturta dekādē otrā
795 Meitenei laba; tad viegli var aitas un aszobu suņus,
Ragainos greizkāju vērsus un mūļus, cītīgos darbā,
Piejaucēt, uzliekot roku. Bet ceturtais rūpīgi sargies,
Mēnesim dilstot un mēnesim augot; tad vairi no sevis
Skumjas, kas sirdi tev grauž; šī diena ir sevišķi svēta!
800 Mēneša ceturta dienā uz māju atved sev sievu,
Prasījis padomu putniem, kas labākie nolūkam šādam.
Vairies no piektajām dienām – tās ļaunas un postīgas visas;
Piektajā dienā, kā stāsta, Erīnijas kalpojot Horkam,
Zvēresta lauzēju sodam ko Erīda laidusi gaismā.
805 Vidējās dekādes septītā dienā tu Dēmetras graudus

792–793 Mēneša divdesmitās dienas pozitīvajam pieminējumam var rast zināmu atbilstību babiloniēšu kultā: 20 bija saules dievam Šamašam svēts skaitlis. Mēneša 20. dienā svinēja Šamaša svētkus.

801 Zilēšana pēc putnu izturēšanās (lidojuma, balsis u.c.) bieži appliecināta jau Homēra eposos. Kā uzticamāko putnu zilēšanai precoties Ailiāns (ap 200. g. pēc Kr.) min vārnu.

803–804 **Erīnijas** – atriebes dieves. **Horkam.. ko Erīda laidusi gaismā** – sal. "Teogoniju", 226–232.

Vēti uz apaļā klona, jo rūpīgi veicdams šo darbu!
Remesis ceļamam namam šai dienā lai sagādā baļķus,
Kuģiem – daudz dažādu koku, kas derīgi nolūkam šādam.

Taču būvēt sāk vārigos kuģus gan ceturta dienā!
Devīta vidējās dekādes diena pret vakaru laba;
Pirmajā dekādē devīta diena nav kaitīga ļaudīm;
Stādiem tā sevišķi laba, bet zēnam un meitenei arī
Teicama dzimšanas diena, nekad tā visnotaļ nav ļauna.

Zina tik daži, ka dekādē trešā ir devīta laba

815 Iesākt vīna mucu vai uzlikt jūgu uz kakla

Vēršiem un mūļiem vai ātrkāju zirgiem, un laba tā arī
Aizvilkt steidzīgo daudzsolu kuģi uz mirdzošo jūru.

Taču gan maz mums ir tādu, kas patiesi pazīst šo dienu.

Ceturta mucu rauj valā: tā svētākā diena no visām

820 Dekādē otrā. Tik nedaudzi zina, cik teicama būt mēdz

Divdesmitā, it sevišķi rītā, pret vakaru – mazāk.

Visas šīs dienas par svētību lielu ir mirstīgiem ļaudīm,

Pārējās visas bez nozīmes kādas, neko tās mums nenes.

Slavē cits šo, cits savukārt citu, bet maz tik ko zina.

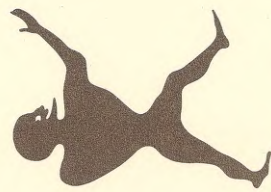
825 Citreiz kā pamāte diena, bet citreiz kā īstena māte.

Laimīgs un bagāts starp mirstīgiem tas, kas zina to visu,

Cītīgi strādā un neļūtas vainīgs pret mūžīgiem dieviem,

Spārnoto laišanas vēro un vairās no nekrietniem darbiem.

HĒSIODS – EIROPAS LITERATŪRAS SĀKOTNE

Hēsioda "Teogonija" un "Darbi un dienas" ir ne vien vecākie līdz mūsu laikiem saglabājušies pašā Grieķijā radušies grieķu episkie sacerējumi, bet arī vecākie literatūras pieminekļi Eiropā. Pēc mūsdienu filoloģijā pārsvaru guvušā, ar vispārīgu argumentāciju pārliecinošā atzinuma, Ionijs, grieķu kolonizētajā Mazāzijas rietumkrasta novadā, radušās "Iliāda" un "Odiseja" ir vecākas par Hēsioda eposiem. Saskaņā ar šo atzinumu un "divu Homēru" koncepciju, t.i., visai ticamo pieņēmumu, ka katram eposam bijis savs autors, savs "Homērs" (senajā pasaulē ticēja, ka abiem eposiem ir viens autors, un uzskatīja, ka Homērs "Iliādu" sacerējis jaunībā, bet "Odiseju" – vecumdienās), "Iliāda" attiecināma uz 8. gs. sākumu pr. Kr., "Odiseja" – uz 8. gs. beigām, bet Hēsioda sacerējumi – uz 8.–7. gs. miju vai pat 7. gs. pirmo pusī. Līdz ar to mūsdienu zinātne noraida "vēstures tēva" Hērōdota (ap 484.–425. g. pr. Kr.) apgalvojumu, ka Homērs un Hēsiods dzīvojuši 400 gadu pirms viņa (II, 53). Taču zinātnieku viedokļos joprojām nav pilnīgas vienprātības ne par Hēsioda dzīves laiku, ne par Hēsioda un Homēra relatīvo hronoloģiju. Daži no viņiem, to vidū vācu filologi U. Vilamovics-Mellendorfs un F. Dornzeifs, uzskata, ka Hēsioda sacerējumi ir vecāki, vismaz vecāki par "Odiseju".

Atšķirībā no Homēra (resp. Homēriem), par kuru (kuriem) mums it nekas nav zināms, par Hēsiodu mūsu rīcībā ir paša dzejnieka sniegtās biogrāfiskās ziņas, kas gan ir skopas, taču kopā ar viņa sacerējumos, pirmām kārtām – eposā "Darbi un dienas", izklāstītajām domām sniedz visai skaidru ieskatu par autora personību.

Kādus biogrāfiskos faktus par sevi mums dara zināms Hēsiods?

Viņa tēvs, trūkuma spiests, no aioliēšu Kīmes pilsētas Mazāzijā pa jūru ieradies Boiotijā – domājams, repatriēries, pievilies savās cerībās uz labāku dzīvi Mazāzijā. Viņš apmeties netālu no Helikona kalna gaužām nepievilcīgā ciemā – Askrā, par kura klimatu Hēsiods saka:

Ziemu tur slīkti un vasaru grūti, nekad tur nav labi.

(*"Darbi un dienas"*, 640)

Hēsiods (kas "Teogonijas" ievadā, 22. vārsnā, pats nosauc savu vārdu) un viņa brālis Perss no tēva mantojuši zemi, taču brālis, piekukuļojis tiesnešus – "valdniekus dāvanu kāros" ("Darbi un dienas", 38 un citur), viņam daļu mantojuma atņēmis, bet sava slinkuma un vieglprātības dēļ tomēr nonācis trūcumā. Hēsiods bijis gan zemkopis, gan rapsods. Ar lepnumu viņš stāsta, ka Amfidamanta, karā krita Halkīdas valdnieka, piemiņas spēlēs uzvarējis rapsodu sacensībā un par balvu iegūto trijkāji ziedojis Mūzām to svētnīcā Helikonā ("Darbi un dienas", 654–657). Grieķu rakstnieks Pausanījs (2. gs. pēc Kr.) savā "Grieķijas aprakstā", IX, 31. a, 3, stāsta, ka "Helikonā [t. i., turienes Mūzu tempļi] citu trijkāju starpā atrodas arī kāds ļoti vecs, kuru Eiripā [t. i., Halkīdas pilsētā pie Eiripa jūras šauruma] esot saņēmis Hēsiods par uzvaru dziesmā".

Uz Hēsioda autobiogrāfisko stāstījumu par uzvaru rapsodu sacensībā Halkīdā pamatojas leģenda par to, ka viņš tur pārspējis pašu Homēru. Sacensības pēdējā posmā Panēds, Amfidamanta brālis, abus dzejniekus aicinājis celt priekšā "pašu skaistāko no viņu dzejojumiem", un Homērs nodeklamējis spilgtās vārsmas par kauju pie kuģiem ("Iliāda", XIII, 126–135, 339–344), Hēsiods – pamācības ražas

novākšanai un sējai ("Darbi un dienas", 383–392). Kaut gan klātesošā tauta aicinājusi valdnieku par uzvarētāju pasludināt Homēru, Panēds priekšroku tomēr devis Hēsiodam, sacīdams, ka esot taisnīgi uzvaru piešķirt dzejniekam, kas apdziedot lauku darbus un mieru, nevis tam, kas vēstījot par kariem un slepkavošanu. Leģendārā Panēda spriedums atbalsojas – saprotams, citādā vērtējuma aspektā – Ailiāna (ap. 200. g. pēc Kr.) "Vēstures raibumos" (III, 19) atstāstītajā Spartas valdnieka Kleomena (ap 6.–5. gs. miju pr. Kr.) izteikumā, ka Homērs esot lakedaimoniešu dzejnieks, jo mācot karot, Hēsiods – helotu (spartiešu pakļauto beztiesīgo Lakonijsas pirmiedzīvotāju) dzejnieks, jo mācot apstrādāt zemi. Ailiāna atstāstītais Kleomena izteikums liecina par to, ka Homērs un Hēsiods senatne sastatīti ne tikai tendenciozas iztēles veidotos nostāstos, bet ka šāds sastatījums vispār raksturīgs seno grieķu uztverei par viņu vecākajiem un izcilākajiem episkajiem dzejniekiem. Abi dzejnieki vienā laidā minēti līdzās, abi tikuši bieži citēti, abu dzejnieku sacerējumi bijuši zināmā mērā kanonizēta mācību viela skolās. Un, tāpat kā septiņas grieķu pilsētas pasludināja sevi par Homēra dzimteni, vairākas pilsētas pretendēja arī uz godu būt par dižā askrieša mistīgo atlieku glabātājām, to vidū Orhomena Boiotijā, kur Hēsioda piņši esot tikuši apglabāti pilsētas laukumā līdzās tās hērōjam Minijam (šo versiju min arī Aristotelis).

Viena no klasiskās filoloģijas fundamentālajām problēmām, kas jau gadsimtiem nodarbina zinātnisko domu, ir tā saucamais Homēra jautājums – ar "Iliādas" un "Odisejas" rašanos saistītais problēmu komplekss. Lai arī speciālajā literatūrā nav ieviesies analogs termins – "Hēsioda jautājums", tāds jautājums, tāda problēma tomēr pastāv, turklāt ne mazāk aktuālā formā. Neatrisinātu un, domājams, līdz galam arī neatrisināmu ar Hēsioda daiļradi saistīto problēmu loks ir ļoti plašs. Jau iepriekš redzējam, ka visos laikos pastāvējušas lielas domstarpības par Hēsioda dzīves laiku un par Homēra un Hēsioda relatīvo hronoloģiju. Taču daudz būtiskākas ir domstarpības par to, kuri saglabājušies un nesaglabājušies respektīvi tikai nelielos fragmentos saglabājušies ar Hēsioda vārdu saistītie episkie sacerējumi atzīstami par paša Hēsioda darbiem. Līdzās "Teogonijai" un "Darbiem un dienām" rokkrastos vēl pilnībā saglabāties neliels (480 vārsnu) episkais sacerējums "Hērakla vairogs", kurā mītiskā varoņa vairoga apraksts veidots pēc Ahilleja vairoga attēlojuma "Iliādas" XVIII grāmatā (478–608). Pēc filologu vienprātīgā atzinuma, šis sacerējums, kaut gan tas valodas un stila ziņā tuvs Hēsiodam, tomēr atzīstams nevis par paša Hēsioda, bet gan par kāda viņa sekotāja darbu. Līdz ar to varam pieņemt, ka Bototijā pastāvējusi rapsodu skola, kas kopusi un nākamajām rapsodu paaudzēm nodevusi tālāk episkās dzejas tradīcijas.

Citi sacerējumi, kas bija pazīstami senatnē un tika piedēvēti Hēsiodam (līdzīgi tam, kā Homēram bez "Iliādas" un "Odisejas" tika piedēvēta vesela virkne citu episku sacerējumu), bija "Melampodija" (pareģa Melampoda slavinājums), "Peiritoja nokāpšana mirušo valstībā" (Peiritojs – leģendārais lapītu valdnieks, kas ar savu draugu Tēseju nokāpa Aidā, lai nolaupītu mirušo valstības valdnieka sievu Persefoni), "Ornitomantija" (pamācība zīlēšanai pēc putniem), "Astroloģija", "Heirona pamācības" (Heirons – gudrais kentauris, Ahilleja un citu grieķu varoņu skolo-tājs). Taču pats svarīgākais no tiem ir senatnē ļoti populārais "Sieviešu katalogs", kas ietvēra sistematizētas ziņas un vēstījumus par mirstīgajām sievietēm, kuras,

būdamas dievu iemīļotās, devušas dzīvību vāroniem – grieķu dižcilīgtigo dzimtu ciltstēviem. "Sieviešu katalogam" ir arī cits nosaukums – "Ehojas". Šis nosaukums saistīts ar to, ka ikviens jaunais, citai sievietei veltītais vēstījuma posms sācies vārdiem *ē hoiē* – "vai tā, kas...". Priekšstatu par "Ehojām" sniedz iepriekš minētā "Hērakla vairoga" ievaddaļa (1–56) saglabājies stāsts par Hērakla māti Alkmēni ("Vai arī tā, kas atstāja mājas un dzimtenes zemi..."). Iāztīmē, ka speciālajā literatūrā pārstāvēts arī uzskats, ka "Sieviešu katalogs" un "Ehojas" ir dažādi, taču ļoti līdzīga rakstura sacerējumi.

"Sieviešu katalogs" bija ļoti bagāts grieķu mītu un teiksmu krājums. Senātnes grieķi bija pārliecināti, ka tas visa pilnībā ir Hēsioda darbs, taču mūsdienu zinātnieki ir citādos ieskatos, uzskatīdami, ka tas vai nu radies pēc Hēsioda (ka "Teogonijas" turpinājums), vai arī tādējādi, ka paša Hēsioda sacerēts kodols vēlāk ticis paplašināts līdz senātnē zināmajam apjomam.

Pat par pašu "Teogoniju" reizumis izteiktas šaubas, vai tas ir Hēsioda darbs. Antikajā pasaulē, tiesa, "Teogonija" vienmēr minēta un citēta kā Hēsioda sacerējums, un šaubas šai ziņā neizsaka ne Aristotelis, ne autoritatīvākie Aleksandrijā filologi. Jo vairāk pārsteidz Pausanija piezīme, ka boītieši par vienīgo Hēsioda darbu uzskatītu eposu "Darbi un dienas" (IX, 31., 4). Spriežot pēc dažiem šā gandrīz veselu gadu tūkstoti pēc Hēsioda dzīvojušā rakstnieka izteikumiem ("Lai, kam tik, "Teogoniju" uzskata par istu...", IX, 35., 5; "Daži, kas "Teogoniju" uzskata par Hēsioda darbu...", VIII, 18., 1, u.c.), acīmredzot arī pats Pausanijs, diemžēl šo viedokli ne pamatojams, neuzskata Hēsiodu par "Teogonijas" autoru. Arī jaunajos laikos vairākkārt izteiktas domas, ka "Teogonija" un "Darbi un dienas" nav viena un tā paša dzejnieka sacerējumi. Taču, pēc mūsdienu filoloģijā dominējošā atzinuma, abi eposi uzskatāmi par askrieša Hēsioda darbiem, no kuriem "Teogonija" sacerēta pirmā.

Tomēr visvairāk šķēpu laužts ap pašu abu eposu tekstu, kas patiešām vai ik uz sola rada nopietnas interpretācijas grūtības. Antikajā literatūrā diezin vai ir vēl citi darbi, par kuriem filoloģiskā doma būtu tik ļoti nopūlējusies pierādīt diametrāli atšķirīgus viedokļus gan par eposu vienota plāna problēmu, gan par veselu epizožu vai atsevišķu vārsmu istumu. Lai minam tikai dažus piemērus. Par "nehēsiodisku" savā laikā pasludināts gan "Teogonijas" ievads ar autora vēstījumu par to, kā Mūzas viņu iesvētījušas par dzejnieku, un Mūzu slavinājumu (1–115), gan Tartara apraksts (807–819), gan Tīfoeja epizode (820–868), gan viss "Darbu un dienu" "dienu" posms (765–825). Skaidrības labad jāatzīmē, ka "dienu" pieminējums eposa tradicionālajā nosaukumā nav uzskatāms par argumentu "dienu" posma istuma labā, jo nosaukums neapšaubāmi nav paša autora dots, bet radies daudz vēlāk. Pretrunīgās un grūti interpretējamās vietas izdevēji parasti vai nu "laboja", vai atzina par "neistām" un svītvoja.

Pamazām tomēr pārsvaru guvis un, galvenais, arī ticis pārliecināši argumentēts viedoklis, ka abu eposu pamatā ir noteikts plāns un ka tie nav tikai asociatīvi radušies atsevišķu epizožu virknējumi, kā apgalvojuši daži komentatori, ka eposos izdalīt eventuālus vecākus un jaunākus slāņus – t.i., paša Hēsioda sacerētos posmus un vēlākos papildinājumus – ir neatrisināms uzdevums un ka teksta izpratnes grūtības nav pārvaramas ar "labojumiem" un svītrojumiem, bet gan ar pacietīgu teksta interpretāciju. Tam arī lielākoties veltītas Hēsioda mūsdienu pētnieku pūles.

Līdz mūsdienām nonākušajā Hēsioda sacerējumu tekstā neapšaubāmi ir ne viens vien rapsodu respraudums vai pārveidojums. No tā nebija pasargāts neviens arhaiskā perioda episks sacerējums. Taču ar šo apstākli vien nav izskaidrojami visi tekstā sastopamie negludumi un pretrunas. Dzejnieks izmantojis milzīgu, ļoti nevienlīdzīgu dažāda vecuma un dažādas izcelsmes mitoloģijas un folkloras vielu, ko ne vienmēr saliedējis tā, lai nebūtu manāmas nekādas "šuves" un lai nepaliktu arī zināmas pretrunas. Taču dažādas pretrunas tāpat novērojamas ne vien Homēra eposos (piemēram, "Iliādas" V grāmatā kritušaīs paflagoniešu valdnieks Pilaimens atkal parādās dzivs XIII grāmatā), bet arī jauno laiku rakstnieku darbos (piemēram, Servantesa "Donā Kihotā", Šillera "Donā Karlosā", Gogoļa "Mirušajās dvēselēs"). Tāpēc atstāsim šādu Hēsioda darbos sastopamo parādību interpretāciju zinātnieku kompetencei un atcerēsimies, ka teksts, kas ir mūsdienu lasītāju rīcībā, ir tas pats, ko lasīja senās pasaules cilvēks – to pierāda daudz citējumu antikajā literatūrā – un ko viņš tik augstu vērtēja. Lai šis konstatējums mums palīdz samierināties ar vienu otru negludumu un neskaidribu un ļauties cerībai, ka filoloģiska interpretējama doma šādus trūkumus laika gaitā pratis mazināt vai pat noverst. Šajā jomā paveikts jau ir daudz.

Visai ticams, ka jau pirms Hēsioda pastāvējuši grieķu kosmogoniski sacerējumi, taču pirmais saglabājies, turklāt pats nozīmīgākais šāda rakstura darbs ir Hēsioda "Teogonija". No dažāda vecuma mītu klāsta, kas pauda gan visiem grieķiem kopīgs, gan tikai atsevišķām ciltīm, atsevišķiem novadiem vai pat pilsetām zināms reliģiskos priekšstatus, Hēsiods atlasījis tos, kas atbilda viņa idejiskajiem un mākslinieciskajiem mērķiem, un šo vielu pārkausejis visai pārdomātā pasaules tapšanas atainojumā, kurā (tāpat kā Bibeles Vecajā derībā) vēstījumi posmi mijas ar ģenealoģiskiem uzskaitījumiem. Vidējais no eposa pieciem stāstiem, Prometeja–Pandoras mīts, atrodas "Teogonijas" kulminācijā, pārējie četri – stāsti par Urānu un Kronu, par Kronu un Zevu, par ciņu ar titāniem un par Tīfoeju – grupējas simetriski ap to. Šis novērojums, starp citu, ir svarīgs arguments pret dažu zinātnieku izvirzīto hipotēzi par Tīfoeja epizodes neistumu. Cits arguments pret šo hipotēzi ir analogija ar hurriešu mīta Ullikummi (sk. 150. lpp.).

Hēsiods un Homērs dzīji un ilgstoši ietekmējuši grieķu tautas priekšstatus par dieviem un viņu lomu Visuma norisēs un cilvēku dzīvē un reizē ar to arī šo priekšstatu atspulgu literatūrā un tēlotājā mākslā. Var pievienoties Hērōdota atzinumam: "No kurienes radies ikviens no dieviem un vai visi vienmēr bijuši, un kāds ir viņu izskats, to viņi grieķij zina, tā sakot, tikai kopš vakardienas vai aizvakardienas [t.i., nesen]. Proti, tie ir tikai četrsimt gadu, ne vairāk, kā man šķiet, par mani vecākie Hēsiods un Homērs, kas grieķiem radījuši viņu dievu saimi, dieviem piešķirūši vārdus, sadalījuši starp tiem goda apliecinājumus un funkcijas un aprakstījuši to izskatu" (II, 53).

Lai arī, pēc šāda atzinuma, pret kuru arī no mūsdienu zinātnes viedokļa nekas nav iebilstams, Homērs un Hēsiods vienlīdz nozīmīgi ietekmējuši grieķu reliģiskos priekšstatus, tomēr viņu loma to izveidē un viņu pieeja dievu pasaules atainojumam ir būtiski atšķirīga. Homēra eposos sastopam grieķu dievu sistēmu, kuras centrā atrodas Olimpa dievi, visā pilnībā izveidoti. Kosmogoniskiem respektīvi

teogoniskiem momentiem Homērs pievēršas tikai garāmejojot, pieņemdamams tos par vispārzināmiem. Hēsiods turpretim, sniedzams sistemātisku kosmogonijas un teogonijas izklāstu, sākot ar pirmatnīgo Haosu – bezgalīgo tukšumu, kas arī vēl tikai *rodas* (kas bijis pirms tā, dzejinieks nestāsta; sk. "Teogoniju", l 116 un attiecīgo paskaidrojumu). Homēra dievu pasaulei rada ģenētisko fundamentu.

Jaunākā dievu paaudze, kuras priekšgalā atrodas Zevs, augstākās taisnības iemiesojums, pie varas tikusi, gan titānei Rejai liekot lietā viltu pret savu vīru Kronu, kas, baidīdamies no varas zaudēšanas, aprijis savus bērnus, gan Zeva vadībā drausmā ciņā pieveicot titānu – iepriekšējās paaudzes dievus, gan Zevam divciņā satriecot Gajas (Zemes), titānu mātes, dzemdēto pēdējo pretinieku – baismo, nedzirdēta spēka neradijumu Tifoeju. Krons, jaunākais no titāniem, savukārt kādreiz darijis galu vecākās dievu paaudzes radošajam spēkam, ar savas mātes Gajas ziņu laupīdamis vīrietību tēvam Urānam (Debess), un tā veicinājis Debess atdalīšanos no Zemes – priekšnoteikums jebkuriem dzīvības procesiem uz Zemes (arī Austrumu kosmogoniskajos sacerējumos bieži sastopams motīvs).

Hēsioda dievu paaudžu pēctecības izklāsts pauž Visuma attīstības augšupējošo virzienu – pāreju no Haosa, neesamības, uz esamību, no tumsas uz gaismu, no elementārajiem dabas spēkiem uz saprātu un ētisku principu iemiesotāju dievu paaudzi. Šāda dievu paaudžu attīstības tendence veido spilgtu kontrastu ar eposā "Darbi un dienas", mitā par cilvēces laikmetiem, izklāstīto cilvēces lejupejošās attīstības ainu, kurai pieversisimies vēlāk. Atšķirībā no Vecās derības un arī no dažiem citiem Tuvo Austrumu tautu kosmogoniskajiem sacerējiem Hēsiods ne "Teogonijā", ne "Darbos un dienās" neko nestāsta par cilvēka rašanos. Abi eposi vēsti vienīgi par to, kā Hēfaists pēc Zeva pavēles no māla radījis sievieti, lai tā padarītu grūtāku jau eksistējošo cilvēku dzīvi.

Ļoti būtiska Hēsioda kosmogoniski teogoniskās shēmas iezīme ir tā, ka Visums ar visām tajā ietilpstošajām dabas parādībām attīstās pats no sevis un dievi ir šīs iekšējās attīstības produkti. Te nav nekādas analogijas, piemēram, ar Vecās derības radīšanas mitu, saskaņā ar kuru dievība, kas jau vienmēr eksistējusi, pēc sava prāta rada visu dabu, arī cilvēku.

Haosu, bezgalīgo tukšumu, Gaju – Zemi (līdz ar Tartaru) un Erotu, kas radušies pēc Haosa un pirms visa pārējā, var uzlūkot par vēlākās filozofijas telpas, matērijas un kustības jēdzienu mitoloģiskajiem priekšvēstnešiem. Īpaši nozīmīga loma "Teogonijas" kosmogoniskajās un teogoniskajās norisēs ir Gajai. Viņa, būdama pirmatnīgais sievišķīgais elements (reminiscences par matriarhātu), pati no sevis dzemdē savu vīru Urānu un ir visa esošā pamats.

Savā izskaņā "Teogonijā" pāriet heroogonijā – vēstījumā par grieķu teiku varoņu izcelsmi. "Teogonijas" posms 965–1020 veltīts dievniešu sakariem ar mirstīgām vīriem un no šiem sakariem dzimušajiem bērniem, bet eposa pēdējās divas vārsmas ievada iepriekš minēto "Sieviešu katalogu", tāpat stāstījumu par dievu sakariem ar mirstīgām sievietēm un bērniem, kas radušies no šiem sakariem. "Sieviešu katalogs", lai arī kas būtu tā autors vai autori, ir domājams kā "Teogonijas" turpinājums. Šie abi heroogonijas posmi veidoja Hēsioda kosmogoniski teogoniskā sacerējuma saikni ar varoņeposu. Grieķu aristokrātiskās dzimtas te atrada mitoloģisko pamatojumu savu ciltstēvu – dievu un mirstīgo cilvēku pēcnācēju – izcelsmei.

Ari Vecā derība (l Mozus grāmata) pēc vēstījumiem par kosmogonisko, pasaulens radīšanas posmu pievēršas cilvēces likteņiem – stāstiem par tautas un cilšu senčiem. Īpašu interesi rada Mozus I grāmata, 6., 2 un 4, minētie "Dieva bērni", kas, līdzīgi grieķu dieviem "Sieviešu katalogā", vērs savus skatienus uz "cilvēku meitām"; redzēdami, ka tās ir skaistas, viņi ņem tās par sievietēm un rada ar tām spēkavīrus (loti senā pagātnē rietumsemītiem kopīgo mitoloģisko priekšstatu reliktis monoteistiskās reliģijas paudējā sacerējumā!).

Īpašu interesi rada novērojumi par analogijām starp Hēsioda "Teogoniju" un Tuvo Austrumu tautu kosmogoniskajiem sacerējiem. Līdz ar vairāku ķīlrakstā fiksēto Tuvajos Austrumos radušos sacerējumu atšifrēšanu un izpētišanu šādas analogijas iezīmējas aizvien plašāk un skaidrāk, skardamas gan pašas kosmogoniskās koncepcijas, gan atsevišķus to elementus un detaļas.

Daži piemēri.

1935. gadā tika publicēti divi hurriešu (ciltis, kas 16.–13. gs. pr. Kr. Ziemeļmezoopotāmijā radīja Mitannijas valsti) kosmogonisko sacerējumu pārstāstījumi hetu tekstos, kas atrasti senās hetu valsts galvaspilsētā Hattušā pie tagadējās Bogazkejas (150 km dienvidaustrumos no Ankaras) un attiecināmi uz 14. gs. vīdu pr. Kr. Abi sacerējumi – Kumarbi mīts, kas zinātniskajā literatūrā figurē arī ar nosaukumu "Ciņa par varu debesis", un "Dziesma par Ullikummi" – vairākos visai būtiskos elementos uzrāda pārsteidzošas sakritības ar Hēsioda "Teogoniju". Tāpat kā "Teogonijā", Kumarbi mīts ir vēstījums par dievu paaudžu pēctecību. Debesu valdniekam Alalu varu atņēma Anu, tam savukārt Kumarbi. No Anu sēklas, ko Kumarbi, izrūnījis savu priekšteci, uzņēmis sevi, līdzās citām dievībām dzimst Tešubs – vētru dievs, kas gāž savu radītāju. Taču Kumarbi negrib samierināties ar varas zaudēšanu un, saistīdamies ar klinti, rada briesmoni Ullikummi, kas steidz tēvam palīgā ciņā pret Tešubu, bet galu galā pieredz sakāvi. Tātad šē sastopam ne vien dievu paaudžu maiņu, kas notiek ciņas rezultātā un raksturīga arī Hēsioda kosmogoniski teogoniskajai shēmai, bet arī gāztā (Hēsiodam – gāžamā) priekšteča izrūnīšanas motīvu. Šai sakarā īpaši atzīmējams, ka Anu nozīmē Debess, tāpat kā titāna Krona izrūnītais Urans. Tāpat kā no izrūnītā Anu sēklas rodas jaunas dievības, tā arī no Urana asins pilieniem rodas Erinijas, milži, meliskās nimfas (sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 187. vārsmā), bet no viņa ar sirpi noplautā dzimumlocekļa putām – Afrodīte. Neradijums milzis Ullikummi, kas pūlas gāztajam Kumarbi atgūt varu, atgādina "Teogonijas" Tifoeju, kas Zevam pēc kaujas ar titāniem, tātad jau pēc varas iegūšanas, vēl jāpieveic, lai to galīgi nostiprinātu.

Zīmīga detaļa: "Bibliotēkā", mitoloģijas rokasgrāmata (tuvāk par to sk. paskaidrojumu "Teogonijas" 510. vārsmā), kā vieta, kur notikusi Zeva ciņa ar Tifoeju, minēts Kasija kalns pie Orontas ietekas jūrā, netālu no senās Ugaritas, un šis pats kalns ar Hazi nosaukumu figurē arī "Dziesmā par Ullikummi". Un vēl: milzis Ubelluri, uz kura pleca strauji līdz debesīm izaug Ullikummi (tā spēkam dara galu dievs Ea, atdalot to no Ubelluri ar sirpi, ar kuru reiz atdalīta Debess no Zemes), balsta debesis līdzīgi tam, kā to dara Hēsioda un Homēra titāns Atlants.

Ari citu Tuvo Austrumu tautu kosmogonisko sacerējumu pamatā ir priekšstats par dievu paaudžu ciņu un maiņu. Tas attiecas ne vien uz babiloniešu kosmog-

gonisko poēmu "Enuma eliš" ("Tur augšā" – ar šiem vārdiem iesākas poēma), kuras saglabājušās versijas gan datejamas ar 11.–10. gs. pr. Kr., bet kuras sākotne, domājams, meklējama daudz agrāk, ap 16. gs., un kura līdzīgi tam, kā Hēsioda "Teogonija" ir Zeva cildinājums, ir Marduks – jaunākās paaudzes augstākā dieva – slavinājums, bet arī uz Sanhoniātona (viņš esot dzīvojis Trojas kara laikā, tāpat 13. gadsimtā) feniķiešu kosmogoniju, par kuru ziņas saglabājušās 1. gs. pēc Kr. grieķu filologa Biblas (Feniķijā) Filona ekscerptos. Atšķirība ir vienīgi tā, ka minētajās Tuvo Austrumu tautu kosmogoniskajās sistēmās cita citu nomaina četras dievu paaudzes, bet Hēsioda "Teogonijā" – trīs.

Hēsioda "Teogonijā" Krons laupa virietību savam tēvam Urānam pēc mātes Gajas lūguma, jo bērni, ko Urāns, tos ienīzdams, slēpj Zemes dziļēs, pārlietu spiež Gajas klēpi. Babiloniešu kosmogoniskajā poēmā "Enuma eliš" pirmdieva Apsu (apakšzemes saldūdens okeāna personifikācija) un pirmdievietes Tiamatas (jūra) bērni, atrazdamies mātes klēpī, to ar savu draiskošanās un augšupieņemšanas satricina un traucē arī tēvu. Apsu dzīras bērņus nogalināt, bet tie aizsteidzas viņam priekšā: Tiamatas un Apsu mazmazdēls Ea pret mātes gribu nonāvē Apsu ("Enuma eliš", 1. 21–69). Abos sacerējumos tāpat tēvs ienīst savus bērņus, un abos gadījumos tie vērsas pret tēvu. Atšķirīga ir vienīgi mātes attieksme: Gaja ir Urāna izrūnīšanas ierosinātāja, Tiamata turpretim vēlas bērņiem atriebties par Apsu nāvi.

Iau minēto Debesis un Zemes atdalīšanas motīvu (sal. Urāna un Gajas konfliktu "Teogonijā") un reizē savu bērņu aprīšanas motīvu (sal. Krona rīcību, kas uzskatāma par modificēti analogu viņa tēva Urāna attieksmei pret bērņiem) stopam arī kādā Abidā atrastā 13. gs. pr. Kr. ēģiptiešu tekstā. Nuta – Debesis apēdusi savus bērņus – zvaigznes, kas rietumos ienākusas viņas mutē. Par to sadusmojies viņas virs Gebs – Zeme un izcēlusies ķīlda. Tāpēc dievs Šu pacēlis Nutu no Geba, t.i., atdalījis debesis no zemes.

Ari Kumarbi, kuram, tāpat kā Kronam, parēģots, ka viņš ies bojā no dēla rokas, grib to apriet, bet saņem no Eas kādu cietu priekšmetu, kas savaino viņam muti. Hēsioda Krons savukārt aprīj autiņos ievīstītu akmeni, ko viņam pasniedz Reja jaunpiedzimušā Zeva vietā.

Pandoras epizodē iedzīvinātais motīvs par sievieti kā jaunuma avotu cilvēcei ("Teogonija", 571–602, "Darbi un dienas", 60–89) Hēsiodam kopīgs ar Veco derību – ar stāstu par Adamu un Ievu (I Mozus grāmata, 2–3). Taču arī Prometeja kā cilvēces drauga motīvam ir analogija Tuvo Austrumu mitoloģijā. Prometeja epizode ("Teogonija", 521–570, "Darbi un dienas", 42–58) pamatojas uz priekšstatu par dievu nenovēlību. Dievi liedz cilvēkiem dzīvei nepieciešamo uguni, un to pret Zeva gribu viņiem iedod Prometejs. Kādā ļoti senā (4.–3. g.t. mija) sumeru mitā kara un jutekliskās mīlas dieve Inanna, Urukas pilsētas sargdieve, kas vēl savai pilsētai un tautai labklājību un slavu, ar viltu, piedzirdidama savu tēvu – gudrības dievu Enki, panāk, ka viņš tai iedod dievišķos likumus, kas veido civilizētās dzīves pamatus. Enki atskurbis nožēlo savu devīgumu un sūta ziņnesi ar jūras dēmoniem Inannai pakal, lai tie aptur laivu, kurā viņa dodas uz Uruku, taču, izcinot septiņas sivas kaujas, Inannai izdodas vērtīgo kravu glābt un tā nodrošināt savas pilsētas laimi.

"Teogonijas" ievaddaļā – Mūzu epifanijā – Hēsiods vēsti par to, ka viņam Helikona kalnā parādījušās Mūzas un viņu iesvētījušās par dzejnieku, iedvesdamas jaunajam avju ganam

..dievišķu balsi,

Lai es dziesmās gan nākotni pausti, gan pagātni spētu,

Mūžīgi esošos laimīgos dievus man likdamas slavēt,

Pieminiēt pašas arvien, gan sākot, gan nobeidzot dziesmu.

(31–34)

Pēc grieķu priekšstatiem, ar dzejnieka, dziedoņa muti runā Mūzas. Sal., piemēram, "Iliādas" un "Odisejas" sākumu: "Dziedi man, dieve, par Pēleja dēla Ahilleja dusmām..." respektīvi "Dziedi man, Mūza, par rūdīto viru..."

Interesanta analogija "Teogonijas" Mūzu epifanijai, tās autobiogrāfiskajam momentam atrodama babiloniešu episkajā sacerējumā par mera sergas dievību Eru (2. g.t.). "Kabzi-ili-Marduks, Dabibi dēls, bijis šo plāksnišu sastādītājs," lasāms tajā. "Tas [sacerējums] tapa viņam atklāts naktī, un, kad viņš to skaitīja no rīta, viņš neizlaida nevienu vārdu, nedz kādu pielika klāt." Tā ir dzejnieka patiesības deklarācija, līdzīga tai, kas ietverta Hēsioda stāstījumā par to, kā viņu apciemojušas Mūzas ("Teogonija", 1–34). Abos gadījumos dzejnieki nosauc savu vārdu, abus inspirējušas dievības, abiem rūp viņu sacerējuma ticamība.

Tamlīdzīgas sakritības starp dažādu tautu mitoloģiskajiem priekšstatiem izskaidrojamas trejādi. Tās, pirmkārt, var būt radušās spontāni, neatkarīgi cita no citas dažādās tautās un dažādos reģionos, kuru attīstība noritējusi līdzīgos apstākļos. Otrkārt, tās var būt tāda ļoti sena, teorētiski domājama laika reminiscences, kad nebija vēl sākusies atsevišķu cilšu migrācija un tās vēl dzīvoja kopā savā pirmdzimtenē (tāds gadījums iepriekš tika atzīmēts sakarā ar Vecajā derībā minētajiem "Dieva bērņiem", sk. 150. lpp.). Treškārt, sakritības var būt aizguvumi – dažkārt ļoti seni, palaikam vairs neapzināti.

Kas attiecas uz minētajām sakritībām kosmogoniski teogoniskajos priekšstatos un to atspulgiem grieķu un Tuvo Austrumu tautu episkajā daiļradē, tad tās vistiešāk izskaidrojamas ar aizguvumu momentu. Līdz ar to, dabiski, rodas jautājums, kurā laikā grieķu kosmogoniski teogoniskā domāšana bijusi pakļauta Austrumu ietekmei. Tuvo Austrumu tautu kosmogoniskie priekšstati, domājams, ienākuši grieķu mītu lokos un līdz ar to episkajā daiļradē tā dēvētajā Mikēnu periodā (16.–13. gs. pr. Kr.), kas šādā terminā nosaukts pēc Mikēnām (Peloponēsas austrumos), kontinentālās Grieķijas tai laikā svarīgākā politiskā, ekonomiskā un kultūras centra. Mikēnu periodā grieķi – ahajieši uzturēja ciešus sakarus, pirmām kārtām – tirdznieciskus, ar Tuvo Austrumu tautām, kuru senā kultūra nevarēja neatstāt daudzveidīgas un dziļas pēdas ahajiešu materiālās un garīgās kultūras attīstībā. Par Austrumu ietekmi materiālās kultūras jomā uzskatāmu liecību sniedz arheoloģiskais materiāls.

Hēsiods Tuvo Austrumu tautu kosmogonisko priekšstatu elementus pārņēmis kā Mikēnu periodā grieķu mītu klāstā ienākušus un iesakņojušos (domājams, ar mutvārdu episkās daiļrades, t. i., no paaudzes uz paaudzi mutvārdiem tālāk nodoto episko sacerējumu, starpniecību) un tos izmantojis savam vajadzībām. Ne dzejnieks, ne viņa klausītāji acimredzot šos elementus nav izjutuši kā sveškermeņus – citādi tie nebūtu varējuši kļūt par Hēsioda "Teogonijas" atspoguļoto tautas reliģisko priekšstatu tik būtisku sastāvdaļu.

Taču šāds izskaidrojums nav attiecināms uz acim redzamajām kosmogonisko elementu un attiecīgā augstākā dieva – Marduka respektīvi Zeva – slavinājuma emocionālā skanējuma analogijām starp babiloniešu "Enuma eliš" un Hēsioda "Teogoniju", jo Marduks par augstāko dievību oficiāli atzīts tikai Nebukadnecara I laikā – 12. gs. pēdējā ceturksnī – un babiloniešu kosmogoniskais eposs kā Marduka slavinājums radies 11.–10. gs., kad doriešu kareivīgo zemkopju un ganu cilšu iebrukuma rezultātā Grieķijā iestājās t.s. "tumsais" periods – kad bija nopostītas kādreiz tik spožas Mikēnas un citi Grieķijas centri, kad atzīmējama ne vien saimnieciskās un kultūras dzīves stagnācija, bet pat krass regress (acīm redzami tika pat aizmirsta rakstība, kuru, kā pierāda angļu zinātnieka M. Ventrisa 1952. gadā atšifrētais lineārais raksts B, lietojuši Mikēnu perioda grieķi) un kad uz gadsimtiem pārtruka jebkuri kontakti ar arpasauli, tāpat arī ar Tuvajiem Austrumiem. Ar "Enuma eliš" grieķi varēja iepazīties tikai pēc kontaktu atjaunošanas 8.–7. gs. – kolonizācijas periodā. Pamatodamies uz arheoloģiskām un literārām liecībām, angļu pētnieks P. Volkots uzskata, ka izšķirēja loma te bijusi kolonizācijas periodā ipaši aktīvo eiboļiešu, pirmām kārtām – Eretrijas un Halkidas iedzīvotāju, sakariem ar Ziemeļsīrijas un Fenīcijas pilsētām. Atceresimies, ka Hēsiods, pēc paša liecības, bijis Eiboļas salā, Halkidā, un vēl atzīmēsim, ka, pēc Hērodota (V, 57–58), grieķi aizguvusi alfabētu no fenīkiešiem, kas apmetušies Boiotijā. Tādējādi var pieņemt, ka dzejniekam rosināšana informācija gan par babiloniešu kosmogonisko eposu, gan citiem sacerējumiem bija samērā viegli iegūstama.

Uz mūžsena mitoloģiska materiāla pamata, mijot vēstījusus posmus ar ģenealoģiskiem uzskaitījumiem, izklāstījis grandiozas kosmogoniski teogoniskas norises, Hēsiods savā otrā līdz mūsu dienām nonākušajā eposā "Darbi un dienas" pievērsās cilvēkam – viņa vietai dabā un sabiedrībā, viņa eksistences apstākļiem, viņa tikumam un raksturam. Taču cilvēks, kam Hēsiods veltī savas pārdomas, nav cilvēka abstrakcija, cilvēks vispār. Tas ir dzejnieka laikabiedrs un novadnieks ar saviem tikumiem un netikumiem, ar savām ikdienas rūpēm, cilvēks, kas diendienā vaiga sviēdros cināš labākajā gadījumā par savu labklājību, bet visbiežāk – par savu eksistenci, cilvēks, ko dzejnieks pazīst tikpat labi kā sevi pašu. Šim cilvēkam, kas atrodas viņam līdzās, Hēsiods vēlas palīdzēt, tam veltīti viņa padomi par "darbiem un dienām", bet, kā redzējam, ne tikai par to vien.

Eposu ir raibum raibs pēc formas un šķietami raibs arī pēc saturā. Šķietami tāpēc, ka visi "raibumi" tomēr pakļauti sacerējuma pamatidejai – pārdomām par cilvēka eksistences apstākļiem, kurus dzejnieka skatījumā nosaka divi faktori – darbs un taisnība. Darbs un taisnība tad arī ir galvenie temati, kas, daudzkārt variēti, visu laiku ir dzejnieka uzmanības centra.

Eposu "Darbi un dienas" dažkārt dēvē par augsto dziesmu darbam. Varētu teikt arī tā. Taču šāds formulējums, mūsdiā, darba traktējumu šajā sacerējumā neraksturo precīzi, to pārlieku romantizējot. Dzejnieks pirmām kārtām uzsver darba praktisko nepieciešamību: bez darba cilvēks nespēj nodrošināt savu eksistenci, un Hēsioda secinājumi par darba ētiskajām vērtībām izriet no šīs nepieciešamības atzinuma. Pats darbs nekur netiek romantizēts vai estetizēts. Tas ir grūts, pat mokpilns. Īstenībā darbs ir sodība, ko Zevs uzsūtījis cilvēkiem par to, ka Prometejs reiz

cilvēku interesēs vairākkārt piekāpās Zevu, gan sadalot gaļu, gan pret Zeva gribu mirstīgajiem nododot uguni (tā dzejnieks – mitoloģiskās domāšanas cilvēks – mitoloģiski skaidro sava laikmeta grūtās dzīves apstākļus).

"Darbu un dienu" 47.–48. vārsnā lasām:

Taču no cilvēkiem tālu Zevs noslēpa pārtieku visu
Dusmās, ka piekrāpa viņu reiz Prometejs.

Noslēpa! Taču tas, kas noslēpts, ir atrodams, ja to meklē, atrodams sūrā, neatlaidīgā darbā. Bez tāda darba cilvēks nevar ne sapņot par labklājību, ir lemts trūkumam, pat badam. Tāpēc strādīgu, centīgu cilvēku augstu vērtē kā dievi, tā cilvēki (309–310), turpretim slaisis pielīdzināms tranam un visiem nistams (303–306). Programmatiski skan 311. vārsnā:

Strādāt nevienam nav negods, bet slinkums ir negods iēvienam.

Šo vārsnu bieži esot citējis Sokrats, un to izmantojuši viņa apsūdzētāji, lai filozofam melīgi piedēvētu nodomu atzīt par pielaujamu jebkuru peļņas avotu (Ksenofons. Atmiņas par Sokratu, I, 2., 56. – Gr.: Netveramais Sokrats. R., 1987, 69. lpp.).

Positīvu darba vērtējumu gan sastopam arī jau Homēra eposos. Cienijami cilvēki ir dziedoņi (aoidi), dziednieki un amatnieki. Sīki un ar mīlestību aprakstīti gan kalējdieva Hēfaista brīnišķīgie darinājumi – Ahilleja vairogs ("Iliāda", XVIII, 478–608), kalpones un suņi automāti (turpat, 417–421, resp. "Odiseja", VII, 91–94), gan paša Odiseja liepratīgi izveidotā gulamistaba ("Odiseja", XII, 189–204) un tikpat prasmiģi darinātais plosts mājupeļam ("Odiseja", V, 234–361). Taču tie visi ir amatnieku veikumi, kuriem Hēsiods pievērsās tikai garāmejojot, runājot par zemkopja darbu. Pats par sevi saprotams, ka darba ētiskās vērtības motīvs Homēra varoņeposā varēja būt tikai perifēra parādība. Hēsiodam turpretim, kam darbs ir visas cilvēka dzīves, viņa eksistences pamats, kas cilvēku vērtē pēc viņa attieksmes pret darbu un par varoņeposa cildinātajiem karotāju tikumiem neliekas ne zinīs, darba praktiskās un ētiskās vērtības motīvs eposā "Darbi un dienas" ieņem centrālo vietu.

Bet darbs viens pats vēl nespēj cilvēka dzīvi darīt pilnvērtīgu. Lai tā būtu tāda, vēl vajadzīgs, lai pasaulē valdītu taisnība, kas ir pats lielākais labums, kuru Zevs piešķīris cilvēkam un kurš viņu atšķir no dzīvnieka (277–279). (Arī ievērojamais sofists Protogors – ap 480–410. g. pr. Kr. – saskatīja darbā un taisnībā faktoros, kas atšķir cilvēku no dzīvnieka un ir sabiedrības rašanās pamatā.) Pilsētas, kur valda taisnība, zēļ, tās nepazīst ne karu (katrā kā ļaunums varoņeposā nav domājams!), ne badu (225–237). Taču cilvēki pārlieku bieži dara pāri Dikei – taisnības dievei, un tad viņa raudādama steidzas pie sava teva Zeva, lai sudzētos par viņai nodarītajām parestībām (258–260; sal. arī "Iliādu", XVI, 384–393). Pār pilsētām, kas noziedzas pret taisnību, nāk drausmīgas nelaiimes (sal. stāstu par Sodomas un Gomoras bojāeju Vecajā derībā, I Mozus gr., 19), tām reizēm pat jācieš viena vienīga noziedzīga cilvēka dēļ (238–247).

Hēsiods, lieliskais, ar asām novērošanas spējām apveltītais cilvēku pazinējs, par cilvēka dabu nelolo nekādas ilūzijas, un viņa pasaules redzējums vispār ir caurcaurēm pesimistisks. Viņam pašam bijusi rūgta pieredze ar skaudīgo, negodīgo un slinko brāli un ar "dāvanu kāriem valdniekiem" – piekukuļojamiem tiesnešiem; viņš savā tuvākajā apkārtnē vēro ne vien amatnieku un dziedoņu, bet pat ubagu savstarpējo nenovīdību – mēs tagad sacītu "konkurences naidu" (25–26); taisnīgais cilvēks nav nekādā cieņā, valda rupjais spēks, "dūres tiesības" (189–192). Šai sakarā Hēsiods izstāsta mums fabulu par lakstīgalu un vanagu (202–212), pirmo dzīvnieku fabulu Eiropas literatūrā.

Dziju pesimismu pauž arī dzejnieka attieksme pret sievieti. Pavēstījis mitu par pirmo sievieti Pandoru – cilvēces jaunuma sākotni, viņš uzstājīgi savu klausītāju brīdina no sievietes ("Tas, kas sievietei tic, tic arī blēžiem un zagļiem", 375) un piekodina būt īpaši piesardzīgam sievas izvēlē, lai viņa nebūtu izlaidīga, ēdelīga un pārāk kaislīga (701–705). Arī "Teogonijā" sakarā ar Prometeja–Pandoras mitu izvērsti izklāstītas dzejnieka domas par sievietēm:

*Tikai par sodību lielu tās dzīvo starp mirslīgiem vīriem –
Rociņā vien tās dalīties vēlas, ne trūkumā skarbā.*
(592–593)

Dzejnieka attieksmi pret sievieti varbūt visskaidrāk pauž viņa secinājums par labu un sliktu sievu. Ja arī cilvēkam veicies atrast krietnu un paklausīgu sievu, tomēr

*Tādam no senseniem laikiem arvienu ļaunums ar labo
Pārmaiņus seko.*

("Teogonija", 609–610)

Bet sliktā sieva viņam sagādā nemitīgas mokas un ir "ļaunums, ko novērst vairs nevar" ("Teogonija", 610–612).

Dzejnieka pesimisms skar arī dievu pasauli, pat pašu Zevu. Divainā pretrunā ar dievu, īpaši Zeva, cildinājumiem (sk. himnisko Zeva slavinājumu eposā "Darbi un dienas", 1–8) un aicinājumiem tiem parādīt godu ir dzejnieka pieminētais dievu ne-novēlīgums pret cilvēkiem, Zeva sīkumainais atreibīgums, atceroties gadījumu, kad Prometejs reiz cilvēku labā piekāpīs dievu valdnieku (42–58). Un, kad pēc Zeva pavēles Hēfaists cilvēkiem par postu rada sievieti, viņas apveltīšana ar košām rotām un pievilcīgam īpašībām, kas visas domātas cilvēku maldināšanai un pazudināšanai, kuplā skaitā piedalās Olimpa dievi un dievietes.

Hēsioda pesimistisko pasaules skatījumu mitoloģiski visspilgtāk pamato vēstījums par cilvēces laikmetiem, sākot ar Zelta laikmetu, kad debesis vēl valdīja Krons (111), pretrunā ar "Teogonijas" vēstījumu par titānu notriekšanu Tartarā), un beidzot ar Dzelzs laikmetu – dzejnieka dzīves laiku, kura tikumus viņš attēlo bezcerīgi drūmās krāsās.

*Lai tik ar paaudzi piekto man nebūtu jādzīvo kopā!
Kaut es miris jau agrāk par šo vai piedzimtu pēcāk! –*
(174–175)

iesaucas Hēsiods, uzsākot stāstījumu par Dzelzs laikmetu.

Šai sakarā atzīmējams, ka senajā pasaulē izplatītie cilvēces lejupejošās attīstības cikla mīti parasti aptver četrus laikmetus, kas visi saistīti ar kādu metālu – ar zeltu, sudrabu, varu un dzelzi. Tā tas ir Ovidija "Parvērtībās" ("Metamorfozēs"), kur dzejnieks galvenokārt balstās uz Hēsioda "Darbiem un dienām", un hellēnisma laika dzejnieka Arata (3. gs. pr. Kr.) "Debess parādībās", kā arī daudzās Austrumu paralēlēs. Mīts par cilvēces ar metāliem raksturotajiem laikmetiem Austrumos izplatīts tālu – līdz pat Indijai un Ķīnai, bet tā izcelsme saistīta ar seno Irānu. Īpaši būtu atzīmējams stāsts par Babilonijas valdnieka Nebukadnecara (Nebukadnecars II, 604.–562. g. pr. Kr.) sapni Vecajā derībā, Dāniēla gr., 2., 31–45. Nebukadnecars sapni redzējis milzi ar zelta galvu, sudraba krūtīm, vara vēderu un gurniem, kā arī dzelzs un māla kājām. Dāniēls valdniekam sapni iztulko kā četras cita citai sekojošas valdības, no kurām zelta galva Dāniēlam nozīmē paša Nebukadnecara valdīšanas Zelta laikmetu, pēc kura cits pēc cita nāks aizvien sliktāki valdīšanas posmi.

Taču Hēsiods nav pieturējies pie tradicionālās shēmas, iestarpinādams starp Vara un Dzelzs laikmetu vēl papildus Varoņu laikmetu un līdz ar to izjaukdams cilvēces attīstības laikmetu konsekventu saistību ar metāliem. To dzejnieks acīmredzot darījis, būdams spiests rēķināties ar tradicionālajām varoņteikām, vispirms ar autoritatīvu Homēra eposiem, kuru varoņi, ja neieviešu īpašu tiem veļtīgu laikmetu, nekādi neieklejautos cilvēces attīstības shēmā. To arī prasīja Hēsioda klausītāju aristokrātiskās daļas intereses, jo dižcilīgtās dzimtas uzskatīja varoņteikū spēkavīrus – nereti dievu atvases – par saviem ciltstēviem. Atceresimies, ka Hēsiods arī "Teogonijas" beigu posmā pāriet uz vēstījumu par varoņiem – aristokrātisko dzimtu iedomātajiem senčiem.

Hēsioda vispārīgās pārdomas par cilvēka grūtajiem dzīves apstākļiem iekļautas "Darbu un dienu" sākuma posmā. Te kā šo apstākļu mitoloģiskais motivējums sniegti Prometeja–Pandoras un cilvēces laikmetu mīti, kā arī izklāstīti dzejnieka uzskati par darbu un taisnību. Vērsdamies pie brāļa, viņš cenšas to pārliecināt par nepieciešamību būt strādīgam un taisnīgam un, uzrunādams "dāvanu kāros valdniekus", aicina tos spriest taisnu tiesu. Šo posmu noslēdz morāli reliģisku pamācību virkne.

"Darbiem", pirmām kārtām lauku darbiem, Hēsiods pievēršas eposa nākamajā posmā (383–764). Pamācības par lauku darbiem (383–617) ir lietpratīgas un detalizētas. Tās skar visus būtiskos lauksaimniecības un lauku dzīves aspektus, ietverot arī ieteikumus par darbarīku un apģērba izgatavošanu un īpaši par to, kādiem jābūt strādniekiem, lai darbi vislabāk sekmētos. Lauku darbu gada cikla izklāsts, kas sniegts uz ikvienam gadalaikam raksturīgo dzīvās un nedzīvās dabas parādību fona un liecina par lielisku dabas pazišanu, iekļauts "Plejādu, Atlanta meitu" lēkšanas un norieta ietvarā.

Arī par kuģošanu tirdzniecības nolūkā dzejnieks sniedz padomus, kaut gan pret to izturas visai skeptiski un uzskata to par riskantu. Te neapšaubāmi domāta iegūto produktu nogādāšana ekonomiski izdevīgākos tirgos, laikam gan ne pārāk tālos, –

kuģis, par kuru ir runa, acimredzot ir kravas pārvadāšanai domāta buru laiva. Kā uzzinām no jau minētajām autobiogrāfiskajām vārsām (633–640), ar jūras tirdzniecību nodarbojies arī Hēsioda un Persa tēvs. Arī šā posma beigu daļa (695–764) ietver dažāda rakstura – bieži vien aforistiski formulētas – pamācības, to vidū arī ieteikumus par izturēšanos pret cilvēkiem un par sievas izvēli.

Eposa beigu posms (sākot ar 765. vārsu) velifts "dienām" – pārskatam par mēneša dienām, kuras, pēc Hēsioda laika reliģiskajiem priekšstatiem un ticējumiem, kas lielākoties nepakļaujas racionālam interpretējumam, zināmiem gadījumiem vai pasākumiem sola izdošanos vai neveiksmi.

Eposā "Darbi un dienas" skarto jautājumu risinājumā jaušams pavisam reāls fons ir laikmeta, ir teritorijas, ir cilvēku raksturojuma ziņa. Sacerējumā, kas ir svarīgs avots 8. gadsimta Boiotijas zemniecības stāvokļa izpētei, vispār – pirmklasiskās Grieķijas sociālekonomiskajai vēsturei, skaidri izemējas jau visai tālu progresējušās zemnieku mantiskās noslāņošanās process. Novadā ir gan trūcīgi zemnieki, kuriem nav pat aramvēršu (451), gan ubagi (26), gan zagļi – "vīri, kas dienā guļ" (605; ne "īliādā", ne "Odisejā" zagļi nav pieminēti). Acimredzot gadījumi, kad zemnieki spiesti pārdot savu zemi, nav nekāds retums; dzejnieks liek brālīm pie sirds tiecties pēc tāda stāvokļa, lai viņš varētu pirkt cita zemi, nevis otrādi (34); arī zemes pārdošana Homēra eposos nekur netiek pieminēta). Īpašu līdzjutību naba-gajiem Hēsiods neizrāda – nabadzības, izputēšanas cēloni viņš redz vienīgi slinkumā.

Hēsioda pamācības domātas samērā lielai saimniecībai, kas izmantoja alga-dzīv un vergus, taču vergu izmantojums vēl nebija plašs. Hēsiodam vēl pat nav diferencētu apzīmējumu algotajiem kalpiem un vergiem – abi apzīmēti ar vienu un to pašu terminu (gr. *dmós*), kas vienā gadījumā attiecināts arī uz brīvu amatnieku ("Atēnas kalps", 430). Nekur brīvie kalpi un vergi nav norādīti cits citam preti.

No saimniecībā iesaistītā darbaspēka jācēnās panākt iespējami lielāku ekonomisko efektu. Tas izdarāms, pareizi izraugoties kalpus un, saprotams, prasīgi organizējot darbus. Vēlams, lai (algotajiem) kalpiem nebūtu savas ģimenes un lai kalponei nebūtu bērnu, jo "ar zīdāini kalpone neder" (602–603). Aršanai un sejai izmantojams četrdesmit gadus vecs kalps – tāds būs pietiekami nosvērts un nerē-gāsies apkārt, kā to darītu jaunāks strādnieks (441–447).

Apbrīnojami līdzīgi ir Hēsioda un Oncšeonki, faraona lauku un labības uz-rauga, padomi par zempkopību. Ēģiptieša dzīves laiks nav precīzi datējams. P. Vol-kots pieļauj iespēju, ka viņš ir jaunāks par Hēsiodu un tādā gadījumā varbūt bijis pakļauts zināmāi Hēsioda sacerējuma ietekmei.

Tāpat saimnieciskie apsvērumi ir nozīmīgi, kārtojot ģimenes dzīves jautāju-mus. Hēsiods iesaka radīt tikai vienu dēlu, lai vairotu mantu, t.i., lai nesadrumsta-lotu zemes īpašumu, taču tūdaļ piebilst, ka arī kuplākam bērnu skaitam ir savas priekšrocības: rūpju tad gan vairāk, toties lielāks arī pieaugums (376–380), ko dotu lielāks darbaroku skaits. Hēsiods pieļauj, ka cilvēks, vairīdamies no "sieviešu ne-krietniem darbiem", varētu arī neprecēties, bet tad vecumā neviens viņu nekops un pēc viņa nāves visa manta tiks attāliem radiem ("Teogonija", 603–607).

Eposā "Darbi un dienas" vairākkārt ir runa par tiesāšanos un (netaisniem, kukuļņēmejiem) tiesnešiem – "valdniekiem" (sk. paskaidrojumu 38. vārsmai). Var

iedomāties, ka Hēsioda stāsts par rūgto pieredzi ar brāli Persu atspoguļo tipisku parādību. Iedzīvotāju mantiskā diferencēšanās un sociālā noslāņošanās radīja bie-žas ķildas par īpašumu, un strīdnieki tad vērsās pie varasvirniekiem aristokrātiem, kuru galvenā, pat vienīgā atlikusi kompetence tai laikā bija tiesnešu funkcijas, ko tie ne vienmēr pildīja godīgi. Par to liecina pastāvīgais "valdnieku" epitets – "dāvanu kārtē", bet viņu patvaļu raksturo "dūres tiesību" pieminējums (189, 192) un ilustre fabula par lakstgalu un vanagu (203–211). Taisnīgi valdnieki, kas spriež tiesu saskaņā ar likumu, gan minēti "Teogonijā", taču, tā sakot, tikai kā ideāltēli (viņus labvēlīgi uzlūkojušas Mūzas, 81–92), bet reālajā pasaulē, dzejnieka laikā, tādi acim-redzot ir retums.

Kā iepriekš parādīts, Hēsioda "Teogonijā" izmantotajiem kosmogoniski teo-goniskajiem motīviem konstatētas vairākas būtiskas paralēles Tuvo Austrumu ana-logs rakstura sacerējums. Saskaņas momenti, turklāt kuplā skaitā, rodami arī starp eposa "Darbi un dienas" didaktiskajiem elementiem – tie veido eposa kodolu – un dažādu Tuvo Austrumu tautu tematiski atbilstošiem sacerējumiem, skatot gan pamācību saturu, gan to formu un emocionālo skanējumu.

Līdzīgi tam, kā Hēsioda padomi adresēti brālīm, arī austrumtautu analoga tipa sacerējums parasti kāda viena persona savas pamācības sniedz citai, konkrēti nosauktai, kaut gan tās domātas plaša cilvēku loka vai pat visu cilvēku audzināša-nai. Tā, piemēram, vairākos ēģiptiešu sacerējumos – Ptahotepa, vecākajā no šāda rakstura sacerējumiem (3.g.t.), Amenepeta u.c. –, sumeru "Rakstveža pamāci-bās", "Zālamana pamācībās" Vecajā derībā tiek uzrunāts "dēls" ("Zālamana pamāci-bās" arī "bērni"), aramiešu "Stāstā par Ahikaru" (vecākais variants datējams ar 5. gs. pr. Kr.), kas, tāpat kā Hēsiods, savas pamācības izmanto fabulas, – "nepateicīgais padēls". Vēlāk grieķu dzejnieks Teognids (6. gs. otrā pusē pr. Kr.) līdzīgā kārtā savas pamācības adresēs savam jaunajam draugam Kirmam. Hēsioda paņēmiens virknēt vēstījūs posmus pamīšus ar pārdomām un pamācībām ir raksturīgs Austrumu literatūrai līdz pat Indijai.

Tāpat kā Hēsioda fabula par lakstgalu un vanagu, arī vairākas sumeru fabulas šausta varmākas nirdzigo attieksmi pret vāju, bezpalīdzīgu būtni, piemēram:

"Miesnieks kauj sivēnu, sacīdams: – Kālab tev tā jākviec? Šis taču ir ceļš, kuru gājis tavs tevs un tavs vecaistevs, un tagad arī tu ej pa to. Un tomēr tu te kvieci!"

Hēsiodam raksturīgajam pozitīvajam darba novērtējumam un slinkuma noso-dījumam, brīdinājumiem no bada draudiem un aicinājumiem laikus apstrādāt lau-kus rodamas daudzas paralēles "Zālamana pamācībās".

Sal., piemēram, Hēsioda

*Strādā cītīgi, Pers, lai tevi, atvase dīzā,
Nēteredzētu bāds un lai Dēmetra vainagā košā,
Cienītā, mīlētu tevi un pilnītu šķūmus ar ražu.
Allaž pavada bāds to viru, kas bīstas no darbā –*
(*"Darbi un dienas"*, 299–302)

ar "Zālamana pamācībām", 6., 6–11, kur sliņķim dots padoms pamācīties no skud-ras, kas sev maizi sagādā vasarā, un pareģots trūkums un nabadzība, un 12., 11:

"Kas savu zemi kopī, tam maizeis būs papildnam." – "Apstrādā laukus, lai tu varētu atrast, kas tev vajadzīgs," lasāms arī Amenelopeta pamācībā.

Hēsiodam bagātība ir vēlama, taču tā gūstama ar godīgu darbu, nevis var-
macīgi vai "ar mēli" (viltu) – tādā veidā iegūta manta nenes svētību (315–316, 322, 352). Tādu pašu domu pauž Ptahotepa sentence: "Ar krāpšanu gan var gūt bagātī-
bas, taču ilgstoša ir tikai taisnība" un Amenelopeta: "Labāk viens dieva dots mērs
nekā pieci tūkstoši, kas gūti ar varu", kā arī "Zālamana pamācību" norādījums: "Kas
uz savu bagātību palaužas, tas iznīks, bet taisnīgie zaļos kā augoša koka lapas"
(11., 28).

Hēsioda pārdomām par labu un sliktu sievu ("Teogonija", 607–612; "Darbi un
dienas", 701–705) atrodamas paralēles "Zālamana pamācību" 5.–7. nodaļā. Hē-
sioda brīdinājumam –

Apskaties labi, lai izpriecei cītiem tu neapņem sievu! –
("Darbi un dienas", 701)

izvērsta puķaini metaforiska paralēle saskatāma "Zālamana pamācībās", 5., 15–17:
"Dzer ūdeni pats no savas bedres, un lai tavas upes iztek no tavas paša akas. Jeb vai
tavi avoti lai aiztek projām un tavu strautu ūdeņi izgāzas uz ielām? Nē, bet lai tie
pieder tev vienam un nevienam svešniekam kopā ar tevi."

Hēsioda brīdinājumam no sievas, kura

*Gardumu kāra, kas viru, kaut arī tam netrūktu spēka,
Svilina gluži bez uguns un priekšlaikus padara vecu,*
(704–705)

pēc izteiksmes tuvu atbilst "Zālamana pamācību" padoms: "Un lai tev nebūtu pēc
tam jāvaid, ka tu būsi izšķēdis savu mantu un novājinājis savu miesu" (5., 11), taču
jāatzīmē, ka "Zālamana pamācību" brīdinājums attiecas nevis uz paša, bet svešu
sievu.

Taisnības motivam un līdz ar to pārdomām par taisnu un netaisnu tiesu velti-
tas "Darbu un dienu" vārsmas 213–285. Šis jautājums nodarbina arī "Zālamana pa-
mācību" autoru, kas tam pievēršas vairākkārt, piemēram: "Tiesā ievērot cilvēka
stāvokli un viņa personu nav labi. Kas vaimigajam saka: "Tev taisnība!" – to cilvēki
nolād un tauta ienīst" (24., 23–24). Abos sacerējumos izteiktas pārdomas par patie-
siem un viltus lieciniekiem. Ar Hēsioda vārsēm 280–285 par to, ka godīgam
lieciniekam piešķir svētību pats Zevs, bet viltus liecinieks un visa viņa dzimta lemta
bojāejai, sastatāms "Zālamana pamācību" spriedums: "Nepatīess liecinieks neso-
dīts nepalīks, un, kas nekautrīgi stāsta saltus melus, neizbēgs sodam" (19., 5).

Tas, ka Hēsiods, kam viņa brālis sagādājis tik lielas nepatīkšanas, iesaka grūtā
brīdī vērsties pie kaimiņa, nevis radiniekiem, ir viegli saprotams:

*Ia tev piepēši gadās kas ļauns, kāda nelaime mājās,
Kaimiņi stiegsies bez jostas, kad radi vēl jozīsies celam.*
(344–345)

Taču pilnīgi Hēsioda garā formulēts arī ēģiptieša Ončšeonki padoms šajā jau-
tājumā: "Ja tev ir raizes, neej pie sava brāļa, bet ej pie sava drauga. Labāk dzīvot bez
brāļa nekā ar brāli, kas ir sliktis." Līdzīgu domu sastopam arī "Zālamana pamācībās":
"Citam daudz draugu uz postu, bet ir draugi, kas labāki nekā brālis" (18., 24).

Valdīt mēli līdz ar Hēsiodu vārsēm

*Skopāka runa arvien ir ļaudīm vislielākais labums.
Tīkams tu būsi ikvienam, ja vārds mērenāks būsī.
Cītus ja pelsi, par sevi drīz dzirdēsi ļaunākas runas –*
(719–721)

iesaka gan "Ahikara" autors: "Visvairāk pievaldi mēli, jo vārds ir putns: reiz to palai-
dīsi, vairs nenotvērsi", gan "Zālamana pamācību" autors: "Kas pievalda un piesargā
savu muti, tas pasargā savu dzīvību, bet, kas neapdomīgi ļauj savai mutei pilnu
valu, dabūs bitīes" (13., 3), un no apmelošanas brīdina arī Ptahoteps.

Ar Hēsioda fabulā par lakstīgalu un vanagu izteikto padomu vairīties no ciņas
ar stiprāko (210–211) – ieteikumu, kas sastopams daudz tautu folklorā, – sasaucas
"Ahikara" autora pamācība: "Necinies ar to, kas ir stiprāks par tevi, jo viņš paņems
to, kas tev pieder, un pievienos savai mantai."

Kā Hēsiods (349–350), tā arī "Ahikara" autors uzstājīgi iesaka atdot parādu: "Ja
aizņemies, nemet mieru, kamēr neesi atmaksājis parādu."

Nav jātiecas pēc neiespējamā, bet jāsamierinās ar likteņa atvēlēto. Šo domu
pauž gan Hēsiods:

*Labī ir paņemt no krājumiem saviem, bet sodība sirdij
Meklēt pēc tā, kā nav.. –*
(366–367)

gan arī "Ahikara" autors: "Nenievā to, ko liktenis tev piešķīris, netiecies pēc bagāti-
bas, kas tev nav lemta."

Hēsioda paralēles ar "Zālamana pamācībām", dabiski, ievērotas daudz agrāk
nekā sakrītības citos austrumtautu sacerējumos, kas kļuvuši zināmi tikai samērā
nesen. Starp citu, pirmais, kas tās ievērojis, bijis vācu dzejnieks F.Helderlins
(1770–1843). Tika izvirzīta hipotēze, ka Hēsiods pazīnis "Zālamana pamācības" un
tās izmantojis savā eposā. Taču vairums zinātnieku šo hipotēzi noraida. Šai sakarā
jāatzīmē, ka "Zālamana pamācību" galīgā, Vecajā derībā iekļautā redakcija datē-
jama ar 2. gs. pr. Kr.; atsevišķas to daļas gan attiecināmas uz 10.–8. gs. pr. Kr. Mēs
arī redzējam, ka Hēsioda pamācības, kam ir paralēles "Zālamana pamācībās",
daudzos gadījumos saskan vēl ar citiem austrumtautu avotiem. Tāpēc šķiet tica-
māk, ka attiecīgie spriedumi varēja rasties spontāni, neatkarīgi cits no cita, jo pro-
blēmas, kuras tie atspoguļo, bijušas aktuālas dažādos laikos un dažādās tautās
zināmā to attīstības stadijā. Taču arī jāpieļauj, pareizāk – jāuzskata par visai tica-
mu, ka sakari, kas grieķiem ilgstoši (izņemot "tumšo" periodu gadsimtos pēc
doriešu iebrukuma, sk. 152. lpp.) bijuši ar Tuvo Austrumu tautām un kas, kā redzē-
jām iepriekš, sekmējuši kosmogoniski teogonisko koncepciju iespiešanos grieķu

mitu lokos, zināmos gadījumos veicinājuši arī tādu ideju apmaiņu, kuras attiecās uz sociālo un sadzīves sfēru. F. Dornzeifs, apcerēdams paralēles starp Hēsioda "Darbiem un dienām" un "Zālamana pamācībām", izsaka domu, ka "grieķu un ebreju literatūra atspoguļo neatkarīgi viena no otras Tuvo Austrumu literāro tradīciju". P. Grincers savu viedokli formulē šādi: "...nav, manuprāt, jārūnā par tiēšiem [Hēsioda] aizguvumiem, bet par to, ka gan Hēsiods, gan "Zālamana pamācību" autors, gan "Ahikara" autors piederēja pie vienas un tās pašas literārās tradīcijas, tā ka viņu tekstu sakritības (gan acīm redzamās, gan apstrīdamās) rodas uz plašākas žanra atbilstības pamata."

Kas attiecas uz visumā grūti interpretējamām "dienām", tad pētnieki aizrāda uz līdzīgiem sacerējumiem Ēģiptē un Mezopotāmijā. Ēģiptiešiem ir laimīgo un nelaimīgo dienu kalendāri. Citējam atkal Hērodots: "Ēģiptieši izgudrojuši arī to, kuram dievam pieder katrs mēnesis un katra diena un kas ikvienam atgādisies atkarībā no dienas, kurā viņš piedzimis, un kāds būs viņa gals, un kas no viņa iznāks. Un to izmantojuši grieķi, kas nodarbojušies ar dzeju" (II, 82., 1; visai ticams, ka Hēsiods pirmām kārtām domājis Hēsiodu). P. Volkots tomēr uzskata, ka fons Hēsioda "dienām" drīzāk meklējams Mezopotāmijā, un kā galveno argumentu min to, ka Hēsioda mēnesis ir Mēness mēnesis, kāds bija arī Mezopotāmijā (ēģiptiešiem bija Saules gads). Volkots, kas nešaubās, ka eposa "dienu" posma autors ir Hēsiods, arī aizrāda, cik nepamatots atšifreto lineārā B raksta tekstu gaismā ir dažu zinātnieku uzskats, ka grieķi pirms 7. gadsimta neesot pazinuši kalendāru. Lai būtu kā būdams, lēnāiona mēneša pieminējums "Darbu un dienu" 504. vārsnā ir pirmais kāda mēneša nosaukuma fiksējums grieķu valodā.

Hēsioda eposi ir darbi ar spilgti individuālu skanējumu un ne tikai tādēļ, ka dzejnieks nosauc sevi vārdā un sniedz par sevi biogrāfiskas ziņas – vienīgais gadījums grieķu episkajos sacerējumos. Abi eposi – pirmām kārtām, dabiski, "Darbi un dienas" – visai uzskatāmi atspoguļo dzejnieka personību, viņa mentalitāti, kurā mitoloģiskās domāšanas cilvēka naivais reliģiozums apvienojas ar zemnieka praktiķa vērgo prātu, atspoguļo viņa plašo redzesloku, kas sniedzas no iespaidīgiem kosmogonisku un teogonisku procesu skatījumiem līdz lauku darbu un zemnieku dzīves detaļu atainojumiem.

Hēsiods daudz domājis par cilvēka vietu dabā, par tā grūtajiem dzīves apstākļiem, kuru cēlonus dzejnieks izskaidro ar (Prometeja–Pandoras, cilvēces laimīgu) mīta starpniecību, un vēlas cilvēkiem parādīt ceļu, kā ne vien izdzīvot, bet pat tikt pie labklājības, saskatīdams šo ceļu darba un taisnības tikumā. Saprotams, ka Hēsioda tematika, kas būtiski atšķiras no Homēra varoņeposa vietas, prasīja arī jaunus izteiksmes līdzekļus.

Šai ziņā, salīdzinot Hēsiodu ar Homēru, parasti uzsver kopīgo, mazāk uzmanības vērtīgot atšķirīgajam. Kopīgā, bez šaubām, ir ļoti daudz: episkais pantmērs – heksamētrs, episkais dialekts, kurā neviens nerunāja, bet kurš uz joniešu dialektā bāzes ar aioliešu dialektā piejaukumiem (kā episkās tradīcijas no kontinentālās Grieķijas uz Mazāziju veiktā ceļa lieciniekiem) bija izveidojies par episko sacerējumu tradicionālo valodu, epiteti, episkās formulas – mutvārdu episkās daiļrades būvkaņeņi un atmiņas balsts – un citi episkās tradīcijas elementi. Taču Hēsiods

prātis savas specifiskās vietas ietērpsnāi episkā dzejas valodā rast arī specifiskus leksiskus un stilistiskus izteiksmes līdzekļus. Pie tiem pirmām kārtām pieder lietvārdu abstraktu jēdzienu apzīmēšanai – tādu lietvārdu viņam ir krietni vairāk nekā Homēram – un dažāda veida antitezes – gan antitetiski lietoti vienas saknes vārdi: darbs – bezdarbība (gr. *érgon* – *aerģiē*), gan dažādu sakņu vārdi: kauns – pārdrošība (gr. *aidōs* – *thársos*), gan it īpaši tā sauktais antitetiskais paralēlisms – vārsnā ar antitetiski formulētiem atzinumiem:

Strādāt nevienam nav negods, bet slinkums ir negods ikvienam.
(*"Darbi un dienas"*, 311)

Kauns ir trūcīgā vīra, bet drosme – bagātā tiesa.
(Turpat, 319)

Nelietīgs kaimiņš ir sodība smaga, labs – svētība liela.
(Turpat, 346)

Neesi viesmīlīgs pārāk, nedz neviesmīlīgs pavisam;

Bīsties par neliēšu draugu un krietno pēlēju saukties!
(Turpat, 715–716)

Hēsiodu nodarbina vārdu jēdzieniskā ambivalence. "Teogonijā", 226–232, dzejnieks min dievi Eriđu (strīda personifikāciju), no kuras dzimst neskaitāmi ļaunumi. "Darbos un dienās", 11–26, dzejnieks no jauna pievēršas Eridai, bet šoreiz precīzē, ka Eridas ir divas: cilvēkiem kaitīgā, kas sēj ķildas un naidu, un labvēlīgā, kas modina sacensības garu un rosina uz darbu. Tāpat arī kauns (gr. *aidōs*) var būt cilvēkam gan noderīgs, gan kaitīgs ("Darbi un dienas", 318) – domājams, atkarībā no tā, vai tas viņu attur no netaisnības vai kavē darboties, kā tas mēdz būt ar trūcīgu cilvēku:

Vīram, kas ir tikumā dzīvo, kauns labumu nenes nekādu.

(Turpat, 317)

Šādu abu – Eridas un kauna – jēdzienu iztīrējums liecina par dialektiskās domāšanas iedģilģiem un par trīsmit gadiem aizsteidzas priekšā Sokrata dialektikai, kādu, piemēram, iepazīstam Sokrata sarunā ar Eitidēmu (*Ksenofonts*. Atmiņas par Sokratu, IV, 1.–Gr.: Netveramais Sokrats. R., 1987, 128.–138. lpp.). Kauna jēdziena iztīrējumu Hēsiods kuplina ar psiholoģiski pareizo novērojumu, ka nabagam piemīt kauns, kautrums, bet bagātais ir drosmīgs, enerģisks (sk. iepriekš citēto 319., kā arī 317. vārsnu). Kādā grieķu tiesas daiļrunas meistara Lisija (ap 445.–440. – ap 380. g. pr. Kr.) runā invalīds, kam apstūdzējais pārmetis nekaunību, saka: "Bet man liekas, Padomes loceķi, ka jums jābūt skaidram priekšstatam par to, kādi cilvēki var atļauties būt nekaunīgi un kādi to nevar. Dabiski, ka nekaunīgi var būt nevis tukšinieki, kas atrodas spaidīgos apstākļos, bet gan vīri, kuriem pieder daudz vairāk, nekā vajadzīgs." (*Lisija*. Tiesas runas. R., 1984, 81. lpp.). Pilnīgi pieļaujams, ka Lisijs ierosinājumu šai replikai guvis no "Darbu un dienu" 319. vārsnā.

Jēdzienu noskaidrošanai Hēsiodam vairākkārt kalpo arī vārda, pirmām kārtām – ipašvārda, etimoloģiskā analīze, kas, lai arī cik naiva dažkārt būdama, liecina par dzejnieka centieniem dziļāk izprast dažādu parādību būtību. Tā, piemēram, Hēsiods sniedz veselu ekskursu ar etimoloģiskiem skaidrojumiem Afrodites vārdam, tās pievārdiem un epitētiem ("Teogonija", 196–200). Arī Pandoras vārds Hēsiodam šķiet etimoloģiska skaidrojuma vērts ("Darbi un dienas", 81–82), tāpat kiklopu un titānu apzīmējums ("Teogonija", 143–145, resp. 207–209), Pēgasa un Stiksas nosaukums (turpat, 282–283, resp. 775).

Hēsiods labi apzinās, ka viņa episkie sacerējumi pašos pamatos atšķiras no citu dzejnieku vēstījumiem. "Teogonijas" ievaddaļā, Mūzu epifānijas epizodē, kurā Hēsiods stāsta, kā dieves viņu Helikona kalnā iesvētījušas par dzejnieku, viņš pašapziņīgi ļauj noprast, ka Mūzas viņam piešķirušas spēju vēstīt patiesību, bet tas nebūt neesot lemts visiem – citus Mūzas arī mānot:

*Mākam mēs stāstīt daudz melu, kas taisnībai līdzīgi liekas,
Mākam, ja tikai mēs gribam, jums arī taisnību vēstīt.*

(27–28)

Ar to Hēsiods, kaut arī šādā naivā mitoloģiski alegoriskā formā, pasludina savu literāro programmu, nostatīdams sevi preti dzejniekiem, kuriem Mūzas neatklānot patiesību, t.i., noraidīdams varoneposu. Arī "Darbu un dienu" ievaddaļā Hēsiods uzsver, ka vēstīšot skaidru patiesību (10). Uz ko pamatojas dzejnieka pārliecība, ka viņš uz to ir spējīgs, izriet no "Darbu un dienu" 293.–297. vārsma:

*Protams, tas labākais vīrs, kurš pats māc novērtēt visu,
Aptverdams prātā, kas vēlāk un pašās beigās vislabāk.
Ražens arī ir tas, kas derīgam padomam klausā;
Bet, kas nesaprot pats un cita padomus arī
Nevēlas sirdī sev likt, tas gaužām nederīgs cilvēks.*

Divreiz šajā posmā – 293. un 296. vārsmā, kā arī vēl iepriekš, 286. vārsmā, Hēsiods lieto darbības vārdu *noein* – saprast (no tā atvasināts grieķu filozofijā tik nozīmīgais, vispirms Anaksagora, ap 500.–428. g. pr. Kr., lietotais termins *nūis* – prāts, saprāts), to pirmo reizi attiecinādams uz sevi tieši, pārējās divas reizes – netieši. Hēsiods tāpat pamato savu apgalvojumu, ka māc vēstīt patiesību, ne vien mitoloģiski dzejiski – ar Mūzu labvēlību, bet arī pavisam racionāli – ar spēju pareizi domāt, saprast, līdzīgi tam, kā to vēlāk dara Heraklīts (ap 544.–ap 483. g. pr. Kr.), balstīdamies uz logosu. Tātad tas ir cilvēka prāts, kas spēj izziņāt patiesību. Šāds atzinums jau ir nozīmīgs mitoloģiskās domāšanas cilvēka solis uz zinātnisko domāšanu.

Ja Hēsiods Senajā Grieķijā tika minēts līdzās Homēram, tas bijis iespējams tāpēc, ka grieķiem būtisks literāra darba vērtējuma kritērijs bija tā ētiskā un audzinājošā nozīme.

*...kāpēc tad dzejnieku
Slavē un apbrīno laudis? –*

Aristofana "Vardēs" Aishīls vaicā Eirīpidam mirušo valstībā notiekošajā disputā, un pretinieka atbilde skan:

*Tik par saprātu, protams, un padomu gudru!
Tik tāpēc mēs dzimtenē savā
Laudis labākus audzināt varam.*

(1008–1010, A. Ģiezena atdzejojums)

Pēc mūsdienu estētiski mākslinieciskajiem kritērijiem Hēsioda eposi nav līdzvērtīgi "Iliādai" un "Odisejai", kas pieder pie pasaules literatūras virsotnēm. Tomēr abi Hēsioda episkie sacerējumi ieņem nozīmīgu un godpilnu vietu Senās Grieķijas atstātajā literārajā mantojumā. Krietnais boiotietis ir dzejnieks, kas saskatījis un neatlaidīgi sludinājis darba vērtību un kaismi aicinājis cilvēkus tiekties pēc taisnības, jo

*Tādiem mēdz pilsēta plaukt, un tauta tur laimīgi dzīvo.
Zemē tad valda miers un audzina cilvēkus jaunus,
Visu redzošais Zevs tiem nesūta drausmīgos karus.*

("Darbi un dienas", 227–229)

Ā. FELDĪHŪNS

- Dornseiff F. Hesiods Werke und Tage und das Alte Morgenland. – Philologus, Bd. 89. Leipzig, 1934.
- Dornseiff F. Antike und Alter Orient. Leipzig, 1959.
- Diller H. Die dichterische Form von Hesiods Erga. Mainz, 1962.
- Walcot P. Hesiod and the Near East. Cardiff, 1966.
- Erbse H. Orientalisches und Griechisches in Hesiods Theogonie. – Philologus, Bd. 108. Akademie-Verlag Berlin, 1964.
- Blusch J. Formen und Inhalt von Hesiods individuellen Denken. Bonn, 1970.
- Schmidt E. G. Einleitung. – In: Hesiod. Sämtliche Werke. Deutsch von Thassilo von Scheffer. Leipzig, 1984.
- Die Hesiodische Theogonie. Ausgelegt und beurteilt von G. F. Schoemann. Berlin, 1868.
- Hesiod. Theogony, Works and Days, Shield. Translation, Introduction and Notes by Apostolos N. Athanassakis. Baltimore and London, 1991 (originally published 1983).
- Гринцер П. А. Две эпохи литературных связей. – В сб.: Типология и взаимосвязи литератур древнего мира. М., 1971, с. 7–67.
- Мелетинский Е. М. Мифы древнего мира в сравнительном освещении. – Там же, с. 68–133. Я открою тебе сокровенное слово. Литература Вавилонии и Ассирии. Перевод с аккадского. М., 1981.
- Тренчени-Вальдапфель И. Гомер и Гесиод. М., 1959.
- Ленцман Я. А. Послегомеровский эпос как источник для социально-экономической истории ранней Греции. Вестник древней истории. 1954, 4.

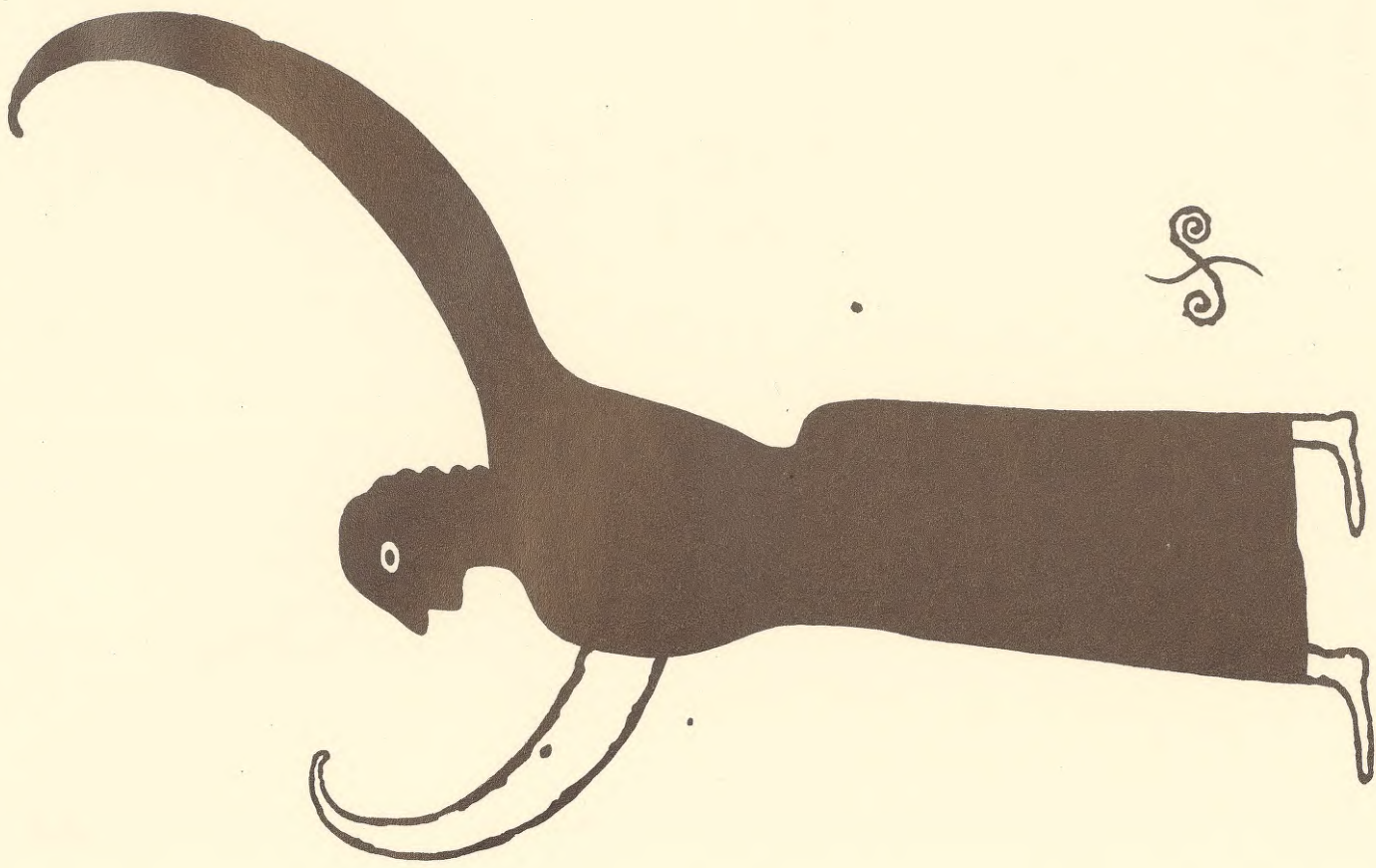
Saturs

Teogonija	81
Darbi un dienas	117
Hēsiods – Eiropas literatūras sākotne	147

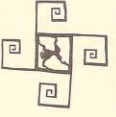
BALTA
Nr. 0920

Korektore **Ilze Ancāne**
Tehniskā redaktore **Viktorija Blaua**
Sandras Ošiņas datortaisījums

Izdevniecība «**BALTA**»
Vecpilsētas ielā 5, Rīgā LV-1050
Reģistrācijas apliecības Nr. 2-0142
Iespiesta Rīgas Paraugtipogrāfijā 1000 eksemplāros

HĒSIODS

TEOGONIJA
DARBI UN DIENAS

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303064942

